

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษา
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พุทธศักราช ๒๕๖๖
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑

คำนำ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฉบับนี้ เป็นเอกสารประกอบ หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พุทธศักราช ๒๕๖๖ จัดทำเพื่อเป็นกรอบ และทิศทางในการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๖ ให้ตรงตามมาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยพิจารณาตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) มีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์
- สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
- คุณภาพผู้เรียน
- ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง
- โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- คำอธิบายรายวิชา
- โครงสร้างรายวิชา
- สื่อ/แหล่งเรียนรู้
- แผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

คณะผู้จัดทำขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนต่อไป

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สาระสำคัญ	๑
วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์	
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	
สาระและมาตรฐานการเรียนรู้	
คุณภาพผู้เรียน	
ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง	
โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
คำอธิบายรายวิชา	
โครงสร้างรายวิชา	
สื่อ/แหล่งเรียนรู้	
แผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	

สาระสำคัญ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พุทธศักราช ๒๕๖๕ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดี มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่รวมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

๒. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

๓. เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔. ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีตความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

๕. ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์

วิสัยทัศน์

จัดการเรียนรู่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะในความเปนพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเปนประมุข สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเปนแนวทางในการดำเนินชีวิต

พันธกิจ

๑. จัดการเรียนรู้ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีความรู้ทางวิชาการ และคุณธรรม จริยธรรมตามหลักสูตร
๒. สนับสนุนการร่วมมือกับวัดและชุมชน พัฒนากิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา
๓. จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนให้ตระหนักรู้คุณค่าและดำรงตนบนพื้นฐานวิถีไทย ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๔. ส่งเสริมกิจกรรมปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบต่อสังคม

เป้าประสงค์

๑. ผู้เรียนมีศักยภาพทั้งด้านความรู้ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์
๒. ผู้เรียนมีความเปนพลเมืองดีมีจิตสาธารณะ และสามารถอยู่รวมในสังคมได้อย่างมีความสุข
๓. ผู้เรียนมีความรัก ภาคภูมิใจ และหวงแหนชุมชนของตนเอง
๔. ผู้เรียนนำความรู้ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ให้เกิดประโยชน์

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและ ประสพการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลด ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการ เลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อ การตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้ อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการ เปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่รวมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การมีเหตุผล กตัญญูกตเวทิต การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จัก หลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น การรักและภูมิใจในความเป็นไทยและรักษาทองถิ่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้การสื่อสาร การ ทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

๑. รักชาติ ศาสนา กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจ และดำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันในแผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูล ตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนรวมในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

๑. ไต่เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

๒. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนรวมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

๓. ไต่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ขอคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เขาใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

๔. ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

๕. มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวและชุมชน และสามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และมีส่วนรวมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

๑. ไต่เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย

๒. ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจ ในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลัก คำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

๓. ไต่ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่นจังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

๔. ไต่ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมความเชื่อขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

๕. มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ภัยพิบัติ ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ในจังหวัด ภาค และประเทศไทย สามารถเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพกับภัยพิบัติต่าง ๆ ในประเทศไทยและหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ ๑ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกพุทธประวัติ หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พุทธประวัติ <ul style="list-style-type: none"> ▪ ประสูติ ▪ ตรัสรู้ ▪ ปรีณิพพาน
	๒. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สามเณรบัณฑิต ▪ วัณณุปถชาดก ▪ สุวัณณสามชาดก ▪ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ▪ เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพยอม)
	๓. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ▪ ศรัทธา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ➤ โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> ▪ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ▪ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ สังคหวัตถุ ๔ ○ กตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ และครอบครัว ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - ทำตัวดี - วางาย - รับใจพ่อแม่ ▪ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ▪ อตตนา หิ อตตโน นาโถ ตนแลเปนที่พึ่งของตน ▪ มาตา มิตตํ สเก ฆเร มารดาเปนมิตรในเรือนของตน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๔. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ฝึกสวดมนต์และแผ่เมตตา <ul style="list-style-type: none"> ▪ รูความหมายและประโยชน์ของสติ ▪ ฟังเพลงและร้องเพลงอย่างมีสติ ▪ เล่นและทำงานอย่างมีสติ ▪ ฝึกให้มีสติในการฟัง การอ่าน การคิดการถามและการเขียน
ป.๒	๑. บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย
	๒. สรุปรุพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวชหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➤ สรุปรุพุทธประวัติ <ul style="list-style-type: none"> ▪ ประสูติ <ul style="list-style-type: none"> ○ เหตุการณ์หลังประสูติ ○ แรกนาขวัญ ○ การศึกษา ○ การอภิเษกสมรส ○ เทวทูต ๔ ○ การออกผนวช
	๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาตค/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สามเณรราหุล ▪ วรุณชาตค ▪ วานรินทชาตค ▪ สมเด็จพระญาณสังวร (ศุข โกเถื่อน) ▪ สมเด็จพระญาณสังวร ▪ สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฒโน)
	๔. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ▪ ศรัทธา ➤ โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> ▪ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ▪ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ หิริ-โอตตปปะ ○ สังคหัตถุ ๔

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ ขราวาธรรม ๔ ○ กตัญญูกตเวทิต่อครู อาจารย์และโรงเรียน ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - กตัญญู - สงเคราะห์ญาติพี่น้อง ■ ทำจิตใหญ่บริสุทธิ์ (บริหารจัดการและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต ■ นิमितต์ สาธูรูปานํ กตณฺญ กตเวทิตา ความกตัญญู กตเวทิตเป็นเครื่องหมายของคนดี ■ พรหมมาติ มาตาปตโร มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร
	๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัวและในโรงเรียน ตามหลักศาสนา	<ul style="list-style-type: none"> ■ ตัวอย่างการทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว และในโรงเรียน (ตามสาระในข้อ ๔)
	๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผเมตตาที่มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธ-ศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ ผูกสวดมนต์ไหว้พระและแผเมตตา ■ รูความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ ■ ผูกสมาธิเบื้องต้น ■ ผูกสติเบื้องต้นด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างมีสติ ■ ผูกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่านการคิด การถาม และการเขียน
	๗. บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ชื่อศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ของศาสนาต่าง ๆ ■ พระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : พระพุทธเจ้า ○ คัมภีร์ : พระไตรปิฎก ■ ศาสนาอิสลาม <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : มุฮัมมัด ○ คัมภีร์ : อัลกุรอาน ■ คริสตศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : พระเยซู ○ คัมภีร์ : ไบเบิล ■ ศาสนาฮินดู <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : ไม่มีศาสดา ○ คัมภีร์ : พระเวท พรหมณะอุปนิษัท อาร์ณยกะ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๓	๑. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่นการสวดมนต์ การทำบุญ ใส่บาตรการแสดงความเคารพ การใช้ภาษา ■ พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมไทยอันเกิดจากความศรัทธา เช่น วัด ภาวนา พระพุทธรูป วรรณคดี สถาปัตยกรรมไทย
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ สรุปรูปพุทธประวัติ(ทบทวน) ■ การบำเพ็ญเพียร ■ ผจญมาร ■ ตรัสรู้ ■ ปฐมเทศนา ■ ปรินิพพาน
	๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ สามเณรสังกัจจายะ ■ อารามทูลงชาดก ■ มหาวาณิชชาดก ■ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ■ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
	๔. บอกความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความสำคัญของพระไตรปิฎก เช่น เป็นแหล่งอ้างอิงของหลักธรรมคำสอน
	๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย ■ ศรัทธา ➤ โอวาท ๓ ■ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ■ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ สติ-สัมปชัญญะ ○ สังคหวัตถุ ๔ ○ ขรവാสาธรรม ๔

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ อັตถะ ๓ (อັตตํตถะ, ปรัตถะ, อุภยัตถะ) ○ กตัญญูกตเวทีต่อชุมชน, สิ่งแวดล้อม ○ มงคล ๓๘ - รุจักไห
		<ul style="list-style-type: none"> - พุดไฟเราะ - อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ■ ทำจิตไหบริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาคิต ■ ททมาโน ปโย โหติ ผู้ไหยอมเปนที่รัก ■ โมกโข กลยาณียา สาธุ เพลงวาจาไฟเราะไหสำเร็จ ประโยชน
	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวตมนต แผลเมตตา มีสติที่เปนพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ผกสวตมนต ไหวพะระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแผลเมตตา ■ รุความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ ■ รุ้ประโยชน์ของการผกสติ ■ ผกสมาธิเป็องตนดวยการน้บลมไหใจ ■ ผกการย็น การเดิน การนั่ง และการนอน อยางมีสติ ■ ผกไหมีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	<p>๗. บอกชื่อ ความสำคัญและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนวัตตุศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่น ๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ชื่อและความสำคัญของศาสนวัตตุศาสนสถานและศาสนบุคคลในพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม คริสตศาสนา ศาสนาฮินดู ■ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อศาสนวัตตุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคล ในศาสนาอื่น ๆ
<p>ป.๔</p>	<p>๑. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะเปนศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ พระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ■ เปนศูนย์รวมการทำความดี และพัฒนาจิตใจ เช่น ผีกสมาธิ สวตมนต ศึกษาหลักธรรม ■ เปนที่ประกอบศาสนพิธี (การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การเวียนเทียน การทำบุญ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ■ เป็นแหล่งทำกิจกรรมทางสังคม เช่น การจัด ประเพณีท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารชุมชน และการส่งเสริมพัฒนาชุมชน
	<p>๒. สรุปรุพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุนิติภาวะจนถึง ประกาศธรรม หรือประวัติศาสตร์ ที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ สรุปรุพุทธประวัติ (ทบทวน) ■ ตริสสุ ■ ประกาศธรรม ไตแก <ul style="list-style-type: none"> ○ โปรตชฎิล ○ โปรตพระเจ้าพิมพิสาร ○ พระอัครสาวก ○ แสดงโอวาทปาฏิโมกข
	<p>๓. เห็นคุณค่า และปฏิบัติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่ กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ พระอรุเวลกัสสปะ ■ กุฎิพุทธชาดก ■ มหาอุกกุสชาดก ■ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดช วิกรม พระบรม ราชชนก ■ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
	<p>๔. แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติ ตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ใน พระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ○ ศรัทธา ๔ ■ พระพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ○ พุทธคุณ ๓ ■ พระธรรม <ul style="list-style-type: none"> ○ หลักกรรม ■ พระสงฆ์ ➤ ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> ■ ศีล สมาธิ ปัญญา ➤ โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> ■ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ○ ทุจจริต ๓ ■ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ สุจริต ๓ ○ พรหมวิหาร ๔ ○ กตัญญูกตเวทีต่อประเทศชาติ ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - เคารพ - ถ่อมตน - ทำความดีให้พรอมไวก่อน ■ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ■ สุขา สงฆสส สามคคี ความพร้อมเพรียงของหมู่ไทเกิดสุข ■ โลโกปตถมภิกขา เมตตา เมตตาธรรม คำจุนโลก
	<p>๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเองบุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ตัวอย่างการทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว ในโรงเรียนและในชุมชน
	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผเมตตาที่มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผเมตตา ■ รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา ■ รู้วิธีปฏิบัติของการบริหารจิตและเจริญปัญญา ■ ผลการยั้ง การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ ■ ผลการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตาเห็น รูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ใจรับรู้ ธรรมารมณ ■ ผลให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	<p>๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่รวมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ หลักธรรมเพื่อการอยู่รวมกันอย่างสมานฉันท์ <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล – เบญจธรรม ○ ทุจจริต ๓ – สุจจริต ๓ ○ พรหมวิหาร ๔ ○ มงคล ๓๘

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> - ถอมตน - ทำความดีให้พรอมไวก่อน <ul style="list-style-type: none"> ○ พุทธศาสนสุภาษิต : ความพรอมเพรียงของหมู ใหญ่เกิดสุข เมตตาธรรมค้ำจุนโลก <ul style="list-style-type: none"> ■ กตัญญูกตเวทิต่อประเทศชาติ
	๘. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ■ ประวัติศาสตร์ <ul style="list-style-type: none"> ○ พระพุทธเจ้า ○ มุฮัมมัด ○ พระเยซู
ป.๕	๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย	<ul style="list-style-type: none"> ■ มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ มรดกทางด้านรูปธรรม เช่น ศาสนสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ○ มรดกทางด้านจิตใจ เช่น หลักธรรม คำสั่งสอน ความเชื่อ และคุณธรรมต่าง ๆ ■ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย <ul style="list-style-type: none"> ○ พัฒนาด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อม เช่น ภาพนา ๔ (กาย ศิล จิต ปัญญา) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และอริยสัจสี่ ○ พัฒนาจิตใจ เช่น หลักโอวาท ๓ (ละความชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์) และการบริหารจิตและเจริญปัญญา
	๒. สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุจนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ สรุปพุทธประวัติ (ทบทวน) ■ โปรดพระพุทธบิดา (เสด็จกรุงกบิลพัสดุ) ■ พุทธกิจสำคัญ ได้แก่ โลกัถถจริยา ญาตัตถจริยา และพุทธัตถจริยา
	๓. เห็นคุณค่า และประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวกชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ พระโสณโกฬวิริยะ ■ จูฬเสนฐิชาดก ■ วัฒนโรหชาดก ■ สมเด็จพระสังฆราช (สา) ■ อาจารย์เสถียร โพนันทะ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๔. อธิบายองค์ประกอบ และความสำคัญของ พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ องค์ประกอบของพระไตรปิฎก <ul style="list-style-type: none"> ▪ พระสุตตันตปิฎก ▪ พระวินัยปิฎก ▪ พระอภิธรรมปิฎก ▪ ความสำคัญของพระไตรปิฎก
	๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติ ตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ใน พระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ○ ศรัทธา ๔ ▪ พระพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ○ พุทธจริยา ๓ ▪ พระธรรม <ul style="list-style-type: none"> ○ อริยสัจ ๔ ○ หลักกรรม ▪ พระสงฆ์ ➤ ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> ▪ ศีล สมาธิ ปัญญา ➤ โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> ▪ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ○ อบายมุข ๔ ▪ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ○ อคติ ๔ ○ อิทธิบาท ๔ ○ กตัญญูกตเวทิต่อพระพุทธศาสนา ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน - การงานไม่อาภูล - อดทน ▪ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ▪ วิริเยน ทุกขมจเจติ คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร ▪ ปญญา โลกสฺมิ ปชโชโต ปญญา คือ แสงสว่างในโลก
	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผเมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผเมตตา <ul style="list-style-type: none"> ▪ รูความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา ▪ รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ▪ ผกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอน อย่างมีสติ ▪ ผกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบใจ รับรู้ธรรมารมณ ▪ ผกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	<p>๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ โอวาท ๓ (ตามสาระการเรียนรู้ขอ ๕)
<p>ป.๖</p>	<p>๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมไทยเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทย และเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย
	<p>๒. สรุพุทธประวัติตั้งแต่ ปลงอายุสังขาร จนถึงสังเขนียสถาน หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สรุพุทธประวัติ(ทบทวน) ▪ ปลงอายุสังขาร ▪ ปจฉิมสาวก ▪ ปรีนิพพาน ▪ การถวายพระเพลิง ▪ แจกพระบรมสารีริกธาตุ ▪ สังเขนียสถาน ๔
	<p>๓. เห็นคุณค่าและประพฤตินตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติศาสดา/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ พระราชา ▪ ที่ฐิติโกศลชาดก ▪ สัพพทาฐิชาดก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ▪ พอชนรามคำแหงมหาราช ▪ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม-พระปรมานุชิตชิโนรส
	<p>๔. วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ○ ศรัทธา ๔ ▪ พระพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ○ พุทธกิจ ๕ ▪ พระธรรม <ul style="list-style-type: none"> ○ อริยสัจ ๔ ○ หลักกรรม ▪ พระสงฆ์ ➤ ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> ▪ ศีล สมาธิ ปัญญา ➤ โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> ▪ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ○ อบายมุข ๖ ○ อกุศลมูล ๓ ▪ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ กุศลมูล ๓ ○ พลละ ๔ ○ คารวะ ๖ ○ กตัญญูกตเวทิต่อพระมหากษัตริย์ ○ มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> - มีวินัย - การงานไม่มีโทษ - ไม่ประมาทในธรรม ▪ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ▪ สัจจะ กิตติ ปบโปติ คนจะไต่เกียรติด้วยสัจจะ ▪ ยถาวาที ตถาการี พุดเซนไร ทำเช่นนั้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๕. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> ■ ตัวอย่างการทำความดีของบุคคลในประเทศ
	๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผเมตตา และบริหารจัดการเจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผเมตตา ■ รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา ■ รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ■ ผกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ ■ ผกการกำหนดรู้ความรู้สึกเมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ใจรับรู้ธรรมารมณ์ ■ ผกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและ สิ่งเสพติด	<ul style="list-style-type: none"> ■ หลักธรรม : อริยสัจ ๔ หลักกรรม ■ โอวาท ๓ : เบญจศีล – เบญจธรรม อบายมุข ๖ อกุศลมูล ๓ กุศลมูล ๓
	๘. อธิบายหลักธรรมสำคัญของ ศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป	<p>➤ หลักธรรมสำคัญของศาสนาต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ พระพุทธศาสนา : อริยสัจ ๔ โอวาท ๓ ฯลฯ ■ ศาสนาอิสลาม : หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ หลักจริยธรรม ■ คริสตศาสนา : บัญญัติ ๑๐ ประการ □
	๙. อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี □	<p>➤ ศาสนพิธีของศาสนาต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ พระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสนพิธีที่เป็นพุทธบัญญัติ เช่น บรรพชา อุปสมบท ○ ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญพิธีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ○ ศาสนาอิสลาม เช่น การละหมาด การถือศีลอด การบำเพ็ญฮัจญ์ ฯลฯ ○ คริสตศาสนา เช่น ศีลกลางบาป ศีลอกภัยบาป ศีล

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		ศิลปะก้ำลัง ศิลมหลาสนท ฯลฯ ๐ ศาสนาฮนดู เซน พฤษราท พฤษูชาเทวดา

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนา
ที่ตนนับถือ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือ ศาสนสถาน <ul style="list-style-type: none"> ▪ การพัฒนาทำความสะอาด ▪ การบริจาค ▪ การรวมกิจกรรมทางศาสนา
	๒. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> ▪ ชั้นเตรียมการ ▪ ชั้นพิธีการ
	๓. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ประวัตินี้โดยสังเขปของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ▪ วันมาฆบูชา ▪ วันวิสาขบูชา ▪ วันอาสาฬหบูชา ▪ วันอัฐมีบูชา ➤ การบูชาพระรัตนตรัย
ป.๒	๑. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➤ การฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ▪ การพนมมือ ▪ การไหว้ ▪ การกราบ ▪ การนั่ง การยืน การเดิน
	๒. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➤ การเข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ▪ ระเบียบพิธีการบูชาพระรัตนตรัย ▪ การทำบุญตักบาตร
ป.๓	๑. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ▪ การลุกขึ้นยืนรับ ▪ การตอนรับ ▪ การรับ – ส่งสิ่งของแก่พระภิกษุ ▪ มรรยาทในการสนทนา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ■ การสำรวมกิริยามารยาท การแต่งกายที่เหมาะสมเมื่อ ■ อยู่ในวัดและพุทธสถาน ■ การดูแลรักษาศาสนวัตถุและ ศาสนสถาน
	๒. เห็นคุณค่า และปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ■ การอาราธนาศีล ■ การสมาทานศีล ■ เครื่องประกอบโตะหมูปูชา การจัดโตะหมูปูชา
	๓. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<p>➤ ความเป็นมาของการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ■ ชั้นเตรียมการ ■ ชั้นพิธีการ
ป.๔	๑. อภิปรายความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความรู้เบื้องต้นและความสำคัญของศาสนสถาน ■ การแสดงความเคารพต่อศาสนสถาน ■ การบำรุงรักษาศาสนสถาน
	๒. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ ■ การยืน การเดิน และการนั่งที่เหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ
	๓. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ■ การอาราธนาศีล ■ การอาราธนาธรรม ■ การอาราธนาพระปริตร ■ ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ
ป.๕	๑. จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบร้อย มีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ■ การจัดพิธีกรรมที่เรียบร้อย ประหยัดมีประโยชน์ และถูกต้องตามหลักทางศาสนาที่ตนนับถือ
	๒. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และอภิปรายประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> ■ การมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสถานที่ประกอบศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา ■ พิธีถวายสังฆทาน เครื่องสังฆทาน ■ ระเบียบพิธีในการทำบุญงานมงคล ■ ประโยชน์ของ การเข้าร่วมศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ การกราบพระรัตนตรัย ■ การไหว้บิดา มารดา ครู/อาจารย์ ผู้ที่เคารพนับถือ ■ การกราบศพ
ป.๖	๑. อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถาน และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ■ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมภายในวัด
	๒. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ■ การถวายของแก่พระภิกษุ ■ การปฏิบัติตนในขณะฟังธรรม ■ การปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนิกชน เพื่อประโยชน์ต่อศาสนา
	๓. อธิบายประโยชน์ของการเข้าร่วมใน ศาสนพิธี พิธีกรรม และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ■ ทบพวนการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร ■ พิธีทอดผ้าป่า ■ พิธีทอดกฐิน ■ ระเบียบพิธีในการทำบุญงานอวมงคล ■ การปฏิบัติตนที่ถูกต้องในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะ ■ ประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี/พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา
	๔. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> ○ ชั้นเตรียมการ ○ ชั้นพิธีการ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เขาใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและดำรงรักษา

ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๑. บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - กตัญญูกตเวทีและเคารพรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่และครู - รู้จักกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษการไหว้ผู้ใหญ่ - ปฏิบัติตาม ข้อตกลง กติกา กฎระเบียบ ของครอบครัวและโรงเรียน - มีส่วนรวมในกิจกรรมของครอบครัวและโรงเรียน - มีเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - มีระเบียบ วินัย มีน้ำใจ ■ ประโยชน์ของการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน
	๒. ยกตัวอย่างความสามารถและความคิดของตนเอง ผู้อื่น และบอกผลจากการกระทำนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ■ ลักษณะความสามารถและลักษณะความคิดของตนเองและผู้อื่น เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ความกตัญญูกตเวที - ความมีระเบียบวินัย - ความรับผิดชอบ - ความขยัน - การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือผู้อื่น - ความซื่อสัตย์สุจริต - ความเมตตากรุณา ■ ผลของการกระทำความคิด เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ภาคภูมิใจ - มีความสุข - ได้รับการชื่นชม ยกย่อง
ป.๒	๑. ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ ที่ต้องปฏิบัติในครอบครัว โรงเรียน สถานที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ โบราณสถาน ฯลฯ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย	<ul style="list-style-type: none"> ■ มารยาทไทย เช่น การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การทักทาย การรับประทานอาหาร
	๓. แสดงพฤติกรรมในการยอมรับความคิดเห็น ความเชื่อ และการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ□	<ul style="list-style-type: none"> ■ การยอมรับความแตกต่างของคนในสังคม ในเรื่องความคิดเห็น ความเชื่อ ความสามารถและการปฏิบัติตนของบุคคลอื่นที่แตกต่างกัน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - บุคคลยอมรับความคิดเห็นที่มีเหตุผล - การปฏิบัติตนตามพิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคล - บุคคลยอมรับความสามารถแตกต่างกัน - ไม่พูดหรือแสดงอาการดูถูกรังเกียจผู้อื่น ในเรื่องของรูปร่างหน้าตา สีผิว สีมิว ที่แตกต่างกัน
	๔. เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ สิทธิส่วนบุคคล เช่น <ul style="list-style-type: none"> - สิทธิแสดงความคิดเห็น - สิทธิเสรีภาพในร่างกาย - สิทธิในทรัพย์สิน
ป.๓	๑. สรุประโยชนและปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัว เช่น การแสดงความเคารพและการเชื่อฟังผู้ใหญ่ การกระทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ■ ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมประเพณีทางศาสนาประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตระโยชนของการปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น
	๒. บอกพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของตนเองและผู้อื่นที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> ■ พฤติกรรมของตนเองและเพื่อน ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การทักทาย การทำความเคารพ การปฏิบัติตามศาสนพิธี การรับประทานอาหาร การใช้ภาษา (ภาษาถิ่นกับภาษาราชการ และภาษาอื่น ๆ ฯลฯ) ■ สาเหตุที่ทำให้พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของนักเรียน และผู้อื่นแตกต่างกัน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. อธิบายความสำคัญขอวันหยุดราชการที่สำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> ■ วันหยุดราชการที่สำคัญ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - วันหยุดเกี่ยวกับชาติ และพระมหากษัตริย์ เช่น วันจักรี วันรัฐธรรมนูญ วันฉัตรมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา - วันหยุดราชการเกี่ยวกับศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา - วันหยุดราชการเกี่ยวกับประเพณี และวัฒนธรรม เช่น วันสงกรานต์ วันพีฆมงคล
	๔. ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์แกชุมชนและท้องถิ่นของตน	<ul style="list-style-type: none"> ■ บุคคลที่มีผลงานเป็นประโยชน์แกชุมชนและท้องถิ่นของตน ■ ลักษณะผลงานที่เป็นประโยชน์แกชุมชนและท้องถิ่น
ป.๔	๑. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเข้าร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยของชุมชน เช่น การรณรงค์การเลือกตั้ง ■ แนวทางการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เช่น อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สาธารณสมบัติ โบราณวัตถุและโบราณสถาน การพัฒนาชุมชน
	๒. ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี <ul style="list-style-type: none"> - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้นำ - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้ตามหรือสมาชิก - การทำงานกลุ่มใหม่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพ และประโยชน์ของการทำงานเป็นกลุ่ม
	๓. วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ■ สิทธิพื้นฐานของเด็ก เช่น สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะมีส่วนร่วม
	๔. อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ วัฒนธรรมในภาคต่าง ๆ ของไทยที่แตกต่างกัน เช่น การแต่งกาย ภาษา อาหาร ☐
	๕. เสนอวิธีการที่จะอยู่รวมกันอย่างสันติสุขในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ปัญหาและสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ■ แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ☐

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๕	๑. ยกตัวอย่างและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะ พลเมืองดี	<ul style="list-style-type: none"> ■ สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของพลเมืองดี เช่น เคารพ เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย ■ คุณลักษณะของพลเมืองดี เช่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความรับผิดชอบ เสียสละ
	๒. เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> ■ เหตุการณ์ที่ละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย ■ แนวทางการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก ■ การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กในสังคมไทย
	๓. เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ■ วัฒนธรรมไทย ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ■ คุณค่าของวัฒนธรรมกับการดำเนินชีวิต
	๔. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ■ ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน ■ การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
ป.๖	๑. ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัวและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายจราจร - กฎหมายทะเบียนราษฎร - กฎหมายยาเสพติดให้โทษ - เทศบัญญัติ ขอบัญญัติ อบต. อบจ. ■ ประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว
	๒. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม ■ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาที่มีผลต่อตนเองและสังคมไทย ■ แนวทางการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทย
	๓. แสดงออกถึงมารยาทไทยได้เหมาะสมถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและสำคัญของมารยาทไทย ■ มารยาทไทยและมารยาทสังคม เช่น การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของส่งของการรับประทานอาหาร การแสดงกิริยา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<p>อาการ การตกทาย การสนทนา การใช้คำพูด</p>
	<p>๔. อธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ■ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนภาคต่าง ๆ ในสังคมไทย ■ แนวทางการรักษาวัฒนธรรม
	<p>๕. ติดตามข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เลือกรับและใช้ ข้อมูล ข่าวสารในการเรียนรู้ได้เหมาะสม</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แลลงข่าวต่าง ๆ สถานการณ์จริง ■ ประโยชน์จากการติดตามข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ■ หลักการเลือกรับและใช้ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งสื่อที่ไร้พรมแดน

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เขาใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกโครงสร้าง บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ โครงสร้างของครอบครัวและความสัมพันธ์ของบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ▪ โครงสร้างของโรงเรียน ความสัมพันธ์ของบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในโรงเรียน
	๒. ระบุบทบาท สิทธิหน้าที่ของตนเองในครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความหมายและความแตกต่างของอำนาจตามบทบาท สิทธิ หน้าที่ในครอบครัวและโรงเรียน ▪ การใช้อำนาจในครอบครัวตามบทบาทสิทธิหน้าที่
	๓. มีส่วนรวมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ▪ กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในครอบครัว เช่น การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว การรับฟังและแสดงความคิดเห็น ▪ กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น เลือกรับผิดชอบ ประธานชุมนุม ประธานนักเรียน
ป.๒	๑. อธิบายความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวกับชุมชน เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน
	๒. ระบุผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียน และชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียน และชุมชน เช่น ผู้บริหาร สถานศึกษา ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ป.๓	๑. ระบุบทบาทหน้าที่ของสมาชิกของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ▪ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ▪ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย
	๒. วิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการตัดสินใจในชั้นเรียน/โรงเรียนและชุมชน โดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การออกเสียงโดยตรง และการเลือกตัวแทนออกเสียง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน/โรงเรียนและชุมชนที่เป็นผลจากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> ■ การตัดสินใจของบุคคลและกลุ่มที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน เช่น การเลือกหัวหน้าห้อง การเลือกคณะกรรมการห้องเรียน - การเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน เช่น เลือกประธานนักเรียน เลือกคณะกรรมการนักเรียน ■ การเปลี่ยนแปลงในชุมชน เช่น การเลือกผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิก อบต. อบจ
ป.๔	๑. อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ■ อำนาจอธิปไตย ■ ความสำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
	๒. อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ■ บทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง ทั้งก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างการเลือกตั้ง หลังการเลือกตั้ง
	๓. อธิบายความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	<ul style="list-style-type: none"> ■ สถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย ■ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ในสังคมไทย
ป.๕	๑. อธิบายโครงสร้าง อำนาจ หน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ โครงสร้างการปกครองในท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. เทศบาล และการปกครองพิเศษ เช่น พัทยา กทม. ■ อำนาจหน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น
	๒. ระบุบทบาทหน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ บทบาทหน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น เช่นนายก อบต. นายกเทศมนตรี นายก อบจ. ผุ้วาราชการ กทม.
	๓. วิเคราะห์ประโยชน์ที่ชุมชน จะได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับบริการสาธารณประโยชน์ในชุมชน
ป.๖	๑. เปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> ■ บทบาท หน้าที่ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. มีส่วนรวมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> ■ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ในท้องถิ่นและประเทศ
	๓. อภิปรายบทบาท ความสำคัญในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ■ การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ระเบียบ กติกา การเลือกตั้ง ■ สอดส่องดูแลผู้มีพฤติกรรมกระทำความผิดการเลือกตั้ง และแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ■ ตรวจสอบคุณสมบัติ ■ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เขาใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. ระบุสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ ยาสีฟัน ▪ สินค้าและบริการที่ได้มาโดยไม่ใช้เงิน เช่น มีผู้ให้หรือการใช้ของแลกของ ▪ สินค้าและบริการที่ได้มาจากการใช้เงินซื้อใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการให้คุ้มค่า
	๒. ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ของการออม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อสินค้าและบริการ ▪ ประโยชน์ของการใช้จ่ายเงินที่ไม่เกินตัว ▪ ประโยชน์ของการออม ▪ โทษของการใช้จ่ายเงินเกินตัว ▪ วางแผนการใช้จ่าย
	๓. ยกตัวอย่างการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ทรัพยากรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ เสื้อผ้า อาหาร ▪ ทรัพยากรสวนรวม เช่น โต๊ะ เก้าอี้ นักเรียน สาธารณูปโภคต่าง ๆ ▪ วิธีการใช้ทรัพยากรทั้งของส่วนตัว และสวนรวมอย่างถูกต้อง ประหยัด และคุ้มค่า
ป.๒	๑. ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในครอบครัวและโรงเรียน เช่น ดินสอและกระดาษที่ผลิตจากไม้ รวมทั้งเครื่องจักรและแรงงานการผลิต ▪ ผลของการใช้ทรัพยากรในการผลิตที่หลากหลายที่มีต่อราคา คุณค่าและประโยชน์ของสินค้าและบริการ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม
	๒. บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การประกอบอาชีพของครอบครัว ▪ การแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม ▪ รายได้และรายจ่ายในภาพรวมของครอบครัว

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ รายได้และรายจ่ายของตนเอง
	๓. บันทึกรายรับรายจ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ วิธีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองอย่างง่าย ๆ ▪ รายการของรายรับที่เป็นรายได้ที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม ▪ รายการของรายจ่ายที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม
	๔. สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และการออม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ที่มาของรายได้ที่สุจริต ▪ การใช้จ่ายที่เหมาะสม ▪ ผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้ ▪ การออมและผลดีของการออม ▪ การนำเงินที่เหลือมาใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือสาธารณกุศล
ป.๓	๑. จำแนกความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ เรียกว่าปัจจัย ๔ ▪ สินค้าที่เป็นความต้องการของมนุษย์อาจเป็นสินค้าที่จำเป็นหรือไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ▪ ประโยชน์และคุณค่าของสินค้า และบริการ ที่สนองความต้องการของมนุษย์ ▪ หลักการเลือกสินค้าที่จำเป็น ▪ ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค
	๒. วิเคราะห์การใช้จ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ใช้บัญชีรับจ่ายวิเคราะห์การใช้จ่ายที่จำเป็นและเหมาะสม ▪ วางแผนการใช้จ่ายเงินของตนเอง ▪ วางแผนการแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม ▪ วางแผนการนำเงินที่เหลือจ่ายมาใช้อย่างเหมาะสม
	๓. อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค ▪ ความหมายของสินค้าและบริการ ▪ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความหายากของทรัพยากรกับความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด ☐

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๔	๑. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สินค้าและบริการที่มีอยู่หลากหลายในตลาดที่มีความแตกต่างด้านราคาและคุณภาพ ▪ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้า และบริการที่มีมากมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ซื้อ ผู้ขาย และ ตัวสินค้า เช่น ความพึงพอใจของผู้ซื้อ ราคาสินค้า การโฆษณา คุณภาพของสินค้า
	๒. บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค ▪ สินค้าและบริการที่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ ▪ หลักการและวิธีการเลือกบริโภค
	๓. อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ▪ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต เช่น การแต่งกาย การกินอาหาร การใช้จ่าย
ป.๕	๑. อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความหมาย และ ประเภทของ ปัจจัยการผลิต ประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการ ▪ เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ ▪ ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ราคาน้ำมัน วัตถุดิบ ▪ พฤติกรรมของผู้บริโภค ▪ ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือแหล่งผลิตสินค้าและบริการในชุมชน
	๒. ประยุกต์ใช้ แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ▪ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวโรงเรียนและชุมชน เช่น การประหยัดพลังงานและค่าใช้จ่ายในบ้าน โรงเรียน การวางแผนการผลิตสินค้าและบริการเพื่อลดความสูญเสียทุกประเภทการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ▪ ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน
	๓. อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์	<ul style="list-style-type: none"> ▪ หลักการและประโยชน์ของสหกรณ์ ▪ ประเภทของสหกรณ์โดยสังเขป ▪ สหกรณ์ในโรงเรียน (เนนฝกปฏิบัติจริง) ▪ การประยุกต์หลักการของสหกรณ์มาใช้ ▪ ในชีวิตประจำวัน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๖	๑. อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> ■ บทบาทของผู้ผลิตที่มีคุณภาพ เช่น คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีจรรยาบรรณ ความรับผิดชอบต่อสังคม วางแผนก่อนเริ่มลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดความผิดพลาดและการสูญเสีย ฯลฯ ■ ทักษะคติในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ■ ประโยชน์ของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ☐
	๒. อธิบายบทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน ☐	<ul style="list-style-type: none"> ■ คุณสมบัติของผู้บริโภคที่ดี ■ พฤติกรรมของผู้บริโภคที่บกพร่อง ■ คุณค่าและประโยชน์ของผู้บริโภคที่รู้เท่าทันที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม
	๓. บอกวิธีและประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมาย และความจำเป็นของทรัพยากร ■ หลักการและวิธีใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ลดการสูญเสียทุกประเภท) ■ วิธีการสร้างจิตสำนึกให้คนในชาติรู้คุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ■ วางแผนการใช้ทรัพยากร โดยประยุกต์เทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ และทันกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เขาใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. อธิบายเหตุผลความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่างสุจริต	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมาย ประเภทและความสำคัญของการทำงาน ■ เหตุผลของการทำงาน ■ ผลของการทำงานประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อครอบครัวและสังคม ■ การทำงานอย่างสุจริตทำให้สังคมสงบสุข
ป.๒	๑. อธิบายการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธีต่าง ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและความสำคัญของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ■ ลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยไม่ใช้เงิน รวมทั้ง การแบ่งปัน การช่วยเหลือ ■ ลักษณะการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยการชำระเงิน
	๒. บอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและบทบาทของผู้ซื้อ และผู้ขาย ผู้ผลิตและผู้บริโภคพอสังเขป ■ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในการกำหนดราคาสินค้าและบริการ ■ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายทำให้สังคมสงบสุข และประเทศมั่นคง
ป.๓	๑. บอกสินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ สินค้าและบริการที่ภาครัฐทุกระดับจัดหา และให้บริการแก่ ประชาชน เช่น ถนน โรงเรียน สวนสาธารณะ การสาธารณสุข การบรรเทาสาธารณภัย
	๒. บอกความสำคัญของภาษีและบทบาทของประชาชนในการเสียภาษี ☐	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและความสำคัญของภาษีที่รัฐนำมาสร้าง ความเจริญและให้บริการแก่ประชาชน ■ ตัวอย่างของภาษี เช่น ภาษีรายได้บุคคลธรรมดา ภาษีมูลค่าเพิ่ม ฯลฯ ■ บทบาทหน้าที่ของประชาชนในการเสียภาษี
	๓. อธิบายเหตุผลการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความสำคัญและผลกระทบของการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๔	๑. อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ อาชีพ สินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ผลิตในชุมชน ■ การพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย การกู่หนี้ยืมสิน ■ การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการใช้สิ่งของที่ผลิตในชุมชน
	๒. อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและประเภทของเงิน ■ หน้าที่เบื้องต้นของเงินในระบบเศรษฐกิจ ■ สกูลเงินสำคัญที่ใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ
ป.๕	๑. อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร	<ul style="list-style-type: none"> ■ บทบาทหน้าที่ของธนาคารโดยสังเขป ■ ดอกเบี้ยเงินฝาก และดอกเบี้ยกูยืม ■ การฝากเงิน / การถอนเงิน
	๒. จำแนกผลดีและผลเสียของการกูยืม	<ul style="list-style-type: none"> ■ ผลดีและผลเสียของการกูยืมเงินทั้งนอกระบบและในระบบที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น การเสียดอกเบี้ย การลงทุน การซื้อของอุปโภคเพิ่มขึ้นที่นำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เป็นต้น
ป.๖	๑. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาล ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจอย่างสังเขป เช่น การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รายได้และรายจ่าย การออมกับธนาคาร การลงทุน ■ แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจ ■ ภาษีและหน่วยงานที่จัดเก็บภาษี ■ สิทธิของผู้บริโภค และสิทธิของผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย ■ การหารายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ผลิต ผู้บริโภค และรัฐบาล
	๒. ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ การรวมกลุ่มเชิงเศรษฐกิจเพื่อประสานประโยชน์ในท้องถิ่น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ชื่อ วัน เดือน ปี ตามระบบสุริยคติที่ปรากฏในปฏิทิน ▪ ชื่อ วัน เดือน ปี ตามระบบจันทรคติในปฏิทิน ▪ ช่วงเวลาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เช้าวันนี้ ตอนเย็น
	๒. เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น รับประทานอาหารเช้า นอน เข้านอน เรียน หนังสือ เล่นกีฬา ฯลฯ ▪ ใช้คำบอกช่วงเวลา แสดงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้
	๓. บอกประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ วิธีการสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างง่าย ๆ ▪ การบอกเล่าประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างสั้น ๆ
ป.๒	๑. ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	<ul style="list-style-type: none"> ▪ คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เช่น วันนี้ เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ เดือนนี้ เดือนหน้า เดือนก่อน ▪ วันสำคัญที่ปรากฏในปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีตและปัจจุบัน ▪ ใช้คำบอกช่วงเวลา อดีต ปัจจุบัน อนาคต แสดงเหตุการณ์ได้
	๒. ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตของตนเองโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ วิธีการสืบค้นเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาพถ่าย ▪ สื่อบันทึก ทะเบียนบ้าน ▪ ใช้คำที่บอกช่วงเวลาแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตตนเอง ▪ ใช้เส้นเวลา (Time Line) ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๓	๑. เทียบศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช่ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ที่มาของศักราชที่ปรากฏในปฏิทิน เช่น พุทธศักราช คริสต์ศักราชอย่างสังเขป (ถ้าเป็นมุสลิมควรเรียน ฮิจเราะห์ศักราช) ■ วิธีการเทียบ พ.ศ. เป็น ค.ศ. หรือ ค.ศ. เป็น พ.ศ. ■ ตัวอย่างการเทียบศักราช ในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น ปกิดของนักเรียน เป็นต้น
	๒. แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ☐	<ul style="list-style-type: none"> ■ วิธีการสืบค้นเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยไขหลักฐานและแหล่งข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง ■ ใช้เส้นเวลา (Time Line) ลำดับเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน
ป.๔	๑. นับช่วง เวลา เป็นทศวรรษ ศตวรรษและสหัสวรรษ ☐	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและช่วงเวลาของทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ ■ การใช้ทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ เพื่อทำความเข้าใจช่วงเวลาในเอกสาร เช่น หนังสือพิมพ์
	๒. อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ■ เกณฑ์การแบ่งยุคสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แบ่งเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ ■ ยุคสมัยที่ใช่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เช่น สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์
	๓. แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช่ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แบ่งเป็นหลักฐานชั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง ■ ตัวอย่างหลักฐานที่ใช่ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นของตน ■ การจำแนกหลักฐานของท้องถิ่นเป็นหลักฐานชั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง
ป.๕	๑. สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยไขหลักฐานที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> ■ วิธีการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น ■ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ■ การนำเสนอความเป็นมาของท้องถิ่นโดยอ้างอิงหลักฐานที่หลากหลายด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	<p>๒. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล</p> <p>๓. อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น</p>	<p>เล่าเรื่องการเขียนอย่างง่าย ๆ การจัดนิทรรศการ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ การตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น เช่นมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเพราะสาเหตุใดและมีผลกระทบอย่างไร ■ แหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเพื่อตอบคำถามดังกล่าว เช่น เอกสาร เรื่องเล่า ตำนานท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ ■ การไขขอมูลที่พบเพื่อตอบคำถามได้อย่างมีเหตุผล <ul style="list-style-type: none"> ■ ตัวอย่างเรื่องราวจากเอกสารต่าง ๆ ที่สามารถแสดงนัยของความคิดเห็นกับข้อมูล เช่น หนังสือพิมพ์ บทความจากเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น ■ ตัวอย่างข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในท้องถิ่นที่แสดงความจริงกับข้อเท็จจริง ■ สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลในท้องถิ่น
ป.๖	<p>๑. อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ</p> <p>๒. นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ ที่เหมาะสมกับนักเรียน ■ การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น เช่น ความเป็นมาของภูมินามของสถานที่ในท้องถิ่น <ul style="list-style-type: none"> ■ ตัวอย่างหลักฐานที่เหมาะสมกับนักเรียนที่นำมาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย สมัยรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ ๔ หรือ รัชกาลที่ ๕ กฎหมายสำคัญ ฯลฯ (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส ๔.๓) ■ สรุปข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทั้งความจริงและข้อเท็จจริง ■ การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเล่าเรื่อง การจัดนิทรรศการ การเขียนรายงาน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เขาใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ปู่ย่า ตายาย	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของอดีตกับปัจจุบันที่เป็นรูปธรรมและใกล้ตัวเด็ก เช่น การใช้ควาย ไถนา รถไถนา เตารีด ถนน เกรียน - รถอีแต๋น ■ สาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ตามกาลเวลา
	๒. บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ■ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น การย้ายบ้าน การหย่าร้าง การสูญเสียบุคคลในครอบครัว
ป.๒	๑. สืบค้นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ■ วิธีการสืบค้นข้อมูลอย่างง่าย ๆ เช่น การสอบถาม พ่อแม่ ผู้รู้ ■ วิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การประกอบอาชีพ การแต่งกาย การสื่อสาร ประเพณีในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน ■ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน
	๒. อธิบายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทางด้านต่าง ๆ ■ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน □
ป.๓	๑. ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยทางสังคม เช่น ความเจริญทางเทคโนโลยีการคมนาคม ความปลอดภัย ■ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของชุมชนทั้งปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยทางสังคม

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. สรุปลักษณะที่สำคัญของชนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ชนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนของตนที่เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางสังคม
	๓. เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับชุมชนอื่น ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ■ ชนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ๆ ที่มีความเหมือนและความต่างกับชุมชนของตนเอง
ป. ๔	๑. อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ■ พัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย โดยสังเขป ■ หลักฐานการตั้งหลักแหล่งของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยโดยสังเขป
	๒. ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ■ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทยโดยสังเขป
ป. ๕	๑. อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเข้ามาของอารยธรรมอินเดียและจีนในดินแดนไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป ■ อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทยและคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ศาสนา และความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย อาหาร
	๒. อภิปรายอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบันโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติในสังคมไทย เช่น อาหาร ภาษา การแต่งกาย ดนตรี โดยระบุลักษณะสาเหตุและผล ■ อิทธิพลที่หลากหลายในกระแสของวัฒนธรรมต่างชาติต่อสังคมไทยในปัจจุบัน
ป. ๖	๑. อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ไซแผนที่ตั้งและอาณาเขตของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ■ สภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านของไทยโดยสังเขป ■ ตัวอย่างความเหมือนและความต่างระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ภาษา ศาสนา การปกครอง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความเป็นมาของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป ■ สมาชิกของอาเซียนในปัจจุบัน ■ ความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนทางเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบันโดยสังเขป

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. อธิบายความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทย และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ที่สำคัญของชาติไทย ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธงชาติ เพลงชาติ พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์) ■ การเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เคารพศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ■ เอกลักษณ์อื่น ๆ เช่น แผนที่ประเทศไทย ประเพณีไทย อาหารไทย (อาหารไทยที่ต่างชาติดยกย่อง เช่น ตมยำกุ้ง ผัดไทย) ที่มีความภาคภูมิใจ และมีสวนรวมที่จะอนุรักษ์ไว้□
	๒. บอกสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ตัวอย่างของแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น วัด ตลาดพิพิธภัณฑฯ มัสยิด โบสถ์คริสต์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ■ คุณค่าและความสำคัญของแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้
	๓. ระบุสิ่งที่ตนรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ ตัวอย่างสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เช่น สิ่งของ สถานที่ ภาษาถิ่นประเพณี และวัฒนธรรม ฯลฯ ที่เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียน และเป็นรูปธรรมชัดเจน ■ คุณค่าและประโยชน์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น
ป.๒	๑. ระบุบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือประเทศชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ■ บุคคลในท้องถิ่นที่ทำคุณประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และความมั่นคงของท้องถิ่น และประเทศชาติในอดีตที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง ■ ผลงานของบุคคลในท้องถิ่นที่น่าภาคภูมิใจ
	๒. ยกตัวอย่างวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้	<ul style="list-style-type: none"> ■ ตัวอย่างของวัฒนธรรมประเพณีไทย เช่น การทำความเคารพ อาหารไทย ภาษาไทย ประเพณีสงกรานต์ ฯลฯ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ■ คุณค่าของวัฒนธรรม และประเพณีไทยที่มีต่อสังคมไทย ■ ภูมิปัญญาของคนไทยในท้องถิ่นของนักเรียน
ป.๓	<p>๑. ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นผู้สถาปนาอาณาจักรไทย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ พระราชประวัติพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้สถาปนาอาณาจักรไทย สุโขทัย ออยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตามลำดับ ■ อาณาจักรไทยอื่น ๆ ที่ผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย เช่น ลานนา นครศรีธรรมราช
	<p>๒. อธิบายพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบันโดยสังเขป</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระบรมราชินีนาถโดยสังเขป
	<p>๓. เล่าวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ วีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ เช่น ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจันพระยาพิชัยดาบหัก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ป.๔	<p>๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป ■ พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยทางการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจโดยสังเขป
	<p>๒. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ประวัติ และผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย เช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชพระมหาธรรมราชา ที่ ๑ (พระยาสิทธิไทยโดยสังเขป)
	<p>๓. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยสุโขทัยที่นาภาคภูมิใจ และควรรคาแการอนุรักษ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัย เช่น ภาษาไทย ศิลปกรรมสุโขทัยที่ได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก เครื่องสังคโลก ■ คุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่สืบตอลถึงปัจจุบันที่นาภาคภูมิใจและควรรคาแการอนุรักษ์□

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๕	๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสถาปนาอาณาจักรอยุธยาโดยสังเขป ■ ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา
	๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา	<ul style="list-style-type: none"> ■ พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาการด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ โดยสังเขป
	๓. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจ	<ul style="list-style-type: none"> ■ ผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยา เช่น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขวบานบางระจัน เป็นต้น
	๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ สมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	<ul style="list-style-type: none"> ■ ภูมิปัญญาไทยสมัยอยุธยาโดยสังเขป เช่น ศิลปกรรม การค้า วรรณกรรม การกอบกู้เอกราชและการสถาปนาอาณาจักรธนบุรีโดยสังเขป ■ พระราชประวัติ และผลงานของพระเจ้าตากสินมหาราชโดยสังเขป ■ ภูมิปัญญาไทยสมัยธนบุรีโดยสังเขป เช่น ศิลปกรรม การค้า วรรณกรรม
ป.๖	<p>๑. อธิบายพัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป</p> <p>๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์</p> <p>๓. ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่าง ๆ สมัยรัตนโกสินทร์</p> <p>๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสถาปนาอาณาจักรรัตนโกสินทร์โดยสังเขป ■ ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ■ พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์โดยสังเขป ตามช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยปฏิรูปประเทศ และสมัยประชาธิปไตย ■ ผลงานของบุคคลสำคัญทางด้านต่าง ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯลฯ ■ ภูมิปัญญาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เขาใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันไ้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. จำแนกสิ่งต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> ■ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นที่บ้านและที่โรงเรียน
	๒. ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่าง ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น ที่อยู่อาศัย บ้านของเพื่อนบ้าน ต้นไม้ ถนน ทิวนา ไร่ สวน ที่ราบ ภูเขา แหล่งน้ำ ■ ทิศหลัก (เหนือ ตะวันออก ตะวันตก) และ ที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
	๓. ใช้แผนผังกาย ๆ ในการแสดงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ■ แผนผังแสดงตำแหน่งสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน
	๔. สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ในรอบวัน เช่น กลางวัน กลางคืน ความร้อนของอากาศ ฝน-เมฆ-ลม
ป.๒	๑. ระบุสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ กับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> ■ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างบ้านกับโรงเรียน
	๒. ระบุตำแหน่งและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในแผนที่ แผนที่ รูปถ่าย และลูกโลก	<ul style="list-style-type: none"> ■ ตำแหน่งและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ รูปถ่าย และลูกโลก เช่น ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำ ต้นไม้ทะเล
	๓. สังเกตและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์เช่น ข้างขึ้น ข้างแรม ฤดูกาลต่าง ๆ
ป.๓	๑. สํารวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชนโดยใช้แผนที่ แผนที่ และรูปถ่าย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะทิศทาง	<ul style="list-style-type: none"> ■ ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชน ■ แผนที่แผนที่ และรูปถ่าย ■ ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. วาดแผนผังเพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน เช่น สถานที่ราชการ ตลาด โรงพยาบาล ไปรษณีย์
ป.๔	๑. สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพของจังหวัดตนเองด้วยแผนที่ และรูปถ่าย	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดตนเอง
	๒. ระบุแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัดของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัดของตน
	๓. อธิบายลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญ ในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัด
ป.๕	๑. สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพของภูมิภาคของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ลักษณะทางกายภาพของภูมิภาคของตน
	๒. อธิบายลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในภูมิภาคของตน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในภูมิภาคของตน
ป.๖	๑. สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพของประเทศไทยด้วยแผนที่ รูปถ่ายทางอากาศและภาพจากดาวเทียม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์(แผนที่ รูปถ่ายทางอากาศ ภาพจากดาวเทียม) ที่แสดงลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย
	๒. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับภัยพิบัติในประเทศไทยเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับภัยพิบัติในประเทศไทย เช่น อุทกภัย แผ่นดินไหว วัตภัย สึนามิ ภัยแล้ง ดินถล่มและโคลนถล่ม ▪ การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เขาใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วิถี การดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดตามธรรมชาติ ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ เช่น ภูมิอากาศ มีผลต่อที่อยู่อาศัยและเครื่องแต่งกาย
	๒. สังเกตและ เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสภาพ แวดล้อมที่อยู่รอบตัวเพื่อการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ▪ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม
	๓. มีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมที่บ้านและชั้นเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การปฏิบัติตนในการรักษาสิ่งแวดล้อมในบ้านและห้องเรียน
ป.๒	๑. อธิบายความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ สร้างขึ้นในการดำเนินชีวิต
	๒. จำแนกและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไปและที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่างคุ้มค่า	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ประเภททรัพยากรธรรมชาติ <ul style="list-style-type: none"> - ใช้แล้วไม่หมดไป เช่น อากาศ แสงอาทิตย์ - ใช้แล้วหมดไป เช่น แร่ ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ - สร้างทดแทนขึ้นมาใหม่ได้เช่น น้ำ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า ▪ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า
	๓. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความสัมพันธ์ระหว่างฤดูกาล กับ การดำเนินชีวิตของมนุษย์
	๔. มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมที่มีต่อโรงเรียน ▪ การรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียน
ป.๓	๑. เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน <ul style="list-style-type: none"> - สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ - สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. อธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในการสนองความต้องการพื้นฐาน ของมนุษย์และการประกอบอาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> ■ การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น การคมนาคม บ้านเรือน และการประกอบอาชีพ ในชุมชน ■ การประกอบอาชีพที่เป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน
	๓. อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดมลพิษ โดยมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> ■ ความหมายและประเภทของมลพิษ โดยมนุษย์ ■ สาเหตุของการเกิดมลพิษที่เกิดจาก การกระทำของมนุษย์
	๔. อธิบายความแตกต่างของลักษณะเมืองและชนบท	<ul style="list-style-type: none"> ■ ลักษณะของเมืองและชนบท เช่น สิ่งปลูกสร้าง การใช้ที่ดิน การประกอบอาชีพ
	๕. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับการดำเนินชีวิตของคน ในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่มีผลต่อ การดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
	๖. มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมที่มีต่อชุมชน ■ การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน
ป.๔	๑. วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> ■ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อ การดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด
	๒. อธิบายการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัด และผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง เช่น การตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่น
	๓. นำเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> ■ การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด
ป.๕	๑. วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาคของตน	<ul style="list-style-type: none"> ■ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาคของตน
	๒. วิเคราะห์อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิต ในภูมิภาคของตน	<ul style="list-style-type: none"> ■ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิตในภูมิภาคของตน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. นำเสนอตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและทำลายสิ่งแวดลอม และเสนอแนวทางในการจัดการสิ่งแวดลอมในภูมิภาคของตน	<ul style="list-style-type: none"> ■ ผลจากการรักษาและทำลายสิ่งแวดลอมในภูมิภาคของตน ■ แนวทางการจัดการสิ่งแวดลอม ในภูมิภาคของตน
ป.๖	๑. วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดลอมทางกายภาพกับลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ในประเทศไทย	<ul style="list-style-type: none"> ■ สิ่งแวดลอมทางกายภาพกับลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม (ประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม) ■ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดลอม
	๒. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของประเทศไทยในอดีตกับปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ■ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของประเทศไทย ■ ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ที่มีต่อกิจกรรม ทางเศรษฐกิจและสังคม (ประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม) ของประเทศไทยในอดีตกับปัจจุบัน
	๓. นำเสนอตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและทำลายทรัพยากร และสิ่งแวดลอม และเสนอแนวทาง ในการจัดการอย่างยั่งยืนในประเทศไทย	<ul style="list-style-type: none"> ■ ผลจากการรักษาและทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดลอมในประเทศไทย ■ แนวทางในการจัดการทรัพยากร และ สิ่งแวดลอมที่ยั่งยืน มีจิตสำนึกกรุณา

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖

รายวิชาพื้นฐาน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

ส ๑๑๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๑	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๑๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๑	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

ส ๑๒๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๒	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๒๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๒	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

ส ๑๓๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๓	๔๐ ชั่วโมง	๒ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๓๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๓	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ส ๑๔๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๔	๘๐ ชั่วโมง	๒ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๔๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๔	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ส ๑๕๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๕	๘๐ ชั่วโมง	๒ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๕๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๕	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ส ๑๖๑๐๑	สังคมศึกษาฯ ๖	๘๐ ชั่วโมง	๒ ชั่วโมง/สัปดาห์
ส ๑๖๑๐๒	ประวัติศาสตร์ ๖	๔๐ ชั่วโมง	๑ ชั่วโมง/สัปดาห์

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๑๑๐๑ สังคมศึกษา ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาคนควา การรวบรวมข้อมูล อภิปรายประวัติของศาสนาที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญและหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามหลักธรรม การพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ฝกปฏิบัติการบริหารจิต การเจริญปัญญาเบื้องต้น คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ความกล้าหาญ ความเสียสละ การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ประโยชน์ของรายรับ-รายจ่าย ต้นทุน ผลประโยชน์ที่ได้รับทรัพยากรในท้องถิ่น ระบบเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพของครอบครัวและชุมชน การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชีวิตประจำวัน สิ่งแวดล้อมรอบตัวโรงเรียนและชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ตำแหน่งทิศทางของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การเขียนแผนผังแสดงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน สภาพอากาศในรอบวัน สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติกับการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผลเสียการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่บ้านและโรงเรียน

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา และกระบวนการพัฒนาคานิยม ผ่านสถานการณ์จริง รวมทั้งใช้วิธีการสืบสอบหรือวิธีสอนแบบโครงการ (กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน ๕ STEPs) การตั้งคำถาม การแสวงหาสารสนเทศ การสร้างความรู้ การสื่อสาร และการตอบแทนสังคม นำการเรียนรู้ไปรวมสร้างผลงานอย่างสร้างสรรค์ โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดี ร่วมกับหลักสูตรฐานพุทธจิต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุหน่าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผูกพันต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักความเป็นไทย เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกัน

การทุจริต ตลอดจนสามารถนำความรู้ ทักษะ/กระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม ท้นกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓ , ป.๑/๔

ส ๑.๒ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

ส ๒.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒

ส ๒.๒ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

ส ๓.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

ส ๓.๒ ป.๑/๑

ส ๕.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓ , ป.๑/๔ , ป.๑/๕

ส ๕.๒ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

รวม ๘ มาตรฐาน ๒๔ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๒๑๐๑ สังคมศึกษา ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาค้นคว้า การรวบรวมข้อมูล อภิปรายความสำคัญศาสนา ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญของการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัวและในโรงเรียน เห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรม พัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ ของประเทศสมาชิกอาเซียน การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา เข้าใจเห็นคุณค่าและปฏิบัติเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของโรงเรียนและชุมชนที่อยู่อาศัย ปฏิบัติตามบทบาทสิทธิเสรีภาพหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความเป็นอยู่ในครอบครัวและดำรงชีวิตตามสิทธิของตนเอง ปฏิบัติตามกติการะเบียบของชุมชน เคารพความคิดความเชื่อของบุคคลอื่น รู้และเข้าใจโครงสร้างการบริหารตามกระบวนการประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน บทบาทผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมตามหลักประชาธิปไตย เคารพ กฎ กติกา ตามหลักรัฐธรรมนูญ เข้าใจการกระจายได้ รายรับ รายจ่ายของครอบครัว มีส่วนร่วมในการผลิตการบริโภคอย่างมีคุณค่าและคุณธรรม เข้าใจการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบเศรษฐกิจพอเพียง นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รู้และเข้าใจความหมายของการซื้อขาย การแลกเปลี่ยนสินค้า สิ่งแวดล้อมที่พบเห็นระหว่างบ้านและโรงเรียน ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น องค์ประกอบของแผนผัง แผนที่ ตำแหน่ง ระยะทิศทาง และลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในแผนผัง แผนที่ รูปถ่ายและลูกโลก ปรากฏการณ์สุริยุปราคาและจันทรุปราคา การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า ฤดูกาลกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา และกระบวนการพัฒนาคานิยม ผ่านสถานการณ์จริง รวมทั้งใช้วิธีการสืบสอบหรือวิธีสอนแบบโครงการ (กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน ๕ STEPS) การตั้งคำถาม การแสวงหาสารสนเทศ การสร้างความรู้ การสื่อสาร และการตอบแทนสังคม นำการเรียนรู้ไปร่วมสร้างผลงานอย่างสร้างสรรค์ โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดี ร่วมกับหลักสูตรฐานพุทธจิต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รู้หน้าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผูกพันต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักความเป็นไทย เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกันการทุจริต ตลอดจนสามารถนำความรู้ ทักษะ/กระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม ทันทับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔, ป.๒/๕, ป.๒/๖, ป.๒/๗

ส ๑.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๒.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

ส ๒.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๓.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

ส ๓.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๕.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓

ส ๕.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

รวม ๘ มาตรฐาน ๒๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๓๑๐๑ สังคมศึกษา ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล อภิปราย แสดงความคิดเห็น สรุปความสำคัญความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย ประวัติของศาสนาที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เห็นคุณค่าของการสวดมนต์ การพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนพิธีพิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา และการแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ การเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น การขัดเกลาของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น การปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตของบุคคลที่มีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่วรรณกรรมในท้องถิ่น มีส่วนร่วมประเพณีวัฒนธรรม ต่อโรงเรียน ครอบครัว ท้องถิ่น และปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญสูงสุดของประเทศ ราชรับ-รายจ่ายของครอบครัวตนเอง ผลประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับการตัดสินใจเลือกอย่างเหมาะสม ระบบเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพในชุมชนการแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการ ความสำคัญของธนาคาร ภาษีที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน การสำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง ในโรงเรียนและชุมชนโดยใช้แผนผังและแผนที่ การวาดภาพแผนผังแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน การใช้ประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพของมนุษย์ และมลพิษที่เกิดขึ้น ความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมในเมืองและชนบท ความสัมพันธ์ทางกายภาพในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา และกระบวนการพัฒนาค่านิยม ผ่านสถานการณ์จริง รวมทั้งใช้วิธีการสืบสอบหรือวิธีสอนแบบโครงการ (กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน ๕ STEPS) การตั้งคำถาม การแสวงหาสารสนเทศ การสร้างความรู้ การสื่อสาร และการตอบแทนสังคม นำการเรียนรู้ไปร่วมสร้างผลงานอย่างสร้างสรรค์ โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดี ร่วมกับหลักสูตรฐานพุทธจิต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุหนาทิของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผูกพันต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักความเป็นไทย เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกันการทุจริต ตลอดจนสามารถนำความรู้ ทักษะ/กระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม ทันทับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔ , ป.๓/๕ , ป.๓/๖ , ป.๓/๗

ส ๑.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๒.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔

ส ๒.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๓.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๓.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๕.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๕.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔ , ป.๓/๕ , ป.๓/๖

รวม ๘ มาตรฐาน ๓๑ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๔๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๔
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาค้นคว้า อภิปราย สรุปเกี่ยวกับความสำคัญทางศาสนา และศาสนาของศาสนาพุทธ คัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมของศาสนา การบริหารจัดการและเจริญปัญญา ชื่นชม การทำความดีของบุคลากรในสังคม แปลความหมายในคัมภีร์ของศาสนา การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ มรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งศาสนาต่าง ๆ ในประเทศสมาชิกอาเซียน การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชนการเป็นผู้นำและ ผู้ตามที่ดี สิทธิเด็กเพื่อป้องกันตัวเอง ความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น การยอมรับคุณค่าของกันและกัน ชื่นชมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การรวมกลุ่มภาคีรัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น การปฏิบัติตามกฎหมายในชีวิตประจำวัน ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ สิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน หน้าที่เบื้องต้นของเงินในระบบเศรษฐกิจ การธนาคาร สถาบันการเงินอื่น ๆ ภาษีที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน การพึ่งพา การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจ การอ่านแผนที่ สัญลักษณ์ ข้อมูลที่ตั้ง สภาพพื้นที่ และลักษณะอากาศของจังหวัดตน ลักษณะทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรทางธรรมชาติ แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดของตน การเปลี่ยนของสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผลกระทบ และแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา และกระบวนการพัฒนาค่านิยม ผ่านสถานการณ์จริง รวมทั้งใช้วิธีการสืบสอบหรือวิธีสอนแบบโครงการ (กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน ๕ STEPS) การตั้งคำถาม การแสวงหาสารสนเทศ การสร้างความรู้ การสื่อสาร และการตอบแทนสังคม นำการเรียนรู้ไปร่วมสร้างผลงานอย่างสร้างสรรค์ โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดี ร่วมกับหลักสูตรตามทฤษฎี การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุหนาคีของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผูกพันต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักความเป็นไทย เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง มีจิตสาธารณะ ตระหนักและ เห็นความสำคัญของการ

ต่อต้านและการป้องกันการทุจริต ตลอดจนสามารถนำความรู้ ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน และอยู่รวมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม ท้นกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓ , ป.๔/๔ , ป.๔/๕ , ป.๔/๖ , ป.๔/๗ , ป.๔/๘

ส ๑.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๒.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓ , ป.๔/๔ , ป.๔/๕

ส ๒.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๓.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๓.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒

ส ๕.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๕.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

รวม ๘ มาตรฐาน ๓๐ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๕๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๕
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายความสำคัญและประวัติของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือของศาสนาที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง องค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตน นับถือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่นับถือ การสวดมนต์ แผ่เมตตา ทำสมาธิ การปฏิบัติตนเพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม พิธีกรรมทางศาสนาและการปฏิบัติตนตามหลัก ศาสนพิธี ประโยชน์จากการเข้าร่วม กิจกรรมหรือพิธีกรรมทางศาสนา บทบาทหน้าที่และสิทธิ เสรีภาพของตนเองในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีใน ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม การปกป้องคุ้มครองตนเองและผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก การดำเนิน ชีวิตและความแตกต่างของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มคนในภูมิภาค แนวทางในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ความสำคัญของ การปกครองส่วนท้องถิ่น โครงสร้าง อำนาจ หน้าที่ ดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น ความหมายและประเภทของปัจจัยการผลิตประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการ แหล่งผลิต สินค้าและบริการในชุมชน หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำไปประยุกต์ใช้ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ระบบสหกรณ์ หลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์ การประยุกต์หลักการของ สหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน บทบาทหน้าที่ของธนาคาร ดอกเบี้ยเงินฝากและดอกเบี้ยกูยืม การฝากเงิน / การถอนเงิน ผลเสียของการกูยืมเงินที่นำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย การอ่านแผนที่ สัญลักษณ์ ข้อมูลที่ตั้ง สภาพพื้นที่ และลักษณะอากาศในภูมิภาคของตน ลักษณะทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรทางธรรมชาติ แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ และสถานที่สำคัญในภาคกลางหรือภูมิภาคของตน ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพทาง ภูมิศาสตร์กับลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย สภาพแวดล้อมทาง กายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และการขยายถิ่นของประชากรในภูมิภาค อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติที่มีต่อวิถีชีวิตและ การสร้างสรรค์วัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ผลกระทบจากการกระทำของ มนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา และกระบวนการพัฒนาค่านิยม ผ่านสถานการณ์จริง รวมทั้งใช้วิธีการสืบสอบหรือวิธีสอนแบบโครงการ (กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน ๕ STEPS) การตั้งคำถาม การแสวงหาสารสนเทศ การสร้างความรู้ การสื่อสาร และการตอบแทนสังคม นำการเรียนรู้ไปร่วมสร้างผลงานอย่างสร้างสรรค์ โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม มี

งานทำ มีอาชีพ และเป้นพลเมืองดี ร่วมกับหลักสูตรตามทฤษฎี การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุ่หน้าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผูกพันต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักความเป็นไทย เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง มีจิตสาธารณะ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการต่อต้านและการป้องกันการทุจริต ตลอดจนสามารถนำความรู้ ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน และอยู่รวมกันเ็นสังคมได้อย่างเหมาะสม ท้นกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓ , ป.๕/๔ , ป.๕/๕ , ป.๕/๖ , ป.๕/๗

ส ๑.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส ๒.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓ , ป. ๕/๔

ส ๒.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส.๓.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส ๓.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒

ส ๕.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส ๕.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

รวม ๘ มาตรฐาน ๒๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (สังคมศึกษา)

ส ๑๖๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๖
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปราย ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ พุทธประวัติ ปลงอายุสังขาร ปจฉิมสาวก ปรีนิพพาน ถวายพระเพลิง แจกพระบรมสารีริกธาตุ สังฆนิยสถาน ๔ และประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือ แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญหลักธรรม พระรัตนตรัย ไตรสิกขา หลักธรรมโอวาท ๓ พุทธศาสนสุภาษิต การทำความดีของบุคคลในประเทศ การสวดมนต์ แผเมตตา ผกการยีน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ ผกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อริยสัจ ๔ หลักกรรม โอวาท ๓ เบญจศีลเบญจธรรม อบายมุข ๖ อกุศลมูล ๓ กุศลมูล ๓ และหลักธรรมสำคัญของศาสนาต่าง ๆ ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา บรรพชา อุปสมบท ทำบุญพิธีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา และพิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ การละหมาด การถือศีลอด ศีลล้างบาป ศีลอภัยบาป ศีลกำลัง ศีลมหาสนิท พิธีศราทธ พิธีบูชาเทวดา การปฏิบัติตนที่เหมาะสมภายในสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถาน การถวายของแก่พระภิกษุและมรรยาทในขณะ ฟังธรรม การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร พิธีทอดผ้าป่า พิธีทอดกฐิน และกิจกรรมและประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กฎหมายในชีวิตประจำวันและประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามกฎหมาย วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่มีผลต่อตนเองและสังคมไทย มารยาทไทยและมารยาทสังคม การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของสงฆ์ การรับประทานอาหาร การแสดงกิริยาอาการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด ความแตกต่างทางวัฒนธรรม อักฤษณ คานิยม ประเพณี ในท้องถิ่น ะหว่างกลุ่มคนภาคต่าง ๆ การเลือกรับและใช้ข้อมูล ข่าวสารจากวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แหล่งข่าวต่าง ๆ ในการเรียนรู้ บทบาท หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล การมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน บทบาทของผู้ผลิตที่มีคุณภาพ และประโยชน์ของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ บทบาทและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่รู้เท่าทันที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม การใช้ทรัพยากรในการผลิตและบริโภคให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ และทันกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาล ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รายได้และรายจ่าย การออมกับธนาคาร การลงทุน ภาษีและหน่วยงานที่จัดเก็บภาษี สิทธิของผู้บริโภค และสิทธิของผู้ใช้แรงงาน ประโยชน์ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กองทุนหมู่บ้านการกระทำที่ส่งผลดีและผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งผลกระทบจากการที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในด้านบวกและด้านลบ การกระทำที่มีส่วนช่วยแก้ปัญหาและเสริมสภาพแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น แผนที่และ

การใช้แผนที่มีระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพและสังคมของประเทศ ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับ ภัยพิบัติ อุทกภัย แผ่นดินไหว และวาทภัยในประเทศไทย ภูมิลักษณะที่มีต่อภูมิสังคมของประเทศไทย การ เปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศไทย ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ประชากร เศรษฐกิจ สังคม อาชีพ วัฒนธรรม และแนวทางการจัดการ ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก ้ปัญหา และกระบวนการพัฒนาคานิยม ผ่านสถานการณ์จริง รวมทั้งใช้วิธีการสืบสอบหรือวิธีสอนแบบโครงการ (กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน ๕ STEPS) การตั้งคำถาม การแสวงหาสารสนเทศ การสร้างความรู้ การสื่อสาร และการตอบสนองสังคม นำการเรียนรู้ไปรวมสร้างผลงานอย่างสร้างสรรค์ โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มี งานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดี ร่วมกับหลักสูตรตามทฤษฎี การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผล ประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุ้หน้าที่ ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผูกพันต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักความเป็นไทย เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการ ต่อต้านและการป้องกันการทุจริต ตลอดจนสามารถนำความรู้ ทักษะ/กระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน การทำงาน และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม ท้นกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและ สภาพแวดล้อม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔ , ป.๖/๕ , ป.๖/๖ , ป.๖/๗ , ป.๖/๘ , ป.๖/๙

ส ๑.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔

ส ๒.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔ , ป.๖/๕

ส ๒.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

ส ๓.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

ส ๓.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒

ส ๕.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒

ส ๕.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

รวม ๘ มาตรฐาน ๓๑ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๑๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและใช้ปฏิทินในการบอกวัน เดือน ปี ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งระบบสุริยคติ และจันทรคติ คำที่แสดงช่วงเวลาเพื่อใช้เล่าเหตุการณ์ปัจจุบัน วันนี้ เดือนนี้ ตอนเช้า ตอนกลางวัน ตอนเย็น ตอนค่ำ และเรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสังเกต การบอกเล่า การเชื่อมโยง เพื่อให้สามารถใช้เวลาตามปฏิทินแสดงเหตุการณ์ในปัจจุบันและใช้คำแสดงช่วงเวลาเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

รู้วิธีสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างง่ายโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้องและการบอกเล่าเรื่องราวที่สืบค้นได้ โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสอบถาม การรวบรวมข้อมูล การสรุปความ การเล่าเรื่อง เพื่อฝึกทักษะพื้นฐานของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นเรื่องราวจากแหล่งข้อมูล (เช่น บุคคล) และบอกเล่าข้อเท็จจริงที่ค้นพบได้อย่างน่าสนใจ

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมสิ่งของเครื่องใช้หรือการดำเนินชีวิตของตนเองในสมัยปัจจุบัน กับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายที่เป็นรูปธรรมและใกล้ตัวผู้เรียน เตาเรีด (การรีดผ้าด้วยเตาถ่านกับเตาไฟฟ้า) หมอหุงข้าว (การหุงข้าวที่ใช้น้ำคั่วพ่นหรือถ่านกับหม้อหุงข้าวไฟฟ้า) เกวียนกับรถยนต์(การเดินทาง) ถนน บ้านเรือน การใช้ควายไถนากับรถไถนา รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญของครอบครัวที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเอง ในปัจจุบัน (การย้ายบ้าน การย้ายโรงเรียน การเลื่อนชั้นเรียน การได้รับรางวัล การสูญเสียบุคคลสำคัญของครอบครัว) เกิดขึ้น โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสังเกต การใช้เหตุผล การเปรียบเทียบ การแยกแยะ การยกตัวอย่าง และการบอกเล่า เพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคต สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษาความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ของชาติไทย ไฉไล ธงชาติ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี ภาษาไทย อักษรไทย มารยาทไทย อาหารไทย การแต่งกายแบบไทย วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และการปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะ รวมทั้งรู้จักสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน ศาสนสถาน ตลาด พิพิธภัณฑสถาน และสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ที่ใกล้ตัวผู้เรียนและเห็นเป็นรูปธรรม เกิดขึ้น โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสังเกต การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การอธิบาย การปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ท้องถิ่น และประเทศชาติ ภูมิใจในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตระหนักและเห็นคุณค่าที่จะธำรงรักษาและสืบทอดต่อไป

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๑/๑ , ป ๑/๒ , ป ๑/๓

ส ๔.๒ ป ๑/๑, ป ๑/๒

ส ๔.๓ ป ๑/๑ , ป ๑/๒ , ป ๑/๓

รวม ๓ มาตรฐาน ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๒๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

รู้จักวันเวลาตามระบบสุริยคติและจันทรคติที่ปรากฏในปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้ง การใช้คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต วันนี้ เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้, เดือนนี้ เดือนก่อน เดือนหน้า, ปนี้ ปก่อน ปหน้า ในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการการสังเกต การสอบถาม เชื่อมโยง เรียงลำดับ การเล่าเรื่อง การรวบรวมข้อมูล การอธิบาย เพื่อให้สามารถใช้เวลาเรียงลำดับเหตุการณ์สำคัญได้ถูกต้อง ว่าเหตุการณ์ใดเกิดก่อน เหตุการณ์ใดเกิดหลัง

รู้วิธีสืบค้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาพถ่าย สื่อบันทึกทะเบียนบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ มาอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ และวิธีสืบค้นข้อมูลในชุมชนอย่างง่าย ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในชุมชนในด้านต่างๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน ทางด้านการประกอบอาชีพ การแต่งกาย การสื่อสาร ขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน เขาใจสาเหตุและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน สามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ที่สืบค้นได้โดยใช้เส้นเวลา ด้วยการเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสอบถาม การสังเกต การวิเคราะห์ การอธิบายอย่างมีเหตุมีผล ทำผังความคิด และการจัดนิทรรศการ เพื่อให้เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์สืบค้นเรื่องราวในอดีต และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามกาลเวลา อย่างต่อเนื่อง มีความเขาใจชุมชนที่มีความแตกต่างและสามารถปรับตัวอยู่ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษา สืบค้นประวัติและผลงานของบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือประเทศชาติ ในด้านการสร้างสรรควัฒนธรรม /การสร้างความสำเร็จรุ่งเรืองและความมั่นคงโดยสังเขป รวมทั้งวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้ การทำความเคารพแบบไทย ประเพณีไทย ศิลปะไทย ดนตรีไทย โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสืบค้น การสังเกต การอ่าน การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การอธิบาย และการนำเสนอ เพื่อให้เห็นคุณค่าและแบบอย่างการทำความดีของบรรพบุรุษที่ได้สร้างประโยชน์ให้ท้องถิ่นและประเทศ เกิดความรัก และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๒/๑ , ป ๒/๒

ส ๔.๒ ป ๒/๑ , ป ๒/๒

ส ๔.๓ ป ๒/๑ , ป ๒/๒

รวม ๓ มาตรฐาน ๖ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๓๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมายและที่มาของศักราชที่ปรากฏในปฏิทิน ไตแก พุทธศักราช คริสตศักราช (ถ้าเป็นชาวมุสลิม ให้ศึกษาฮิจเราะห์ศักราชด้วย) วิธีการเทียบคริสตศักราชกับพุทธศักราช และใช้ศักราชในการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว ปกเกิดของผู้เรียน เหตุการณ์สำคัญของตนเอง และครอบครัว โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการเปรียบเทียบ การคำนวณ การเชื่อมโยง การอธิบาย เพื่อให้มีพื้นฐานในการศึกษาเอกสารที่แสดงเหตุการณ์ตามกาลเวลา สามารถเรียง ลำดับเหตุการณ์ได้ถูกต้องว่าเหตุการณ์ใดเกิดก่อน เหตุการณ์ใดเกิดหลังอันเป็นทักษะที่จำเป็นในการศึกษาประวัติศาสตร์

รวีวิธีสืบค้นเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยใช้หลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รูปภาพ แผนผังโรงเรียน แผนที่ชุมชน ห้องสมุดโรงเรียน แหล่งโบราณคดี – ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น สามารถใช้เส้นเวลา (Timeline) ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสำรวจ การสังเกต การสอบถาม การอ่าน การฟัง การเล่าเรื่อง การสรุปความ เพื่อฝึกทักษะพื้นฐานของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นเรื่องราวรอบตัวอย่างง่าย ๆ โดยการใช้หลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง สามารถนำเสนอเรื่องราวที่ค้นพบได้ตามลำดับเวลา

ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน ปัจจัยที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร) และปัจจัยทางสังคม (ความเจริญทางเทคโนโลยี เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การคมนาคม ความปลอดภัย) ศึกษาและเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง ของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง และชุมชนใกล้เคียง ในเรื่องความเชื่อและการนับถือศาสนา อาหาร ภาษาถิ่น การแต่งกาย โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการอ่าน การสอบถาม การสังเกต การสำรวจ การฟัง การสรุปความ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและภูมิใจในชุมชนของตนเอง ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม เข้าใจพัฒนาการของชุมชน สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข รวมอนุรักษ์สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทยศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ โดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ ไตแก พอขุนศรีอินทราทิตย์ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยสังเขป และศึกษาวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มี

ส่วนปกป้องประเทศชาติ ไตแก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ท้าวเทพกระษัตรี – ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก ท้าวสุรนารี เป็นต้น โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการอ่าน และ สอบถาม การฟัง การสรุปความ การเขียน การเล่าเรื่อง เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย เกิดความรัก ความภูมิใจและเห็นแบบอย่างการเสียสละเพื่อชาติ และธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๓/๑, ป ๓/๒, ป ๓/๓

ส ๔.๒ ป ๓/๑, ป ๓/๒

ส ๔.๓ ป ๓/๑, ป ๓/๒, ป ๓/๓

รวม ๓ มาตรฐาน ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๔๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๔
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมาย วิธีการนับ และการใช้ช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ เภณฑการแบ่งยุคสมัยในทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่แบ่งเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ รวมทั้งช่วงสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างการใช้ช่วงเวลาในเอกสารต่าง ๆ โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการอ่าน การสำรวจ การวิเคราะห์ การคำนวณ เพื่อให้ใช้ช่วงเวลาในการบอกเล่าเรื่องราวได้ถูกต้อง และเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์

ศึกษาลักษณะสำคัญ และเกณฑ์การจำแนกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น อย่างง่าย ๆ ตัวอย่างของหลักฐานที่พบในท้องถิ่นทั้ง หลักฐานชั้นต้นกับชั้นรอง หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร กับไม่เป็น ลายลักษณ์อักษร โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสำรวจ การวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล การจำแนก การตีความ เพื่อฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

ใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาปัจจัย การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษยชาติในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยโดยสังเขป การก่อตั้งอาณาจักรโบราณในดินแดนไทย ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย ตามพรลิงค เป็นต้น โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสำรวจ การวิเคราะห์ การตีความ การสรุปความ เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ศึกษาประวัติศาสตร์เป็นมาของชาติไทยในสมัยสุโขทัยโดยสังเขป ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ ได้แก่ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาลิไทย) และภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัยที่นาภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นผลให้อุทยานประวัติศาสตร์ในสุโขทัยและศรีสัชนาลัยได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการอ่าน การสำรวจ การสืบค้น การวิเคราะห์การตีความ เพื่อเข้าใจความเป็นมาของชาติไทยในสมัยสุโขทัย รวมทั้งวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัย เกิดความรักและความภูมิใจในความเป็นไทย ตระหนักถึงความภาคภูมิใจของบรรพบุรุษไทยที่ไดปกป้อง และสร้างสรรค์ความเจริญไพบานเมือง ตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อถึงปัจจุบัน

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๔/๑, ป ๔/๒, ป ๔/๓

ส ๔.๒ ป ๔/๑, ป ๔/๒

ส ๔.๓ ป ๔/๑, ป ๔/๒, ป ๔/๓

รวม ๓ มาตรฐาน ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๕๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานหลากหลาย ด้วยการตั้งประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่อถนน ความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ความเป็นมาของขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น รู้จักแหล่งข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในท้องถิ่น สามารถรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง รู้จักวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลอย่างง่าย ๆ เข้าใจความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข้อมูลจากหลักฐาน ต่าง ๆ แยกแยะความคิดเห็นกับข้อเท็จจริงที่อยู่ในข้อมูลได้โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสังเกต การสอบถาม การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การเชื่อมโยง และ การสังเคราะห์อย่างง่าย ๆ เพื่อฝึกฝนทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ สามารถใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษาการเข้ามาและอิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย และจีน ในดินแดนไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป ได้แก่ การปกครอง การนับถือศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา อาหาร และการแต่งกาย ศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ ทั้งตะวันตกและตะวันออกที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันโดยสังเขป โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การสังเกต การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมไทยในสังคมปัจจุบัน และ วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่าง เพื่อให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและอยู่รวมกันได้อย่างสันติสุข

ศึกษาพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรี ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร ปกครองที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครอง พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ โดยสังเขป ประวัติและผลงานบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยาและธนบุรี ได้แก่ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขาวบานบางระจัน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และภูมิปัญญาไทยในสมัยอยุธยา และธนบุรี ที่น่าภาคภูมิใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ซึ่งเป็นผลให้พระนครศรีอยุธยาได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก ได้แก่ ทางดาน ศิลปกรรม วรรณกรรม และการค้า โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ การอธิบาย การสรุปความ การเรียงความ เพื่อให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตระหนักและเห็นความสำคัญที่จะธำรงรักษาความเป็นไทยสืบต่อไป

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป.๕/๑, ป.๕/๒, ป.๕/๓

ส ๔.๒ ป.๕/๑, ป.๕/๒

ส ๔.๓ ป.๕/๑, ป.๕/๒, ป.๕/๓, ป.๕/๔

รวม ๓ มาตรฐาน ๙ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน (ประวัติศาสตร์)

ส ๑๖๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๖
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราว หรือเหตุการณ์สำคัญตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การตั้งประเด็นศึกษาเรื่องราวที่ตนสนใจ การสำรวจแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องของ การรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลาย การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล การตีความ การเรียบเรียงและนำเสนอความรู้ที่ค้นพบได้อย่างน่าสนใจ โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการสำรวจ การอ่าน การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอธิบาย การสรุปความ การเขียนเรียงความ การจัดทำโครงการและการจัดนิทรรศการ เพื่อฝึกทักษะการสืบค้นเหตุการณ์สำคัญด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

ศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบันโดยสังเขป เชื่อมโยง และเปรียบเทียบกับประเทศไทย ศึกษาความเป็นมา และความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการอ่าน การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และอยู่รวมกันได้อย่างสันติสุข

ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครอง พัฒนาการทางด้านต่าง ๆ โดยสังเขป ผลงานของบุคคลสำคัญ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบรมราชเจามหาสุรสิงหนาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และภูมิปัญญาไทยที่สำคัญที่นำภาคภูมิใจควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การเชื่อมโยง การวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตระหนักถึงความพากเพียรพยายามของบรรพบุรุษที่ได้ปกป้อง และสร้างสรรค์ความเจริญให้บ้านเมืองตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อถึงปัจจุบัน

มาตรฐานการเรียนรู้/ระดับชั้น/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๖/๑, ป ๖/๒

ส ๔.๒ ป ๖/๑, ป ๖/๒

ส ๔.๓ ป ๖/๑, ป ๖/๒, ป ๖/๓, ป ๖/๔

รวม ๓ มาตรฐาน ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๑๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในเรื่องการแสดงความเคารพ การรับประทานอาหาร การทักทายด้วยวาจาและยิ้ม แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ เห็นความสำคัญของภาษาไทยปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องการออมและการประหยัด หลักการทรงงาน ในเรื่องการประหยัด ความเรียบง่ายได้ประโยชน์สูงสุด ความซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจต่อกัน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนตามข้อตกลงกติกาและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียนในเรื่องการรักษาความสะอาด การรักษาของใช้ร่วมกันและการส่งงานปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัวและห้องเรียนในเรื่องการเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่และครูยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น ในเรื่อง เชื้อชาติ ภาษา เพศสุขภาพ ความพิการ ความสามารถ ถิ่นกำเนิด ฯลฯ ยกตัวอย่างความขัดแย้งในห้องเรียน ในกรณีความคิดเห็นไม่ตรงกัน การละเมิดสิทธิของผู้อื่น และเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาค่านิยม ผ่านสถานการณ์จริง นำการเรียนรู้ไปรวมสร้างผลงานเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดีร่วมกับหลักสูตรด้านทุจริต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อสถานการณ์ทุจริต รุหนาทึบของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย เป็นพลเมืองดี ภาควิชาใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ สามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อบุคคลในครอบครัว
๓. เห็นความสำคัญของภาษาไทย
๔. เขารวมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. ปฏิบัติตนตามข้อตกลงกติกาและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัวและห้องเรียน
๘. ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น
๙. ยกตัวอย่างความขัดแย้งในห้องเรียนและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๒๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๒
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในเรื่องการพูดด้วยถ้อยคำไพเราะ และการมีกิริยาสุภาพ อ่อนน้อม แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อบุคคลในโรงเรียน เห็นประโยชน์ของการแต่งกายด้วยผ้าไทย ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องความขยัน และความอดทน หลักการทรงงาน ในเรื่องการพึ่งตนเอง และรู้จักสามัคคีและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนในเรื่องการแต่งกาย การเขาแถว การดูแลพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียน ในเรื่องการเป็นผู้นำ และการเป็นสมาชิกที่ดีหน้าที่และความรับผิดชอบ ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่นในเรื่อง เชื้อชาติ ภาษา เพศสุภาพ ความพิการ ความสามารถถิ่นกำเนิด ฯลฯ ยกตัวอย่างความขัดแย้งในโรงเรียนในกรณีหน้าที่และความรับผิดชอบ และการไขของสวนรวม เสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาคานิยม ผ่านสถานการณ์จริง นำการเรียนรู้ไปรวมสร้างผลงานเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดีร่วมกับหลักสูตรด้านทุจริต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์สวนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต หน้าที่ของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย เป็นพลเมืองดี ภาคภูมิใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ สามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อบุคคลในโรงเรียน
๓. เห็นประโยชน์ของการแต่งกายด้วยผ้าไทย
๔. เขารวมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียน
๘. ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น
๙. ยกตัวอย่างความขัดแย้งในโรงเรียนและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๓๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๓
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในเรื่องการต้อนรับผู้มาเยือนและการปฏิบัติตนตามกาลเทศะแสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงที่ต่อบุคคลในชุมชน เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทนและยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องความซื่อสัตย์และความเสียสละ หลักการทรงงานในเรื่องการมีส่วนร่วมและความเพียร และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนตามข้อตกลงกติกากฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียนและโรงเรียนในเรื่องการใช้และการดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้และสถานที่ของส่วนรวม ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียนในเรื่องการใช้สิทธิและหน้าที่ และการใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบ มีส่วนรวมในกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องเรียนและโรงเรียน ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องเชื้อชาติภาษาเพศ สุขภาพ ความพิการ ความสามารถ ถิ่นกำเนิดสถานะของบุคคล ฯลฯ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ และพึ่งพาซึ่งกันและกัน ด้วยการไม่รังแก ไม่ทำร้าย ไม่ล้อเลียน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแบ่งปันยกตัวอย่างความขัดแย้งในชุมชนในกรณีการใช้สาธารณสมบัติและการรักษาสิ่งแวดล้อม และเสนอวิธีการปัญหาโดยสันติวิธี

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาคานิยม ผ่านสถานการณ์จริง นำการเรียนรู้ไปรวมสร้างผลงานเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดีร่วมกับหลักสูตรต้านทุจริต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุหนาทึบของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย เป็นพลเมืองดี ภาควินัยและรักษาไว้ซึ่งความпенไทย แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ สามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงที่ต่อบุคคลในโรงเรียน
๓. เห็นประโยชน์ของการแต่งกายด้วยผ้าไทย
๔. เขารวมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียน
๘. ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น
๙. ยกตัวอย่างความขัดแย้งในโรงเรียนและเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๔๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๔
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในพิธีการต่างๆ ในเรื่องการกล่าวคำต้อนรับ การแนะนำตัวเอง และแนะนำสถานที่ แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงที่ต่อผู้ทำประโยชน์ในสังคม มีส่วนรวมในขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในท้องถิ่น ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต อดทนและยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง เห็นความสำคัญและแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์การใช้สินค้าไทย การดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุและสาธารณสมบัติ ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีปฏิบัติตนตามพระราชจริยวัตร และพระบรมราโชวาทในเรื่องการมีวินัยและการข่มใจ หลักการทรงงานในเรื่องประโยชน์ส่วนรวมและพอกพูนอกิน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีส่วนรวมในการสร้างและปฏิบัติตามข้อตกลงกติกาของห้องเรียน ในเรื่องการรักษาความสะอาดการรักษาของใช้ร่วมกันและการสงวน มีส่วนรวมในการสร้างข้อตกลงกติกาด้วยหลักเหตุผลและยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและห้องเรียนในเรื่องการเป็นผู้นำและการเป็นสมาชิกที่ดีการมีเหตุผลยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการปฏิบัติตามเสียงข้างมากและยอมรับเสียงข้างน้อยมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัวและห้องเรียน ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องเชื้อชาติภาษา เพศ สุขภาพ ความพิการความสามารถ ถิ่นกำเนิด สถานะของบุคคล ฯลฯ อยู่รวมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกันด้วยการไม่รังแก ไม่ทำร้าย ไม่ล้อเลียน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแบ่งปัน ยกตัวอย่างความขัดแย้งในชุมชนในกรณีการใช้สาธารณสมบัติ และการรักษาสิ่งแวดล้อม และเสนอวิธีการปัญหาโดยสันติวิธี

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาคานิยม ผ่านสถานการณ์จริง นำการเรียนรู้ไปรวมสร้างผลงานเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดีร่วมกับหลักสูตรด้านทุจริต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุหนาทึบของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย เป็นพลเมืองดี ภาคภูมิใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย อยู่รวมกับผู้อื่นอย่างสันติ สามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. แสดงออกถึงความกตัญญูทักท้วงต่อผู้ทำประโยชน์ในสังคม
๓. มีส่วนรวมในขนบธรรมเนียมประเพณีไทย
๔. เห็นความสำคัญและแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. มีส่วนรวมในการสร้างและปฏิบัติตามข้อตกลงกติกาของห้องเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนรวมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัว

และห้องเรียน

๘. ยอมรับและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน
๙. วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่นและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตและวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๕๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๕
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทยในการสนทนาการปฏิบัติตนตามกาลเทศะและ การต้อนรับผู้มาเยือน รู้คุณค่าใช้ของประหยัดคุ้มค่าและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีส่วนรวมในศิลปวัฒนธรรมไทย ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง เห็นคุณค่าและแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยการใช้สินค้าไทย ดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุและสาธารณสมบัติปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีปฏิบัติตนตามพระราชจริยวัตรและพระบรมราโชวาทในเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความสามัคคีหลักการทรงงานในเรื่องการทำตามลำดับขั้นและทำงานอย่างมีความสุข และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้มีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนในการรักษาความสะอาด การรักษาของใช้ร่วมกันและการดูแลพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างกฎระเบียบด้วยหลักเหตุผล และยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียนในเรื่องการยึดถือหลัก ความจริง ความดีงาม ความถูกต้อง และหลักเหตุผล การยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ การยึดหลักความเสมอภาคและความยุติธรรม มีส่วนรวมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นในเรื่องวิถีชีวิตวัฒนธรรม ศาสนา และสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพากันด้วยการเคารพซึ่งกัน และกัน ไม่แสดงกิริยาวิจาจากุหมื่นผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแบ่งปันวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคของตนเองในเรื่องการจัดการทรัพยากร และการขัดแย้งทางความคิดและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

โดยใช้ การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาคานิยม ผ่านสถานการณ์จริง นำการเรียนรู้ไปรวมสร้างผลงานเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดีร่วมกับหลักสูตรต้านทุจริต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุหนาทึบของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย เป็นพลเมืองดี ภาควินัยใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ สามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย
๒. รู้คุณค่าและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓. มีส่วนรวมในศิลปวัฒนธรรมไทย
๔. เห็นคุณค่าและแสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. มีส่วนรวมในการสร้างและปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
๗. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนรวมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและ

โรงเรียน

๘. ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน

๙. วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคของตนเองและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตและวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส ๑๖๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๖
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติตนและชักชวนผู้อื่นให้มีความรักชาติไทยในเรื่องการแสดงความรัก การสนทนา การปฏิบัติตนตามกาลเทศะและการต้อนรับผู้มาเยือน มีส่วนรวมและชักชวนผู้อื่นให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีส่วนรวมในขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง เห็นคุณค่าและแนะนำผู้อื่นให้แสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการใช้สินค้าไทย ดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุและสาธารณสมบัติ ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีปฏิบัติตนตามพระราชจริยวัตรและพระจริยวัตรปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทในเรื่องความใฝ่รู้ความกตัญญูหลักการทรงงานในเรื่องของความพอเพียง และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนและแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามข้อตกลงกติกากฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียนในการใช้และดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ของส่วนรวมเห็นคุณค่าและปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกที่ดีของห้องเรียนและโรงเรียนด้วยการเป็นผู้นำและการเป็นสมาชิกที่ดีการยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญการใช้สิทธิและหน้าที่การใชเสรีภาพอย่างรับผิดชอบมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในประเทศไทยในเรื่องวิถีชีวิตวัฒนธรรม ศาสนาและสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพากันในเรื่องการเคารพซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยาจากดูหมิ่นผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแบ่งปัน วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยในเรื่องการละเมิดสิทธิการรักษาสิ่งแวดล้อมและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกผ่านทักษะ/กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางจริยธรรม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาคานิยม ผ่านสถานการณ์จริง นำการเรียนรู้ไปรวมสร้างผลงานเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์โดยบูรณาการกับสภาพภูมิสังคม เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานผู้เรียน ๔ ด้าน ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม มีงานทำ-มีอาชีพ และเป็นพลเมืองดีร่วมกับหลักสูตรต้านทุจริต การแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความละเอียดและความไม่ทนต่อการทุจริต STRONG/จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต รุหนาทึบของพลเมืองและรับผิดชอบต่อสังคมในการต่อต้านการทุจริต

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย เป็นพลเมืองดี ภาคภูมิใจและรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ สามารถจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. ปฏิบัติตนและชักชวนผู้อื่นให้มีมารยาทไทย
  ๒. มีส่วนรวมและชักชวนผู้อื่นให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  ๓. มีส่วนรวมในขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
  ๔. เห็นคุณค่าและแนะนำผู้อื่นให้แสดงออกถึงความรักชาติยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
  ๕. ปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาทหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  ๖. ปฏิบัติตนและแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามข้อตกลงกติกากฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน
  ๗. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนรวมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน
  ๘. ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในประเทศไทยและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน
  ๙. วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
  ๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีวินัยในตนเอง
- รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

โครงสร้างรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๑๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๑
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	พระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ๆ	ส ๑.๑ ป.๑/๑	การศึกษาพุทธประวัติ หรือ ประวัติของศาสดาที่ตนนับถือทำ ให้เกิดความศรัทธาและเห็นแบบ อย่างที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต	๒	๕
๒	แบบอย่างที่ดี	ส ๑.๑ ป.๑/๒	แบบอย่างการดำเนินชีวิตและ ข้อคิดที่ได้จากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเลา และศาสนิกชนตัวอย่าง ที่เคารพศรัทธา สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในการประพฤติปฏิบัติตน	๒	๔
๓	หลักธรรม นำความสุข	ส ๑.๑ ป.๑/๓ ป.๑/๔	หลักธรรมของศาสนาและการ เห็นคุณค่าของการสวดมนต์แผ เมตตาก่อให้เกิดความศรัทธา สามารถยึดถือ เป็นแนวทางใน การดำเนินชีวิต และพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	๔	๘
๔	ชาวพุทธที่ดี	ส ๑.๒ ป.๑/๒ ป.๑/๒ ป.๑/๓	การประพฤติตนอย่างถูกต้องตาม หลักการของศาสนาและการ บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสน สถาน การแสดงตนเป็นพุทธมาม กะ และ การปฏิบัติตนในศาสน พิธีและวันสำคัญทางศาสนาถือ เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะของ ตนเองและเป็นการธำรงไว้ของ ศาสนาที่ตนนับถือ	๒	๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	ความสัมพันธ์ของ สมาชิก ใน ครอบครัว และโรงเรียน	ส ๒.๒ ป.๑/๑ ป.๑/๒	สมาชิกทุกคนในครอบครัวและ โรงเรียนปฏิบัติตนตามบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนด้วย ความผิชอบ ยอมส่งผลต่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสงบสุข และมีความ สัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน	๒	๕
๖	สมาชิกที่ดีของ ครอบครัวและ โรงเรียน	ส ๒.๑ ป.๑/๑	การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และโรงเรียน การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมของครอบครัวและ โรงเรียน และการมีเหตุผลยอมรับ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ เราควรปฏิบัติ เพื่อให้สามารถอยู่ ร่วมกับคนอื่นในครอบครัวและ โรงเรียนได้อย่างมีความสุข	๓	๖
๗	การทำความดี	ส ๒.๑ ป.๑/๒	บุคคลย่อมมีความสามารถแตกต่าง กัน แต่ก็สามารถทำความดีที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม ส่งผลให้ ปฏิบัติและผู้ที่อยู่ชิดไกลมีความ ภาคภูมิใจและมีความสุข	๒	๔
๘	ประชาธิปไตย ในครอบครัว และโรงเรียน	ส ๒.๒ ป.๑/๓	สมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน ย่อมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและ ทำกิจกรรมตามกระบวนการ ประชาธิปไตย ซึ่งจะส่งผลการ ปลูกฝังพื้นฐานสำคัญของ ประชาธิปไตยต่อเยาวชน	๓	๖
๙	สินค้าและบริการ ในชีวิตประจำวัน ของเรา	ส ๓.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๓	สินค้าและบริการที่ใช้อยู่ใน ชีวิตประจำวันนั้นมีจำนวนมากและ หลากหลาย เราจึงควรเลือกใช้ ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่าง ประหยัด	๓	๖

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๐	จ่ายпен ออมได้ ไม่ขัดสน	ส ๓.๑ ป.๑/๒	การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันเพื่อ ซื้อสินค้าและบริการที่ไม่เกินตัว และคุ้มค่า และรู้จักเก็บออม ใ ย่อมส่งผลดีต่อสภาพความเป็นอยู่ ในการ ดำเนินชีวิต	๓	๖
๑๑	ทำงานดี มีความสุข	ส ๓.๒ ป.๑/๑	การทำงานที่ก่อให้เกิดรายได้โดย สุจริต ย่อมส่งผลดีต่อความสงบสุข ของครอบครัวและสังคม	๓	๖
๑๒	สิ่งต่าง ๆ รอบตัว	ส ๕.๑ ป.๑/๑ ส ๕.๒ ป.๑/๑	สิ่งแวดล้อมรอบตัวมีทั้งที่เกิดตาม ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมมีผลต่อความเป็นอยู่ ของมนุษย์	๒	๕
๑๓	ตำแหน่ง ระยะ ทิศ และแผนผัง	ส ๕.๑ ป.๑/๒ ป.๑/๓	การใช้แผนผังที่แสดงความสัมพันธ์ ของตำแหน่ง ระยะทาง และทิศ ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทั้งที่เกิดจาก ธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น	๓	๖
๑๔	สิ่งแวดล้อมกับ การเปลี่ยนแปลง	ส ๕.๑ ป.๑/๔ ส ๕.๒ ป.๑/๒ ป.๑/๓	การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ในรอบวันมีผลต่อสิ่งแวดล้อม การ เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมมีผลต่อ การดำเนินชีวิต ดังนั้น การมีส่วน ร่วม ในการดูแลสิ่งแวดล้อมที่บ้าน และห้องเรียนเป็นหน้าที่ของทุกคน	๔	๘
ระหว่างป				๓๘	๘๐
ปลายป				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๒๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๒
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	เรียนรู้ศาสนา	ส ๑.๑ ป.๒/๑ ป.๒/๒ ป.๒/๓	ศาสนาทุกศาสนาล้วนแต่มีความสำคัญ และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้กระทำความดี ซึ่งศาสนิกชนทุกคนพึงศึกษาประวัติศาสตร์ของศาสนาที่ตนนับถือและนำมาบออย่างที่ดีไปเป็นแนวปฏิบัติตน	๒	๖
๒	หลักธรรมนำความสุข	ส ๑.๑ ป.๒/๔	การเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท 3 ด้วยการไม่ทำชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ ยอมทำให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตไปในทาง ที่ถูกต้อง	๔	๘
๓	เราทำความดี	ส ๑.๑ ป.๒/๓ ป.๒/๕	การปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ และการศึกษาการทำความดีของบุคคลจากตัวอย่างต่าง ๆ รวมทั้งเห็นคุณค่าของการทำความดีเหล่านั้น ช่วยให้พัฒนาตนเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขในสังคม	๒	๖
๔	ชาวพุทธที่ดี	ส ๑.๑ ป.๒/๖ ส ๑.๒ ป.๒/๑ ป.๑/๒	ชาวพุทธที่ดีพึงปฏิบัติตนตามมรรยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี พิธีกรรม และ วันสำคัญทางศาสนา ได้ถูกต้อง และ สวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิ	๒	๔

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	กฎของการอยู่ รวมกัน	ส ๒.๑ ป.๒/๑ ป.๒/๓ ป.๒/๔	ข้อตกลง กฎระเบียบ กฎหมาย เป นสิ่งที่กำหนดขึ้นเป็นข้อปฏิบัติ หรือข้อบังคับ ในการอยู่รวมกัน เพื่อให้คนจำนวนมากสามารถอยู่ร วมกันได้โดยไม่ขัดแย้งกัน โดยจะต องยอมรับความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่ แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ ตลอดทั้ง ต่อองค์การพหุวัฒนธรรม เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น	๔	๘
๖	เด็กดีมีมรรยาท	ส ๒.๑ ป.๒/๒	การปฏิบัติตามมรรยาทไทย เกี่ยวกับความเคารพ การยืน การ เดิน การฟัง การทักทาย การพูด การแต่งกาย อย่างเหมาะสม ยอม ทำให้เป็นผู้ที่มีบุคลิก ภาพที่ดี เป็น ที่ยอมรับของสังคม	๓	๖
๗	ชุมชนของเรา	ส ๒.๒ ป.๒/๑ ป.๒/๒	สมาชิกทุกคนในชุมชนมีความ สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการช่วยเหลือ ในกิจกรรม ของชุมชน การ ดำเนินงานในโรงเรียนและชุมชน จะเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ โดย ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ	๓	๖
๘	สินค้าและบริการ กับการใช้จ่าย	ส ๓.๑ ป.๒/๑ ป.๒/๒ ป.๒/๓ ป.๒/๔	สินค้าและบริการลวนมาจาก ทรัพยากร จึงควรใส่ใจให้เกิด ประโยชน์ที่คุ้มค่ามากที่สุด การร ูที่มาของรายได้ และรู้จักบันทึ กรายรับและรายจ่ายของครอบครัว ทำให้วางแผนการใช้จ่ายได้อย่าง เหมาะสมกับรายได้ รวมทั้งสามารถ เก็บออมเงินเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น	๖	๑๐

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๙	การแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการ	ส ๓.๒ ป.๒/๑ ป.๒/๒	การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ สามารถทำได้ทั้งใช้เงินเป็นสื่อกลาง และไม่ใช้เงิน ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต่าง ก็มีบทบาทสำคัญ และมีความ สัมพันธ์กันหลากหลาย เราจึงควร เลือกใช้ทรัพยากรใน ชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	๓	๖
๑๐	สิ่งแวดล้อมรอบตัว	ส ๕.๑ ป.๒/๑ ส ๕.๒ ป.๒/๑ ป.๒/๒ ป.๒/๔	สิ่งแวดล้อมระหว่างบ้านกับโรงเรียน ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่ง แวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ มนุษย์สร้างขึ้นมีผลต่อ การดำเนินชีวิต ของมนุษย์ มนุษย์ต้องการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างคุ้มค่า เนื่องจากมีอยู่ย างจำกัดการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่ง แวดล้อมในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของทุก คน	๔	๘
๑๑	เครื่องมือ ทางภูมิศาสตร์	ส ๕.๒ ป.๒/๒	ลูกโลก แผนที่ และรูปถ่าย สามารถใช้แสดงตำแหน่งและลักษณะ ทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ได้	๒	๖
๑๒	ความสัมพันธ์ ระหว่างโลกดวง อาทิตย์ และ ดวง จันทร์	ส ๕.๑ ป.๒/๓ ส ๕.๒ ป.๒/๓	โลก ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์มี ความสัมพันธ์กันทำให้เกิดปรากฏกา รณทางธรรมชาติต่างๆ เช่น กลางวัน- กลางคืน ข้างขึ้น-ข้างแรม น้ำขึ้น-น้ำ ลง ฤดูกาล เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์ ดังกล่าวล้วนมีผลต่อการดำเนินชีวิต ของมนุษย์	๓	๖
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๓๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๓
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	พระพุทธศาสนา นารุ	ส ๑.๑ ป.๓/๑ ป.๓/๒	พระพุทธศาสนาความสำคัญต่อ การสร้างสรรควัฒนธรรมอันเกิด จากความศรัทธา การศึกษาพุทธ ประวัติ และยอมทำให้ได้คุณธรรม อันเป็นแบบอย่าง ไปประยุกต์ ปฏิบัติ	๒	๖
๒	เครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจ	ส ๑.๑ ป.๓/๔ ป.๓/๕ ป.๓/๗	การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย และการปฏิบัติตนตามหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนายอม ทำให้การดำเนินชีวิตไปในทางที่ ถูกต้อง ศาสนิกชนทุกคนพึงปฏิบัติ ตนต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่น อย่างเหมาะสม	๔	๘
๓	แบบอย่างที่ดี	ส ๑.๑ ป.๓/๓	การศึกษาประวัติสาวก ชาดก และ ศาสนิกชนตัวอย่างทำให้ได้ข้อคิด และ คติธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินชีวิตได้	๒	๕
๔	ชาวพุทธที่ดี	ส ๑.๑ ป.๓/๖ ส ๑.๒ ป.๓/๑ ป.๓/๒ ป.๓/๓	พุทธศาสนิกชนทุกคนพึงปฏิบัติตน อย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสน สถาน ศาสนวัตถุของศาสนา ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม วัน สำคัญทางศาสนา และแสดงตนเป นพุทธ-มามกะ การสวดมนต์ แผ เมตตา การมีสติเป็นพื้นฐานของ สมาธิ	๔	๘

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	กระบวนการ ประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๓/๑ ป.๓/๒ ป.๓/๓	การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน เป็นผลจาก การตัดสินใจของบุคคลและกลุ่มคน โดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและ ตัวแทนออกเสียง นอกจากนั้น สมาชิกในชุมชนต้องมีบทบาทหน าที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมตาม กระบวนการประชาธิปไตย	๒	๖
๖	การดำเนินชีวิต ในครอบครัว และท้องถิ่น	ส ๒.๑ ป.๓/๑ ป.๓/๒ ป.๓/๓ ป.๓/๔	การศึกษาประเพณีและวัฒนธรรม ในครอบครัว ท้องถิ่น การดำเนิน ชีวิตของผู้คนในแต่ละวัฒนธรรม ความสำคัญของวันหยุดราชการ ตลอดจนประวัติและผลงานของ บุคคลที่ทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่น และคุณค่าของการทำความดีเยี่ยม เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และการอยู่รวมกันในสังคม	๔	๘
๗	สินค้าและบริการ กับการดำรงชีวิต	ส ๓.๑ ป.๓/๑	สินค้าและบริการที่ตอบสนอง ความต้องการของมนุษย์มีอยู่หลาย ประเภท ซึ่งจะต้องรู้หลัก การเลือก ซื้อสินค้า และบริการที่จำเป็นก่อน ตัดสินใจ เลือกซื้อสินค้า	๒	๔
๘	การวางแผน การใช้ จ่ายเงินของตนเอง	ส ๓.๑ ป.๓/๒ ส ๓.๒ ป.๓/๑ ป.๒/๒	ประชาชนทุกคนต้องรู้จักวางแผน การใช้จ่ายเงินของตน และมี หน้าที่เสียภาษีให้แกรัฐทั้งทางตรง และทางอ้อม เพื่อรัฐจะได้นำมาเป นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศ	๔	๘
๙	การผลิตและการ แข่งขันทางการค้า	ส ๓.๑ ป.๓/๓ ส ๓.๒ ป.๓/๓	ทรัพยากรที่เรานำมาใช้ในการผลิต สินค้าและบริการมีอยู่อย่างจำกัด การแข่งขันทางการค้ามีผลทำให้ ราคาสินค้าลดลง	๓	๖

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๐	เครื่องมือ ทางภูมิ ศาสตร์	ส ๕.๑ ป.๓/๑ ป.๓/๒	แผนที่ แผนที่ และรูปถ่ายมี ความสำคัญในการใช้หาข้อมูลทาง ภูมิศาสตร์ ในชุมชน แสดงที่ตั้งของ สถานที่สำคัญ ในบริเวณโรงเรียน และชุมชน	๓	๖
๑๑	ชุมชนของเรา	ส ๕.๒ ป.๓/๑ ป.๓/๒ ป.๓/๔ ป.๓/๕	สภาพแวดล้อมในชุมชนจากอดีตถึงป จจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ความ สัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับ ลักษณะทางสังคมของชุมชน มีการ พึ่งพา สิ่ง แวด ล้อม และ ทรัพยากรธรรมชาติในการสนอง ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และ การประกอบอาชีพ แล้วยังมี ความ แตกต่างกันของเมืองและชนบท	๔	๘
๑๒	สิ่งแวดล้อม ในชุมชน	ส ๕.๒ ป.๓/๓ ป.๓/๖	กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ส่งผลให้ เกิดมลพิษ ดังนั้นทุกคนจึงควรมี ส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	๒	๕
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๔๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๔
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ประวัติ และ ความสำคัญ ของ ศาสนา	ส ๑.๑ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๘	ศาสนามีความสำคัญในฐานะเป็น ศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน การศึกษาประวัติของศาสนา ศาสดาของ แต่ละศาสนา จะทำให้ เกิดความเข้าใจศาสนาต่าง ๆ มาก ขึ้น และสามารถ อยู่รวมกันได้ อย่างมีความสุข	๒	๔
๒	หลักธรรม ของศาสนา	ส ๑.๑ ป.๔/๔ ป.๔/๗	ศาสนาต่าง ๆ จะมีหลักธรรมคำ สอนที่แตกต่างกัน การปฏิบัติตน ตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับ ถือ เพื่อให้อยู่รวมกันเป็นชาติได้ อย่างสมานฉันท์	๒	๔
๓	เชื่อมั่นทำความดี	ส ๑.๑ ป.๔/๓	แบบอย่างการดำเนินชีวิตและ ข้อคิด จากประวัติพระสาวก ชาดก เรื่องเลา และศาสนิกชนตัวอย่าง เป็นแนวทาง ให้เกิดการทำความดี ของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียน และชุมชนตามหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือ	๒	๔
๔	ศาสนิกชนที่ดี	ส ๑.๑ ป.๔/๖ ส ๑.๒ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓	ศาสนิกชนที่ดีต้องประพฤติปฏิบัติ ตนในศาสนพิธี และพิธีกรรมในวัน สำคัญทางศาสนา ตามมรรยาทของ ศาสนา และมีส่วนร่วมในการ บำรุงรักษา ศาสนสถานที่ตนนับถือ	๔	๘

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	สมาชิกที่ดีของ ชุมชน	ส ๒.๑ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓ ป.๔/๕	สมาชิกที่ดีของชุมชนยอมต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามวิถีประชาธิปไตย เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และคำนึงถึงสิทธิพื้นฐาน ที่ได้ทุกคนพึงได้รับ และสามารถอยู่รวมกันอย่างสันติสุข	๔	๘
๖	วัฒนธรรมท้องถิ่น	ส ๒.๑ ป.๔/๔	วัฒนธรรมแบบแผนของวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น	๒	๕
๗	กระบวนการ ประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓	ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนมีบทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย ร่วมกันไปเลือกตั้งเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีบทบาทสำคัญต่อ การปกครอง	๓	๖
๘	การบริโภคสินค้า และบริการ	ส ๓.๑ ป.๔/๑ ป.๔/๒	ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้นมีหลายประการ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ซื้อ ผู้ขาย ตัวสินค้า ซึ่งผู้บริโภคมีสิทธิพื้นฐาน และรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	๓	๗
๙	เศรษฐกิจพอเพียง	ส ๓.๑ ป.๔/๓	หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ	๓	๖
๑๐	เศรษฐกิจชุมชน	ส ๓.๒ ป.๔/๑	ในแต่ละชุมชนยอมมีอาชีพ สินค้าและบริการต่างๆ ที่ผลิตในชุมชน จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน มีการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการใช้สิ่งของที่ผลิตในชุมชน	๒	๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๑	เงินทองของมีค่า	ส ๓.๒ ป.๔/๒	เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการต่างๆ ในแต่ละ ประเทศจะมีสกุลเงินที่ใช้ในการ แลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ	๓	๕
๑๒	การใช้แผนที่ และภาพถ่าย	ส ๕.๑ ป.๔/๑	แผนที่และรูปถ่ายเป็นเครื่องมือที่ใช้ แสดงลักษณะทางกายภาพ แหล่ง ทรัพยากรและสถานที่สำคัญใน จังหวัดของตน	๒	๔
๑๓	จังหวัดของเรา	ส ๕.๑ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓	- แผนที่และรูปถ่ายเป็นเครื่องมือที่ ใช้ แสดงลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญ ในจังหวัดของตน - ลักษณะทางกายภาพส่งผลให้เกิด แหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญ ในจังหวัด	๓	๗
๑๔	สิ่งแวดล้อม ในจังหวัด	ส ๕.๒ ป.๔/๑ ป.๔/๒ ป.๔/๓	- ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และ ทรัพยากรธรรมชาติส่งผลต่อการ ดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดและ ขณะเดียวกันการดำเนินชีวิตของ คนในจังหวัดก็ส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ ของจังหวัดด้วย - การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนใน จังหวัด - การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด เป็นหน้าที่ของทุกคนในจังหวัด	๓	๗
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๕๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๕
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความสำคัญ และประวัติ พระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒	การศึกษาพุทธประวัติหรือประวัติ ของศาสดาอื่น ย่อมทำให้ได้ คุณธรรมอันเป็นแบบอย่าง เป็น แนวทางในการปฏิบัติ	๒	๔
๒	หลักธรรม ของ ศาสนา	ส ๑.๑ ป.๕/๕ ป.๕/๗	การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา หลักธรรม โอวาท 3 ใน พระพุทธศาสนา หรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือ ย่อมทำให้ สามารถพัฒนาตนและสิ่งแวดล้อม ไปในทางที่ถูกต้อง	๔	๘
๓	เรียนรู้ แบบอย่างที่ดี	ส ๑.๑ ป.๕/๓ ป.๕/๔	การศึกษาพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ ของศาสนาต่าง ๆ ประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่าง ย่อมทำให้ได้ข้อคิดจาก คุณธรรมอันเป็นแบบอย่าง เพื่อ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต	๒	๔
๔	ศาสนิกชนที่ดี	ส ๑.๑ ป.๕/๖ ส ๑.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	ศาสนิกชนที่ดีพึงจัดกิจกรรมตาม ศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มี ประโยชน์ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และ วันสำคัญทาง ศาสนาอย่างเหมาะสม มีมรรยาท สวดมนต์ แผเมตตา และมีสติที่เป็น พื้นฐานของสมาธิ	๓	๘

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	สิทธิเด็ก	ส ๒.๑ ป.๕/๒	เด็กทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับ การปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะมีส่วนร่วม ดังนั้นทุกฝ่ายจึงต้องมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองเด็กจากการละเมิดสิทธิ	๒	๔
๖	พลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย	ส ๒.๑ ป.๕/๑	การอยู่รวมกันอย่างสงบสุขในสังคมนั้น ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามสภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ ของตนเองในฐานะพลเมืองดี	๓	๘
๗	วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ส ๒.๑ ป.๕/๓ ป.๕/๔	วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ในสังคมไทย ดังนั้นทุกคนจึงควรมี สวมร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	๓	๖
๘	การปกครองส่วน ท้องถิ่น	ส ๒.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการกระจายอำนาจการปกครองส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น โดยมีการกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ บทบาทหน้าที่ วิธีการเขาดำรงตำแหน่งของ ผู้บริหารท้องถิ่นอย่างชัดเจน มีการดำเนินงานที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ดังนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อท้องถิ่น	๓	๖
๙	การผลิตสินค้า และการบริการ	ส ๓.๑ ป.๕/๑	ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ ประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ และยังมีปัจจัยอื่นที่เป็นตัวกำหนดปริมาณสินค้าและบริการ ซึ่งส่งผลให้การผลิตสินค้าและบริการ ในแต่ละท้องถิ่น มีความแตกต่างกัน	๒	๔

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๐	ธนาคาร และการกูด ยืมเงิน	ส ๓.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒	ธนาคาร เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่รับ ฝากเงินและให้กู้ยืมเงิน ซึ่งการกู้ยืม เงินมีทั้งผลดีและผลเสีย	๒	๔
๑๑	เศรษฐกิจพอเพียง และสหกรณ์	ส ๓.๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมี หลักการสำคัญให้ประชาชนดำเนิน ชีวิตอยู่บนความพอประมาณ ความมี เหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เป นแนวทางสำคัญในการทำกิจกรรมต าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียน และ ชุมชน สอดคล้องกับหลักการสำคัญ ของสหกรณ์ จึงควรนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการ สำคัญของสหกรณ์ไปประยุกต์ใช้ให้ เกิดประโยชน์	๔	๘
๑๒	เรียนรู้ลักษณะทาง กายภาพของ ภูมิภาคด้วยแผนที่ และรูปถ่าย	ส ๕.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒	การรู้ตำแหน่ง ระยะ ทิศทางของ ภูมิภาค ลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญ ในภูมิภาคต่างๆ ของแผนที่ประเทศ ไทย ย่อมทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ ของลักษณะ ทางกายภาพกับลักษณะ ทางสังคม ในภูมิภาคของตนเอง	๔	๘
๑๓	สิ่งแวดล้อม วมกับ ลักษณะการดำเนิน ชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย	ส ๕.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	สภาพแวดล้อมทางกายภาพมี อิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และการย้ายถิ่นฐานของประชากร ในแต่ละภูมิภาค ซึ่งก่อให้เกิดวิถี ชีวิตและการสร้างสรรค์วัฒนธรรม ปัจจุบันมีผลกระทบที่เกิดจากการ ทำลายสภาพแวดล้อมจึงควรรวม มือกันเสนอแนวคิดในการรักษา สภาพแวดล้อมในภูมิภาค ซึ่งจะ ส่งผลดีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์	๔	๘

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ระหว่างปี		๓๘	๘๐
		ปลายปี		๒	๒๐
		รวม		๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๖๑๐๑ สังคมศึกษาฯ ๖
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	พระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ป.๖/๑ ป.๖/๒	พระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นรากฐานและมรดกทางวัฒนธรรมไทย และเป็นหลักในการพัฒนาชาติ การศึกษาพุทธประวัติทำให้ทราบถึงความเป้นมาของศาสดาของศาสนาประจำชาติ และได้ข้คิดและแบบอย่างที่ดีสำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ภายในชาติ	๒	๕
๒	หลักธรรมนำความสุข	ส ๑.๑ ป.๖/๔ ป.๖/๗ ป.๖/๘	พระรัตนตรัยมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ทุกคนจึงควรแสดงความเคารพพระรัตนตรัยอย่างเหมาะสมและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา และหลักธรรมโอวาท ๓ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีสติและมีความสุข รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาอบายมุข ปัญหาสิ่งเสพติด เช่นเดียวกับพุทธศาสนสุภาษิตที่มีคติเตือนใจสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จและมีความสุขได้เช่นเดียวกัน และเนื่องจากประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนา	๔	๘

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			แตกต่างกันหลายศาสนา ดังนั้นทุกคนจึงควรให้ความเคารพหลักธรรมของศาสนาอื่นอย่างเหมาะสม เพื่อให้ทุกคนในชาติสามารถอยู่รวมกันได้อย่างมีความสุข		
๓	เรียนรู้สิ่งที่ดี	ส ๑.๑ ป.๖/๓ ป.๖/๕ ป.๖/๖	พุทธศาสนิกชนทุกคนควรนำคุณธรรม อันเป็นแบบอย่างของพุทธสาวก ชาดก ศาสนิกชนตัวอย่างไปประยุกต์ปฏิบัติและพัฒนาจิตตามแนวทางของพระพุทธรศาสนา	๔	๘
๔	ศาสนพิธีนารู	ส ๑.๑ ป.๖/๙ ส ๑.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓ ป.๖/๔	ศาสนาพิธีและพิธีกรรมของศาสนาต่าง ๆ มีลักษณะสำคัญและหลักการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ศาสนิกชนจึงพึงปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เมื่อต้องเข้าร่วมพิธีอย่างมีมรรยาท ชาวพุทธควรแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และเข้าร่วมในศาสนาพิธีและพิธีกรรมในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาในโอกาสที่เหมาะสมและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	๔	๘
๕	กฎหมายในชีวิตประจำวัน	ส ๒.๑ ป.๖/๑	กฎหมายเป็นข้อบังคับให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของกฎหมายจรรยา กฎหมายยาเสพติดให้โทษ กฎหมายทะเบียนราษฎร เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ อบต. อบจ. ย่อมเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลให้สามารถอยู่รวมกันในสังคมด้วยความสงบเรียบร้อย	๒	๔

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๖	วิถีประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ รัฐบาลต่างก็มีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในการบริหารราชการแผ่นดินและ การบริหารสวนท้องถิ่น ประชาชน ทุกคนควรมี สว่นรวมในกิจกรรม ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมประชาชนไทยใน ท้องถิ่นและประเทศ ใช้สิทธิ เลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง การ ปกครองระบอบประชาธิปไตย	๓	๖
๗	รู้เท่าทัน ข้อมูล ข่าวสาร และเหตุการณ์	ส ๒.๑ ป.๖/๕	แหล่งข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ ต่าง ๆ ล้วนมีความสำคัญต่อการ ดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงต้องรู้จัก หลักการเลือกรับข่าวสารและ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่าง ถูกต้องเหมาะสมจึงจะเกิด ประโยชน์อย่างแท้จริง	๒	๔
๘	วัฒนธรรม และการ เปลี่ยนแปลง	ส ๒.๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓ ป.๖/๔	วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการ ดำเนินชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น มีความ แตกต่างกันและมี การเปลี่ยนแปลง ไปตามกาลเวลา จึงควรธำรงรักษา วัฒนธรรมอันดีงาม และแสดงออก ถึงมรดกไทยได้อย่าง เหมาะสม	๓	๖
๙	ผู้ผลิต และผู้บริโภค ที่ดี	ส ๓.๑ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓	ผู้ผลิตที่มีคุณภาพย่อมต้องมีความ รับผิดชอบและใช้ทรัพยากรอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก่อ ให้เกิดประโยชน์ต่อทางผลิตสินค้า ที่มีคุณภาพ สว่นผู้บริโภคที่ดีต้องรู เท่าทัน รุ่บทบาทของตนเองและใช้ ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน	๔	๘

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๐	ความสัมพันธ์ ทาง เศรษฐกิจ	ส ๓.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒	หน่วยเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กัน ทั้งในระดับหน่วยครัวเรือน หน่วย ธุรกิจ หน่วยรัฐบาล นอกจากนี้ ผู้ ผลิต ผู้บริโภค ธนาकार และรัฐบาล ยังมีความสัมพันธ์ กัน ซึ่งการ รวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในทอง ถิ่นมีผลต่อ การพัฒนาท้องถิ่น	๒	๕
๑๑	เรียนรู้ ภูมิศาสตร์ ไทย	ส ๕.๑ ป.๖/๒ ส ๕.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒	แผนที่ รูปถ่ายทางอากาศ และภาพ จากดาวเทียม ไข แสดงข้อมูล ลักษณะทางกายภาพของประเทศ ไทย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และ ทรัพยากรธรรมชาติส่งผลต่อ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมใน ประเทศไทย และขณะเดียวกัน กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมใน ประเทศไทย ก็ส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพของประเทศไทยด้วย การ เปลี่ยนแปลงทางกายภาพมีทั้งที่ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและจาก กิจกรรมของมนุษย์ และการ เปลี่ยนแปลงส่งผลต่อกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและสังคม	๔	๘
๑๒	ภัยพิบัติ ในประเทศ ไทย	ส ๕.๑ ป.๖/๒	ลักษณะทางกายภาพของไทยใน ภูมิภาคต่างๆ ส่งผลให้เกิดลักษณะ ภัยพิบัติที่แตกต่างกัน และการ เตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติจะช่วย ให้เราอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่าง ยั่งยืน	๒	๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑๓	มนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม	ส ๕.๒ ป.๖/๓	แนวทางการจัดการทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในประเทศไทย แตกต่างกันไปตามลักษณะทาง กายภาพและการดำเนินชีวิตสภาพ แวดล้อมในภูมิภาค ซึ่งจะส่งผลดี ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์	๒	๕
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๑๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๑
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การใช้ปฏิทิน ใน ชีวิตประจำวัน	ส ๔.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๒	การใช้ปฏิทินในชีวิตประจำวันนั้น สามารถบอกวัน เดือน ปี การนับ ช่วงเวลาและเรียงลำดับเหตุการณ์ใน ชีวิตประจำวัน ตามวันเวลาที่เกิดขึ้น	๗	๑๖
๒	ความเปิ่นมา ของ ตนเอง	ส ๔.๑ ป.๑/๓	การบอกประวัติความเปิ่นมาของ ตนเอง และครอบครัวสามารถทำ ได้โดยการสอบถามจากผู้เกี่ยวข้อง	๖	๑๒
๓	ชีวิต และ การ เปลี่ยนแปลง	ส ๔.๒ ป.๑/๑	ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงมีสาเหตุมาจาก ความเปลี่ยนแปลงของ สภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตตามกาลเวลา	๖	๑๒
๔	เหตุการณ์ในอดีต ที่ มีผลกับปัจจุบัน	ส ๔.๒ ป.๑/๒	เหตุการณ์ สำคัญที่เกิดขึ้นใน ครอบครัว ในอดีตย่อมมี ผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	๕	๑๒
๕	สัญลักษณ์ของ ชาติ ไทย	ส ๔.๓ ป.๑/๑	สัญลักษณ์ ของชาติไทย เป็น เครื่องหมายสำคัญ ที่แสดงให้เห็น ถึงความเป็นชาติไทย ที่คนไทยทุก คนควรภาคภูมิใจและมีส่วนรวมใน การอนุรักษ์	๖	๑๒
๖	วัฒนธรรม ที่ภาคภูมิใจ ในท้องถิ่น	ส ๔.๓ ป.๑/๒ ป.๑/๓	ในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นมี วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และ สถานที่สำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ที่คน ในท้องถิ่นรัก ห่วงแหน และ ภาคภูมิใจ ดังนั้นเราทุกคนจึงควร ร่วมมือกันรักษาสิ่งดีงามของชุมชน ให้คงอยู่ตลอดไป	๘	๑๖

ระหว่างปี	๓๘	๘๐
ปลายปี	๒	๒๐
รวม	๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๒๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๒
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	คำบอกช่วงเวลา และปฏิทิน	ส ๔.๑ ป.๒/๑	คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน อนาคต และวันสำคัญที่ปรากฏใน ปฏิทิน ทำให้สามารถระบุเวลา และลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	๖	๑๒
๒	เรื่องราวของตนเอง และครอบครัว	ส ๔.๑ ป.๒/๒	การสืบค้นเรื่องราวของตนเองและ ครอบครัว จะต้องใช้หลักฐานที่ เกี่ยวข้องกับเครื่องยืนยันและใช้ เส้นเวลาลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในครอบครัวหรือในชีวิตของตนเอง	๕	๑๒
๓	วิถีชีวิตของคน ใน ชุมชน จากอดีต ถึงปัจจุบัน	ส ๔.๒ ป.๒/๑ ป.๒/๒	การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต ชุมชน ของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน จะทำให้สามารถอธิบายผลกระทบ ของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อการ ดำเนินของคนในชุมชน	๙	๑๘
๔	บุคคลสำคัญ ในท้องถิ่น	ส ๔.๓ ป.๒/๑	บุคคลที่ทำคุณประโยชน์ต่อท้องถิ่น และประเทศชาติ สมควรได้รับการ ยกย่อง และ ควรนำมา เป็น แบบอย่างที่ดี	๘	๑๘
๕	วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิ ปัญญาไทย	ส ๔.๓ ป.๒/๒	การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหน้าที่ ของทุกคน ที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์ ให้คงอยู่กับสังคมไทยสืบต่อไป	๑๐	๒๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๓๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๓
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ศักราชใน ชีวิตประจำวัน	ส ๔.๑ ป.๓/๑	การเทียบศักราชตามปฏิทินที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน จะช่วยให้ลำดับ เหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้นได้ถูกต้อง	๔	๘
	๒ เรื่องราวสำคัญ ในโรงเรียนและ ชุมชน	ส ๔.๑ ป.๓/๒	การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจาก หลักฐาน และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง อย่างมีระบบขั้นตอน ช่วยให้ สามารถลำดับเหตุการณ์สำคัญที่ เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชนได้ สอดคล้องกับความเป็นจริง	๔	๘
๓	การตั้งถิ่นฐาน	ส ๔.๒ ป.๓/๑	ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทาง สังคม มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและ พัฒนาการของชุมชนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย	๕	๑๐
๔	วัฒนธรรมในชุมชน	ส ๔.๒ ป.๓/๒ ป.๓/๓	ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ วัฒนธรรม เป็นวิถีการดำเนินชีวิต อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่เกิด จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสังคม ของแต่ละชุมชน	๗	๑๔
๕	พระมหากษัตริย์ ผู้สถาปนา อาณาจักรไทย	ส ๔.๓ ป.๓/๑	พอขุนศรีอินทราทิตย์ สมเด็จพระ รามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธ ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นพระ มหากษัตริย์ที่ได้ออกกฎแผ่นดิน และ สร้างสรรค์ความเจริญมั่นคง จนทำ ให้ชาติไทยจนถึงปัจจุบัน	๖	๑๒

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๖	พ่อแม่ของแผ่นดิน	ส ๔.๓ ป.๓/๒	พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร (รัชกาลที่ ๑๐) ทรงเป็นศูนย์รวมใจของคนไทย ไต่ทรงทำคุณประโยชน์ต่อสังคมไทยและประเทศชาติหลายประการ เพื่อประเทศชาติมั่นคง และคนไทยอยู่เย็นเป็นสุข	๖	๑๔
๗	วีรกรรมของ บรรพบุรุษไทย	ส ๔.๓ ป.๓/๓	ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นบรรพบุรุษของไทยที่ได้อุปถัมภ์ประเทศไทยให้เป็นเอกราช และสร้างความมั่นคงของชาติไทย วีรกรรมของบรรพบุรุษเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตาม	๖	๑๔
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๔๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๔
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ช่วงเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๔/๑	การนับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ ทำให้เข้าใจช่วงเวลาของเหตุการณ์ที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ	๔	๘
๒	ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๔/๒	การแบ่งยุคสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์นั้น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ต่อการศึกษาประวัติของมนุษยชาติ	๕	๑๐
๓	การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ส ๔.๑ ป.๔/๓	หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น มีทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขั้นต้นและขั้นรอง	๕	๑๐
๔	การตั้งถิ่นฐาน และการดำรงชีวิต ของมนุษย์ ในดินแดนไทย	ส ๔.๒ ป.๔/๑	การตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ ในบริเวณต่าง ๆ ในดินแดนไทยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นที่ยืนยัน	๖	๑๒
๕	พัฒนาการของมนุษย์สมัยประวัติศาสตร์ ในดินแดนไทย	ส ๔.๒ ป.๔/๒	หลักฐานทางประวัติศาสตร์ขั้นต้น และ ขั้นรองที่พบในท้องถิ่น ทำให้ได้ข้อมูลที่แสดงถึงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทย	๕	๑๐
๖	พัฒนาการของสมัยสุโขทัย	ส ๔.๓ ป.๔/๑	อาณาจักรสุโขทัยมีพัฒนาการทั้งด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำสำคัญในการพัฒนา	๕	๑๐

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๗	บุคคลสำคัญสมัย สุโขทัย	ส ๔.๓ ป.๔/๒	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนราม คำแหงมหาราช และพระมหาธรรม ราชาที่ ๑ เป็นบุคคลสำคัญที่พัฒนา อาณาจักรสุโขทัยทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมอยู่เย็นเป็นสุข ที่คนไทย ทุกคนควรภาคภูมิใจและมีส่วนรวม ในการอนุรักษ์	๔	๑๐
๘	ภูมิปัญญาสมัย สุโขทัย	ส ๔.๓ ป.๔/๓	ภูมิปัญญาสมัยสุโขทัยเป็นสิ่งที่ คุณค่าทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๕๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๕
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การศึกษาคนควา ประวัติศาสตร์ทอง ถิ่น	ส ๔.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒	การศึกษาประวัติศาสตร์ทองถิ่น ควรคนควาและรวบรวมหลักฐาน ข้อมูลต่าง ๆ ไทหลากหลายและครบถ วนมากที่สุด เพื่อให้ตอบคำถามทาง ประวัติศาสตร์ได้ อย่างมีเหตุผล	๖	๑๒
๒	ความจริงและ ข้อเท็จจริง	ส ๔.๑ ป.๕/๓	ความจริงและข้อเท็จจริงวิเคราะห์ ได้จากแหล่งข้อมูลและหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์	๕	๑๐
๓	อิทธิพลของอารย ธรรมอินเดียและจีน	ส ๔.๒ ป.๕/๑	อารยธรรมของอินเดียและจีนมี อิทธิพล ต่อสังคมไทยและภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต	๔	๘
๔	อิทธิพลของ วัฒนธรรมต่างชาติ ที่มีต่อสังคมไทย	ส ๔.๒ ป.๕/๒	วัฒนธรรมต่างชาติมีอิทธิพลต่อวิถี การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ยุคปัจจุบัน	๕	๑๐
๕	อยุธยาเมืองเกา	ส ๔.๓ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	อยุธยาเป็นอาณาจักรที่มีความ มั่นคงและเจริญรุ่งเรืองทาง เศรษฐกิจ และการปกครอง เนื่องจากมีปัจจัยที่เหมาะสม นอกจากนั้นบรรพบุรุษไทยในสมัย อยุธยามีประวัติและผลงานที่สร้าง ความภาคภูมิใจแก่คนรุ่นหลัง	๘	๑๖
๖	พัฒนาการสมัย ธนบุรี	ส ๔.๓ ป.๕/๑ ป.๕/๓	อาณาจักรธนบุรี เป็นยุคแห่งการ กอบกู้เอกราช และบูรณะฟื้นฟู บ้านเมือง ในทุก ๆ ด้าน โดยมีพระ มหากษัตริย์ทรงเป้นผู้นำสำคัญใน การพัฒนาและสร้างความมั่นคงแก บ้านเมือง	๖	๑๔

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๗	ภูมิปัญญาไทย	ส ๔.๓ ป.๕/๔	บรรพบุรุษของไทยสมัยอยุธยาและ ธนบุรี ได้สร้างสรรค์ภูมิปัญญา อันเป็นประโยชน์ เป็นที่น่า ภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุ รักษไว้	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน

รายวิชา ส ๑๖๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๖
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การศึกษาประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๖/๑ ป.๖/๒	การศึกษาประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการค้นคว้าข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ	๘	๑๖
๒	ประเทศเพื่อนบ้าน	ส ๔.๒ ป.๖/๒	ประเทศเพื่อนบ้านมีความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสภาพสังคม รวมทั้งทำเลที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ	๖	๑๒
๓	ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	ส ๔.๑ ป.๖/๒	ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างก็มีความเป็นมาและมีการรวมกลุ่มจัดตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันหลายด้าน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม	๖	๑๒
๔	พัฒนาการสมัยรัตนโกสินทร์	ส ๔.๓ ป.๖/๑ ป.๖/๒	พัฒนาการสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงเวลาชาติไทยนั้นมีปัจจัยหลายอย่างที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยมาจนถึงปัจจุบัน	๘	๑๖

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๕	บุคคลสำคัญ สมัย รัตนโกสินทร์	ส ๔.๓ ป.๖/๓	การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติและ ผลงานของบุคคลสำคัญสมัยรัตนโก สินทร์ เพื่อนำแบบอย่างไปปรับใช้ ในการดำเนินชีวิต และเกิดความ ภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของเรา	๕	๑๒
๖	ภูมิปัญญาสมัยรัตน โกสินทร์	ส ๔.๓ ป.๖/๔	ศิลปกรรม วรรณกรรม เป็นภูมิ ปัญญาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สืบ ทอดมาจากอดีต ซึ่งถือเป็นเอก ลักษณ์ของชาติไทยคนรุ่นปัจจุบัน ควรภาคภูมิใจในความรุ่งเรือง และช่วยกันสืบทอดโดยมีพระมหา กษัตริย์ทรงเป็นผู้นำสำคัญในการ พัฒนา	๕	๑๒
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๑๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๑
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ขอ ๑ ขอ ๒ ขอ ๓ ขอ ๑๐	ลักษณะที่ดีของคนไทยสามารถแสดงออก ได้หลายรูปแบบ ซึ่งการปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย การแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อบุคคลในครอบครัว และการเห็นความสำคัญของภาษาไทยก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของความคนไทยที่คนไทยทุกคนควรปฏิบัติ	๑๐	๒๐
๒	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	ขอ ๔ ขอ ๕ ขอ ๑๐	การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นการแสดงออกถึงความรัก ความภักดี และความกตัญญูกตเวทิต การปฏิบัติตนตามพระบรมราโชวาท และหลักการทรงงานของในหลวงเป็นหลักการที่ดีที่เราทุกคนควรนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง	๑๐	๒๐
๓	พลเมืองดี	ขอ ๖ ขอ ๗ ขอ ๑๐	การเป็นสมาชิกของครอบครัว และห้องเรียน จะต้องปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา และบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดี เพื่อให้อยู่รวมกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้อย่างมีความสุข รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย ในตนเอง	๗	๑๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ขอ ๘ ขอ ๙ ขอ ๑๐	คนเรามีความเหมือนและความ แตกต่าง ระหว่างบุคคลในเรื่องเชื้อ ชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความ พิการ ความสามารถ ถิ่นกำเนิด การยอมรับในความเหมือนและ ความแตกต่าง ของตนเองและผู้อื่น จะทำให้เราสามารถอยู่ ร่วมกันใน สังคมที่มีความแตกต่าง ปราศจาก ความขัดแย้งได้อย่างมีความสุข	๗	๑๕
๕	ความ มีวินัยใน ตนเอง	ขอ ๑๐	วินัยเป็นระเบียบในการดำเนินชีวิต ที่ปฏิบัติแล้วจะนำไปสู่ความสำเร็จ เราจึงต้องฝึกให้ตนเองเป็นผู้มีวินัย เพื่อให้ทำสิ่งต่าง ๆ สำเร็จตาม เป้าหมาย	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๒๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๒
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ขอ ๑ ขอ ๒ ขอ ๓ ขอ ๑๐	การใช้ถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน มี กิริยาที่สุภาพอ่อนน้อมมีความกตัญ ญูกตเวที รวมถึงการแต่งกายด้วยผ้า ไทย เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของคน ไทย ที่แสดงถึงความเป็นผู้มีมารยาท ไทย ดังนั้นเราในฐานะคนไทย คน หนึ่ง จึงควรช่วยกันสืบทอดลักษณะที่ ดีเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไป รวมถึงปฏิบัติ ตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง	๑๐	๒๐
๒	รักชาติ ศาสน กษัตริย์	ขอ ๔ ขอ ๕ ขอ ๑๐	คนไทยยึดมั่นในชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ ดังนั้นควรแสดง ความกตัญญูกตเวทีต่อชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการ เคารพเทิดทูน รวมถึงปฏิบัติตนเป นคนดีของสังคมและประเทศชาติ	๑๐	๒๐
๓	พลเมืองดี	ขอ ๖ ขอ ๗ ขอ ๑๐	การเป็นสมาชิกที่ดีของห้องเรียน และโรงเรียน จะต้องปฏิบัติตาม กฎระเบียบ บทบาทหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย และปฏิบัติด้วยความ ตั้งใจ ซึ่งแสดงถึงความมีวินัย ใน ตนเอง ทำให้อยู่ร่วมกับสมาชิกคน อื่น ๆ ได้อย่างมีความสุข	๗	๑๕
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ขอ ๘ ขอ ๙ ขอ ๑๐	คนเรามีความเหมือนและความ แตกต่าง ระหว่างบุคคลในเรื่องเชื้อ ชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความ พิกัด ความสามารถ ถิ่นกำเนิด	๗	๑๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ความแตกต่าง ของตนเองและผู้อื่น จะทำให้เราสามารถอยู่ ความ แตกต่าง ของตนเองและผู้อื่นจะทำ ให้เราสามารถอยู่รวมกันในสังคมที่ มีความแตกต่าง ปราศจากความ ขัดแย้งได้อย่างมีความสุข		
๕	ความมีวินัยใน ตนเอง	ขอ ๑๐	การปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง เกี่ยวกับการมีความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่ เกิดจากการกระทำของตนเอง ถือเป็น เป็นคุณลักษณะสำคัญที่คนไทย ทุก คนควรมี เพื่อความпенระเบียบ ใน การดำเนินชีวิต และการอยู่รวมกัน อย่างมีความสุขในสังคม	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๓๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๓
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ขอ ๑ ขอ ๒ ขอ ๓ ขอ ๑๐	การต้อนรับผู้มาเยือนอย่างมีมารยาท ปฏิบัติตนถูกต้องตามกาลเทศะ และแสดงความกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อบุคคลในชุมชนเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีวินัยในตนเอง รวมถึงการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะคนไทย จึงควรสืบทอดวัฒนธรรมอันดีเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไป	๑๐	๒๐
๒	รักชาติ ศาสน กษัตริย์	ขอ ๔ ขอ ๕ ขอ ๑๐	ประชาชนชาวไทยทุกคนพึงแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง	๑๐	๒๐
๓	พลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	ขอ ๖ ขอ ๗ ขอ ๑๐	การปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา กฎระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียนและโรงเรียน เกี่ยวกับการใช้และดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ และสถานที่ของส่วนรวม การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องเรียนและโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้สิทธิ หน้าที่ การใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	๗	๑๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ของห้องเรียนและโรงเรียน และ การมีวินัยในตนเองเป็นพื้นฐาน สำคัญส่วนหนึ่งของการเป็นพล เมืองดีในวิถีประชาธิปไตย		
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ขอ ๘ ขอ ๙ ขอ ๑๐	ในแต่ละสังคมย่อมมีทั้งความ เหมือนและความแตกต่างกัน ระหว่างบุคคล ในเรื่อง เชื้อชาติ ภาษา เพศ สุขภาพ ความพิการ ความสามารถ ถิ่นกำเนิด สถานะ ของบุคคล จึงต้องรู้จักการอยู่รวม กันอย่างสันติ และ การพึ่งพาซึ่งกัน และกัน เมื่อมีความขัดแย้งกันใน ชุมชนก็ต้องร่วมมือกันเสนอวิธีการ แก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี และมีวินัยในตนเอง	๗	๑๕
๕	ความ มีวินัยใน ตนเอง	ขอ ๑๐	ความมีวินัยในตนเองยอมประพฤติ ตนเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ยอมรับผลที่เกิด จากการกระทำของตนเอง ซึ่งเป็น คุณลักษณะที่ดีของคนไทย	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๔๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๔
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ขอ ๑ ขอ ๒ ขอ ๓ ขอ ๑๐	การเห็นคุณค่าและปฏิบัติตนเป็นผู้ มีมารยาทไทย แสดงออกถึงความ กตัญญูทักท้วงต่อผู้ทำประโยชน์ใน สังคม มีส่วนรวมในขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย และการมีวินัยใน ตนเองนั้นเป็นส่วนสำคัญในการ แสดงออกถึงความเป็นไทย	๑๐	๒๐
๒	รักชาติ ศาสนา กษัตริย์	ขอ ๔ ขอ ๕ ขอ ๑๐	การเป็นพลเมืองดีต้องมีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ใช้สินค้าไทย รวมถึง รวมดูแลรักษาสมบัติของชาติ ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีตามหลัก คำสอนทางศาสนา มีการปฏิบัติตนตาม พระบรมราโชวาท หลักการทรงงานใน ชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกันก็ต้อง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย ในตนเองด้วย	๑๐	๒๐
๓	พลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	ขอ ๖ ขอ ๗ ขอ ๑๐	การมีส่วนร่วมในการสร้างและ ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ของ ห้องเรียน การปฏิบัติตนตาม บทบาทหน้าที่มีส่วนร่วมและ รับผิดชอบในการตัดสินใจใน กิจกรรมของครอบครัวและห้อง เรียน เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตน ตาม เพื่อให้ครอบครัวและห้อง เรียนน่าอยู่ และเกิดความสงบสุข รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยใน ตนเอง	๗	๑๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ขอ ๘ ขอ ๙ ขอ ๑๐	ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นจะอยู่อย่าง สันติได้ สมาชิกในท้องถิ่นจะต้อง ยอมรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ต้อง พึ่งพาซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตนเป็นผู้ มีวินัย ยอมรับผลที่เกิดจากการ กระทำของตนเอง เข้าใจปัญหา ความขัดแย้งในท้องถิ่นและแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยสันติวิธี ซึ่งจะ ทำให้เกิดความปรองดอง สมานฉันท์ ในท้องถิ่นนั้น	๗	๑๕
๕	ความ มีวินัยใน ตนเอง	ขอ ๑๐	การอยู่รวมกันในสังคม ทุกคนต้อง รู้จักหน้าที่ของตนเอง มีวินัย เคารพ กฎระเบียบต่าง ๆ ในสังคม โดย ปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันให้เป็น นิสัย หากทุกคนในสังคมร่วมมือ ร่วมใจกันปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย สังคมของเรา ก็จะเป็นระเบียบ เรียบร้อยช่วยลดปัญหาสังคมและ เจริญก้าวหน้าได้รวดเร็ว	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๕๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๕
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ขอ ๑ ขอ ๒ ขอ ๓ ขอ ๑๐	การปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทใน การสนทนา การปฏิบัติตนตาม กาลเทศะ การต้อนรับ ผู้มา เยือนอย่างมีมารยาท การรู้คุณค่า การใช้อย่างประหยัดคุ้มค่า และ การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นการแสดงออก ถึงความเป็นไทย และเห็นคุณค่าของ ศิลปวัฒนธรรมไทย	๑๐	๒๐
๒	รักชาติ ศาสน กษัตริย์	ขอ ๔ ขอ ๕ ขอ ๑๐	การแสดงออกซึ่งความรักชาติ ยึดมั่น ในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระ มหากษัตริย์ และปฏิบัติตนเป็นผู้มี วินัยในตนเองเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคน ควรยึดถือปฏิบัติและแสดงออกอย่าง ถูกต้อง เหมาะสม แสดงถึงลักษณะ สำคัญของความเป็นไทย	๑๐	๒๐
๓	พลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	ขอ ๖ ขอ ๗ ขอ ๑๐	การมีส่วนร่วมในการสร้างและ ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของ โรงเรียน ปฏิบัติตนตามบทบาท หน้าที่มีส่วนร่วมและรับผิดชอบใน การตัดสินใจในกิจกรรมของห้อง เรียนและโรงเรียน และปฏิบัติตน เป็นผู้มีวินัยในตนเองจัดได้ว่าเป็น การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของ ห้องเรียนและโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่ง ของการเป็นพลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	๗	๑๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ขอ ๘ ขอ ๙ ขอ ๑๐	สังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นย่อม มีความหลากหลายในเรื่อง วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา สิ่งแวดล้อม ซึ่ง ทุกคนจะต้องรู้จักการอยู่รวมกัน อย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ แสดงกิริยา และวาจาดูหมิ่นผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปัน เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งจะต้อง ร่วมกันเสนอแนวทางการแก้ไข ปัญหาโดยสันติวิธีซึ่งจะนำไปสู่ ความปรองดองสมานฉันท์ สังคมมี ความสงบสุข	๗	๑๕
๕	ความ มีวินัยใน ตนเอง	ขอ ๑๐	ผู้มีวินัยในตนเองยอมประพฤติตน เป็น ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่ เกิดจากการกระทำของตนเอง ซึ่ง เป็นคุณลักษณะที่ดีของคนไทย	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชา ส ๑๖๑๐๓ หน้าที่พลเมือง ๖
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เวลา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นไทย	ขอ ๑ ขอ ๒ ขอ ๓ ขอ ๑๐	คนไทยทุกคนพึงปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทไทย มีส่วนรวมในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย มีส่วนรวมและชักชวนผู้อื่นให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังต้องเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความเป็นไทย	๑๐	๒๐
๒	รักชาติ ศาสน กษัตริย์	ขอ ๔ ขอ ๕ ขอ ๑๐	ชาวไทยทุกคนพึงแสดงออกและแนะนำผู้อื่นให้มีความรักชาติด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของชาติ ยึดมั่นในศาสนา ด้วยการเป็นศาสนิกชนที่ดี เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการปฏิบัติตนตาม พระราชจริยวัตร และพระ จริยวัตร พระบรมราโชวาท หลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๐	๒๐
๓	พลเมืองดีในวิถี ประชาธิปไตย	ขอ ๖ ขอ ๗ ขอ ๑๐	การปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎระเบียบในห้องเรียน ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ มีส่วนรวมและรับผิดชอบ ในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียน และโรงเรียน ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย	๗	๑๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	ขอ ๘ ขอ ๙ ขอ ๑๐	ประเทศไทยมีลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน ในแต่ละภูมิภาคทั้งในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา สิ่งแวดล้อม สมาชิกในสังคม จึงต้องยอมรับ ความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และอยู่รวมกันอย่าง สันติและพึ่งพาซึ่งกันและกัน และ เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ก็ต้องร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหา ความขัดแย้งโดยสันติวิธี และ ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย ในตนเอง	๗	๑๕
๕	ความ มีวินัย ใน ตนเอง	ขอ ๑๐	การปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง เกี่ยวกับเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ยอมรับผลที่เกิด จากการกระทำของตนเอง ย่อม ส่งผลดีต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ	๔	๑๐
ระหว่างปี				๓๘	๘๐
ปลายปี				๒	๒๐
รวม				๔๐	๑๐๐

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มี หลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

๑. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาคนควาและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

๒. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

๓. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๔. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ

๕. ศึกษาคนควา วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

๖. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้ เป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษาควรคำนึงถึง หลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

แผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

อัตราส่วนคะแนน

คะแนนระหว่างปการศึกษา : สอบปลายปการศึกษา = ๘๐ : ๒๐

รายการวัด	คะแนน
<p>➤ ระหว่างภาค</p> <p>มีการวัดและประเมินผล ดังนี้</p> <p>๑. คะแนนระหว่างปการศึกษา</p> <p>๑.๑ วัดโดยใช่แบบทดสอบ</p> <p>๑.๒ วัดทักษะ/กระบวนการ/สมรรถนะ (เลือกวัดตามแผนการจัดการเรียนรู้)</p> <p>๑.๒.๑ ภาระงานที่มอบหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทำใบงาน/แบบฝึกหัด/สมุดงาน - กิจกรรมโครงงาน - การรวมกิจกรรมการเรียนรู้ <p>๑.๒.๒ แฟ้มสะสมงานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม</p> <p>๑.๒.๓ ทักษะกระบวนการและสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน</p> <p>๑.๓ วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเจตคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม</p> <p>๒. คะแนนสอบกลางปการศึกษา</p> <p>วัดและประเมินผลโดยใช่แบบทดสอบ</p>	<p>๘๐</p> <p>๗๐</p> <p>๑๐</p>
<p>➤ คะแนนสอบปลายปการศึกษา</p> <p>มีวัดและประเมินผลโดยใช่แบบทดสอบ</p>	<p>๒๐</p>
รวม	๑๐๐

หมวดที่ ๓ วาโดยปานทานปริยาย คือจำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ ๙) คุรุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน ๑๐) พหุกรรม หรือ อาจิณกรรม กรรมที่ทำมากหรือกรรมชินให้ผลรองลงมา ๑๑) อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น ๑๒) กัตตดากรรม หรือ กัตตตาวาปนกรรม กรรมสักวาทำ คือเจตนาอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้น ให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผล

กรรมฐาน

ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณเป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภท คือ ๑) สมถกรรมฐาน คือ อุบายสงบใจ ๒) วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา

กุศลจิรัฏฐธรรม ๔

ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน ๑) นัฏฐคเวสนา คือ ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ ๒) ชินณปฏิสังขรณา คือ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม ๓) ปริमितปานโภชนา คือ รู้จักประมาณในการกินการใช้ ๔) อธิปจจสิลวันตสถาปนา คือ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อ บ้านแม่เรือน

กุศล

บุญ ความดี ฉลาด สิ่งที่ดี กรรมดี

กุศลกรรม

กรรมดี กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดีคือเกิดจากกุศลมูล

กุศลกรรมบถ ๑๐

ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี ๑๐ อย่าง ได้แก่

ก. กายกรรม ๓ (ทางกาย) ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้ ๓. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติดิฉินในกาม

ข. วจีกรรม ๔ (ทางวาจา) ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ๕. ปสุณายวาจา เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด ๖. ผรุสสาย วาจา เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ ๗. สัมผัสป์ปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม ๓ (ทางใจ) ๘. อนภิชณา ไม่โลกคอยจ้องอยากได้ของเธอ ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้าย เบียดเบียนเขา ๑๐. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม

กุศลมูล

รากเหง้าของกุศล ต้นเหตุของกุศล ต้นเหตุของความดี ๓ อย่าง ๑. อโลภะ ไม่โลภ (จาคะ) ๒. อโทสะ ไม่คิดประทุษร้าย (เมตตา) ๓. อโมหะ ไม่หลง (ปัญญา)

กุศลวิตก

ความตรึกที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่ดีงาม ๓ คือ ๑. เนกขัมมวิตก ความตรึกปลอดจากกาม ๒. อพยาบาทวิตก ความตรึกปลอดจากพยาบาท ๓. อวิหีสาวิตก ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน

โกศล ๓

ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ มี ๓ อย่าง ๑. อายโกศล คือ ความฉลาดในความเจริญ รอบรู้ทางเจริญ และเหตุของความเจริญ ๒. อปายโกศล คือ ความฉลาดในความเสื่อม รอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม ๓. อุบายโกศล คือ ความฉลาดในอุบาย รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ทั้งในการป้องกัน ความเสื่อมและในการสร้างความเจริญ

ชั้นธ

กอง พวก หมวด หมู่ ลำตัว หมวดหนึ่ง ๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นห้ากอง ได้แก่ รูปชั้นธ คือ กองรูป เวทนาชั้นธ คือ กองเวทนา สัญญาชั้นธ คือ กองสัญญา สังขารชั้นธ คือ กองสังขาร วิญญาณชั้นธ คือ กองวิญญาณ เรียกรวมว่า เบญจชั้นธ

การวธธรรม ๖

ธธรรม คือ ความเคารพ การถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วย ความเอื้อเฟื้อ หรือโดยความหนักแน่นจริงจังมี ๖ ประการ คือ ๑. สัตถุคารวตา ความเคารพในพระศาสดา หรือพุทธคารวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า ๒. ธรรมคารวตา ความเคารพในพระธรรม ๓. สังฆคารวตา ความเคารพในพระสงฆ์ ๔. สิกขาการวตา ความเคารพในการศึกษา ๕. อัปมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท ๖. ปฏิสัณถการวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร

คิหิสุข (กามโกคีสุข ๔)

สุขของคฤหัสถ์ สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่าเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ๔ ประการ ๑. อตถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓. อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เพนหนี่ ๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ (ไม่บกพร่องเสียหายทั้งทางกาย วาจา และใจ)

ฆราวาสธธรรม ๔

ธธรรมสำหรับฆราวาส ธธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ คือ การฝึกฝน การขมใจ ฝกนีสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝกหัตถ์ ตัดนีสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่วันทน ไม่นั่นในจุดหมาย ไม่ทอดถอย ๔. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือ เอาแต่ใจตัว

จิต

ธรรมาชาติที่รู้อารมณ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น ๘๙ แบ่งโดยชาติเป็นอนุสัจจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ และกิริยาจิต ๘

เจตสิก

ธรรมที่ประกอบกับจิต อากาโรหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ศรัทธา เมตตา สติ ปัญญา เป็นต้น มี ๕๒ อย่าง จัดเป็นอัญญาสมานาเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔ โสภณเจตสิก ๒๕

ฉันทะ

๑. ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี ความต้องการ ความรักใคร่ในสิ่งนั้น ๆ ๒. ความยินยอม ความยอมให้ที่ประชุมทำกิจนั้น ๆ ในเมื่อตนมิได้รวมอยู่ด้วย เป็นธรรมเนียมของภิกษุที่อยู่ในวัดซึ่งมีสิมารวมกัน มีสิทธิที่จะเขาประชุมทำกิจของสงฆ์ เว้นแต่ภิกษุนั้นอาพาธ จะเขารวมประชุมด้วยไม่ได้ ก็มอบฉันทะคือ แสดงความยินยอมให้สงฆ์ทำกิจนั้น ๆ ได้

ฌาน

การเพ่ง การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน มี ๒ ประเภท คือ ๑. รูปฌาน ๒. อรูปฌาน

ฌานสมบัติ

การบรรลุฌาน การเข้าฌาน

คุณธรรม

ธรรมที่เป็นหนทางแห่งความสำเร็จ คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นคุณประจักษ์อันเปิดออกไปสู่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต ๖ ประการ คือ ๑. อาริยะ คือ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิต และกาย ๒. ศีล คือ มีระเบียบวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม ๓. พุทธามมัตติ คือ ได้คนดีเป็นแบบอย่าง ศึกษาเยี่ยงนิยมแบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน ๔. สุตตะ คือ ตั้งเรียนรู้อย่างจริงจัง เลาเรียนคนคว่าใหญ่เชี่ยวชาญใฝ่สดับเหตุการณ์ใหญ่เท่าทัน ๕. ธรรมานุวัติ คือ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดำรงมั่นในสุจริต ทั้งชีวิตและงานดำเนินตามธรรม ๖. อลีนตา คือ มีความขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อแท้เฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป

ตัณหา (๑)

ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแสหา มี ๓ คือ ๑. กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม อยากได้อารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ ๒. ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ อยากเป็นนั่นเป็นนี่ ๓. วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ อยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ อยากพราภพดับสูญไปเสีย

ตัณหา (๒)

ธิดามารนางหนึ่ง ใน ๓ นาง ที่อาสาพระยามารผู้เป็นบิดา เขาไปประโลมพระพุทเจ้าด้วยอาการต่าง ๆ ในสมัยที่พระองค์ประทับอยู่ที่ตบถนอชปาโลนิโครธ ภายหลังตรัสรู้ใหม่ ๆ (อีก ๒ นางคือ อดีกับปราคา)

ไตรลักษณ์

ลักษณะสาม คือ ความไม่เที่ยง ความแปรทุกข ความไม่ใช่ตัวตน ๑. อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ๒. ทุกขตา (ความแปรทุกข) ๓. อนัตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน)

ไตรสิกขา

สิกขาสาม ขอบุญปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ๒. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ๓. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา

ทศพิธราชธรรม

๑๐ ธรรม สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน คุณสมบัติของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี มี ๑๐ ประการ คือ ๑. ทาน การให้ทรัพย์สินสิ่งของ ๒. ศีล ประพฤติดีงาม ๓. ปริจจาคะ ความเสียสละ ๔. อาชชวะ ความซื่อตรง ๕. มัททวะ ความอ่อนโยน ๖. ตบะ ความทรงเดช เภาคิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ ๗. อักโกธะความไม่กริ้วโกรธ ๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน ๙. ขันติ ความอดทนเข้มแข็ง ไม่ท้อถอย ๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาด ธรรม

ทิวฏฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม

๔ ธรรมที่นำไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น มี ๔ ประการ คือ ๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้

ทุกข ๑

สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและดับสลาย เนื่องจากต้องไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ๒. สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ไตแก ทุกขเวทนา

ทุกรกิริยา

กิริยาที่ทำได้ยาก การทำความเพียรอันยากที่ใคร ๆ จะทำได้ เช่น การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลुरुธรรมวิเศษ ด้วยวิธีทรมาณตนต่าง ๆ เช่น กลั่นลมอัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปสสาสะ (ลมหายใจออก) และอดอาหาร เป็นต้น

ทุจจริต ๓

ความประพฤติไม่ดี ประพฤติชั่ว ๓ ทาง ได้แก่ ๑. กายทุจจริต ประพฤติชั่วทางกาย ๒. วจิตุจจริต ประพฤติชั่วทางวาจา ๓. มโนทุจจริต ประพฤติชั่วทางใจ

เทวทูต ๔

ทูตของยมเทพ สื่อแจ้งข่าวของมฤตยู สัญญาณที่เตือนให้ระลึกถึงคติธรรมดาของชีวิต มีให้มีความประมาท ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๓ อย่างแรกเรียกเทวทูต สนวนสมณะเรียกรวมเป็นเทวทูตไปด้วยโดยปริยายเพราะมาในหมวดเดียวกัน แต่ในบาลีทานเรียกวานิมิต ๔ ไม่ได้เรียกเทวทูต

ธาตุ ๔

สิ่งที่ทรงภาวะของมันอยู่เองตามธรรมชาติของเหตุปัจจัย ได้แก่ ๑. ปฐวีธาตุ หมายถึง สภาวะที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่ เรียกชื่อสามัญว่า ธาตุแข็งหรือธาตุดิน ๒. อาโปธาตุ หมายถึง สภาวะที่เอิบอาบดูดซึม เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือธาตุน้ำ ๓. เตโชธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญว่า ธาตุไฟ ๔. วาโยธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้เคลื่อนไหว เรียกสามัญว่า ธาตุลม

นาม

ธรรมที่รู้จักกันด้วยชื่อ กำหนดรู้ด้วยใจเป็นเรื่องของจิตใจ สิ่งที่ไม่มรูปร่าง ไม่มีรูปแต่น้อมมาเป็นอารมณ์ของจิตได้

นิยาม ๕

กำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปได้อันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ๑. อุตุนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์) ๒. พีชนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น) ๓. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) ๔. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ) ๕. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย)

นิเวศ ๕

สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี อกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ๓. ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) ๔. อุทธัจจกุกกุกจะ (ความฟุ้งซ่านและรอนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกังวล) ๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)

นิโรธ

ความดับทุกข์ คือดับต้นหาได้สิ้นเชิง ภาวะปลอดทุกข์ เพราะไม่มีทุกข์ที่จะเกิดขึ้นได้ หมายถึง พระนิพพาน

บารมี

คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา

บุญกิริยาวัตถุ ๓

ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางความดีมี ๓ ประการ คือ ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝกอบรมจิตใจ

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐

ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางความดี ๑. ทานมัย คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. สีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือ ผกอบบรมจิตใจ ๔. อปจายนมัย คือ ทนบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ๕. เวยยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วยการช่วยชวนชวนาย รับผิดชอบ ๖. ปตติทานมัย คือ ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗. ปตตานุโมทนามัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘. ฌัมมัสสวนมัย คือ ทำบุญด้วยการฟังธรรม ศึกษาหาความรู้ ๙. ฌัมมเทศนามัย คือ ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐. ทิฏฐุชุกกรรม คือ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

บุพนิมิตของมัชฌิมาปฏิปทา

บุพนิมิต แปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งบงบอกล่วงหน้า พระพุทธองค์ตรัสเปรียบเทียบว่า ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็นก่อนฉันใด ก่อนที่อริยมรรคซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ก็มีธรรมบางประการปรากฏขึ้นก่อน เหมือนแสงเงินแสงทองฉันนั้น องค์ประกอบของธรรมดังกล่าว หรือบุพนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ ๑. กัลปยาณมิตตตา ความมีกัลยาณมิตร ๒. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีวินัย มีความเป็นระเบียบในชีวิตของตนและในการอยู่รวมในสังคม ๓. ฉันทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยฉันทะ พอใจใฝ่รักในปัญญา สัจธรรม ในจริยธรรม ใฝ่รู้ในความจริงและใฝ่ทำความดี ๔. อตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการที่จะฝกฝน พัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการที่จะต้องฝกตน ๕. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ยึดถือ เชื่อถือในหลักการ และมีความเห็นความเข้าใจพื้นฐานที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ๖. อัปมาทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของกาลเวลา เห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้เร่งรัดการค้นหาให้เขาถึงความจริงหรือในการใช้ชีวิตที่ดิงามให้สำเร็จ ๗. โยนิโสมนสิการ รู้จัดคิดพิจารณา มองสิ่งทั้งหลายให้ไต่ความรู้และได้ประโยชน์ที่จะเอามาใช้พัฒนาตนเองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เบญจธรรม

ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับข้อ ดังนี้ ๑. เมตตาการุณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร (สำรวมในกาม) ๔. สัจจะ ๕. สติสัมปชัญญะ

เบญจศีล

ศีล ๕ เวณฆาสัตว เวณลักทรัพย์ เวณประพฤติผิดในกาม เวณพูดปด เวณของเมา

ปฐมเทศนา

เทศนาครั้งแรก หมายถึง ฌัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี

ปฏิจจสมุปบาท

สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงมีขึ้น การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยตอเนื่องกันมา

ปริยัติ

พุทธพจน์อันจะฟังเลาเรียน สิ่งไม่ควรเลาเรียน การเลาเรียนพระธรรมวินัย

ปธาน ๔

ความเพียร ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. สังวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปกกัน (ยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น) ๒. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ภาวนापธาน คือ เพียรเจริญหรือทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. อนุรักษนาปธาน คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไป และทำให้เพิ่มพูนไป

ปปัญจธรรม ๓

กิเลสเครื่องเนิ่นชา กิเลสที่เป็นตัวการทำให้เกิดปรุงแต่งยึดถือผิดพลาด ทำให้เขาทางออกไปจากความเบื่อนจริงง่าย ๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง หรือทำให้ ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกทางตรงไปตรงมา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ตัณหา (ความทะยานอยาก ความปรารถนาที่จะบำรุงบำเรอปรนเปรอตน ความอยากได้อย่างเอา) ๒. ทิฏฐิ (ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ยึดถือไว้โดยมงายหรือโดยอาการเชิดชูวาทะอันนี้เท่านั้นจริงอย่างอื่นเท็จทั้งนั้น เป็นต้น ทำให้ปิดตัวแคบ ไม่ยอมรับฟังใคร ตัดโอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดเตลิดไปข้างเดียว ตลอดจนเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนบีบบังคับผู้อื่นที่ไม่ถืออย่างตน ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ คือความคิดเห็นเป็นความจริง) ๓. มานะ (ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูง ถือต่ำ ยิ่งใหญ่ เทาเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น ความอยากเด่นอยากยกชูตนให้ยิ่งใหญ่)

ปฏิเวธ

เขาใจตลอด ทางตลอด ตรัสรู้ รุทะลุปรุโปร่ง ลุลวงด้วยการปฏิบัติ

ปฏิเวธสังกรรม

สังกรรม คือ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติได้แก่ มรรค ผล และนิพพานปัญญา ๓ ความรอบรู้ เขาใจ รู้ซึ่ง มี ๓ อย่าง คือ ๑. สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรื่อง) ๒. จินตามนปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล) ๓. ภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ)

ปัญญาวิมุตติธรรม

ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญา คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญองกงามแห่งปัญญา ๑. สัมปรีติสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาทานผู้ทรง ๒. สัทธัมมัสสวนะ ฟังสังกรรม เอาใจใส่ เล่าเรียนหาความรู้จริง ๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาเหตุผลโดยถุวิธี ๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลัก คือ ใสสอดคลองพอดี ขอบเขตความหมาย และวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้ออื่น ๆ นำสิ่งที่ได้เลาเรียนและไตรตรองเห็นแล้วไปไขปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้น ๆ

ปาปณิกกรรม ๓

หลักพอกำ องคคุณของพอกำมี ๓ อย่าง คือ ๑. จักขุมา ตาดี (รู้จักสินค้า) ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทูน เก่งกำไร แมนยำ ๒. วิรูโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) ๓. นิสสยสัมปนโน พร้อมด้วยแหล่งทุนอาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่มหาเศรษฐีใหญ่ ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย ๆ)

ผัสสะ หรือ สัมผัส

การถูกต้อง การกระทบ ความประจวบกันแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ มี ๖ คือ ๑. จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา + รูป + จักขุ - วิญญาณ) ๒. โสตสัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู + เสียง + โสตวิญญาณ) ๓. ชานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก + กลิ่น + ชานวิญญาณ) ๔. ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น + รส + ชิวหาวิญญาณ) ๕. กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย + โผฏฐัพพะ + กายวิญญาณ) ๖. มโนสัมผัส (ความกระทบทางใจ คือ ใจ + ธรรมารมณ + มโนวิญญาณ)

ผู้วิเศษ

หมายถึง ผู้สำเร็จ ผู้มีวิทยากร

พระธรรม

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายความจริงและหลักความประพฤติ

พระอนุพุทธะ

ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยดีระดับเลาเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน

พระปัจเจกพุทธะ

พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น

พระพุทธคุณ ๙

คุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ ได้แก่ ๑. อรหะ เป็นผู้ไกลจากกิเลส ๒. สมมาสัมพุทธะ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ๓. วิชชาจรณสมบดินโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและ จรณะ ๔. สุกโต เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี ๕. โลกาวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ๖. อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ เป็นผู้สามารถฝึกบวชที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ๗. สตถา เทวมนุสสานัง เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๙. ภควา เป็นผู้มีโชค มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์

พระพุทธเจ้า

ผู้ตรัสรู้โดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ทานผู้รู้ดี รูชอบด้วยตนเองก่อนแล้ว สอนประชุมชนให้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ

พระภิกษุ

ชายผู้ได้อุปสมบทแล้ว ชายที่บวชเป็นพระ พระผู้ชาย แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอหรือผู้มองเห็นภัยในสังขารหรือผู้ทำลายกิเลส คูบริษั ๔ สหธรรมิก บรรพชิต อุปสัมบัน ภิกษุสาวกรูปแรก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ

พระรัตนตรัย

รัตนะ ๓ แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ อย่าง คือ ๑. พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ๒. พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) ๓. พระสงฆ์ (หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า)

พระสงฆ์

หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

หมายถึง ทานผู้ตรัสรู้เอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตาม

พระอนุพุทธะ

หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเลาเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอน
ได้แก่ พระอรหันตสาวกทั้งหลาย

พระอริยบุคคล

หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ทานผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีโสดาปัตติผล เปนตน มี ๔ คือ

๑. พระโสดาบัน
๒. พระสกทาคามี (หรือสกิทาคามี)
๓. พระอนาคามี
๔. พระอรหันต

แบ่งพิสดารเปน ๘ คือ

พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลคฺ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผลคฺ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผลคฺ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผลคฺ ๑

พราหมณ

หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ แพศย์ ศูทร ; พราหมณเปนวรรณะ
นักบวชและเป็นเจ้าพิธี ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม

พละ ๔

กำลัง พละ ๔ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่ตองหวาดหวั่นภัยต่าง ๆ ได้แก่

๑. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา
๒. วิริยพละ กำลังคือความเพียร
๓. อนวัชชพละ กำลังคือการกระทำที่ไม่มีโทษ
๔. สังคหพละ กำลังการสังเคราะห์ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี

พละ ๕ พละ

กำลัง พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวก โภธิปกิขย
ธรรม มี ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา

พุทธกิจ ๕

พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ คือ ๑. ปุพฺพณฺเห ปณฺทปาตณฺจ ตอนเช้าเสด็จออก
บิณฑบาต เพื่อโปรดสัตว์ โดยการสนทนาธรรมหรือการแสดงหลักธรรมให้เข้าใจ ๒. สายณฺเห ธมฺมเทศนํ ตอน
เย็น แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาเฝ้าบริเวณที่ประทับ ๓. ปโทเส ภิกฺขุโอรุวาทํ ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระสงฆ
๔. อทฺตมรตฺเต เทวปณฺหนํ ตอนเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาแก่พวกเทวดา ๕. ปจฺจุเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ
วิโลกนํ ตอนเช้ามืด จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์โลกว่าผู้ใดมีอุปนิสัยที่จะบรรลุธรรมได้

พุทธคุณ

คุณของพระพุทธเจ้า คือ ๑. ปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) ๒. วิสุทธิคุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) ๓. กรุณาคุณ (พระคุณ คือ พระมหากรุณา)

ภาพ

โลกpenที่อยู่ของสัตว์ ภาวะชีวิตของสัตว์ มี ๓ คือ ๑. กามภาพ ภาพของผุ่ย์งเสวยกามคุณ ๒. รูปภาพ ภาพของผุ่ย์ถึงรูปฌาน ๓. อรูปภาพ ภาพของผุ่ย์ถึงอรูปฌาน

ภาวนา ๔

การเจริญ การทำใหม่ขึ้น การฝกอบรม การพัฒนา แบ่งออกpen ๔ ประเภท ได้แก่ ๑. กายภาวนา ๒. สीलภาวนา ๓. จิตตภาวนา ๔. ปัญญาภาวนา

ภูมิ ๓๑

๑. พื้นเพ พื้น ชั้น ที่ดิน แพนดิน ๒. ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี ๓๑ ภูมิ ได้แก่ อบายภูมิ ๔ (ภูมิที่ปราศจากความเจริญ) - นิรยะ (นรก) - ตีร์จฉานโยนิ (กำเนิดตีร์จฉาน) - ปตตีวิสัย (แดนเปรต) - อสุรกาย (พวกอสูร) กามสุคติภูมิ ๗ (กามาวจรภูมิที่penสุคติ ภูมิที่penสุคติ ซึ่งยังเกี่ยวข้องกับกาม) - มนุษย (ชาวมนุษย) - จาตุมหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ท้าวมหาราช ๔ ปกครอง) - ดาวดึงส (แดนแห่งเทพ ๓๓ มีท้าวสักกะpenใหญ่) - ยามา (แดนแห่งเทพผุ่ย์ปราศจากความทุกข์) - ดุสิต (แดนแห่งผุ่ย์เอบอิมด้วยสิริสมบัติของตน) - นิมมานรตี (แดนแห่งเทพผุ่ย์นตีในการเนรมิต) - ปรนิมมิตวสวัตตี (แดนแห่งเทพผุ่ย์งอำนาจใหญ่penไปในสมบัติที่ผุ่ย์อื่นนิรมิตให้)

โภคอาทิยะ ๕

ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ ในการที่จะมีหรือเหตุผลในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์ ๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒. บำรุงมิตรสหายและรวมกิจกรรมการงานให้เป็นสุข ๓. ไซ่ป้องกันภัยอันตราย ๔. ทำพลี คือ ญาตีพลี สงเคราะห์ญาติ อติถิพลี ตอนรับแขก ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผุ่ย์ล่วงลับ ราชพลี บำรุงราชการ เสียภาษี เทวดาพลี สักการะบำรุงสิ่งที่เชื่อถือ ๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ ผุ่ย์ประพฤติชอบ

มงคล

สิ่งที่ทำให้มีโชคดีตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญ มงคล ๓๘ ประการ หรือ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล (มงคลอันสูงสุด) ๓๘ ประการ

มิจฉาวณิชา ๕

การค้ำขายที่ผิดศีลธรรมไม่ชอบธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. สัตถวณิชา ค้ำอาวฐ ๒. สัตถวณิชา คามนุษย ๓. มังสวณิชา เลี้ยงสัตว์ไวขายเนื้อ ๔. มัชชวณิชา ค้ำขายน้ำเมา ๕. วิสวณิชา ค้ำขายยาพิษ

มรรคมีองค ๘

ข้อปฏิบัติถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ ๑. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกรชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ

มิจฉัตตะ ๑๐

ภาวะที่ผิด ความเพนสิ่งผิดที่ผิด ได้แก่ ๑. มิจฉทัญญู(เห็นผิด ได้แก่ ความเห็นผิดจากคลองธรรมตามหลัก กุศลกรรมบถ และความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพนทุกข) ๒. มิจฉาสังกัปปะ (ดำริผิด ได้แก่ ความดำริที่เป็นอกุศล ทั้งหลาย ตรงข้ามจากสัมมาสังกัปปะ) ๓. มิจฉาวาจา (วาจาผิด ได้แก่ วจีทุจริต ๔) ๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำ ผิด ได้แก่ กายทุจริต ๓) ๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด ได้แก่ เลี้ยงชีพในทางทุจริต) ๖. มิจฉาวายามะ (พยายาม ผิด ได้แก่ ความเพียรตรงข้ามกับสัมมาวายามะ) ๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด ได้แก่ ความระลึกถึงเรื่องราวที่ล่วงแล้ว เช่น ระลึกถึงการได้ทรัพย์ การได้ยศ เป็นต้น ในทางอกุศล อันจัดเป็นสติเทียม) เป็นเหตุชักนำใจให้เกิดกิเลส มีโลภะ มานะ อสสา มัจฉริยะ เป็นต้น ๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งใจผิด ได้แก่ ตั้งจิตเพ่งเล็ง จดจ่อปกใจแนวนั้นในกาม ราคะพยาบาท เป็นต้น หรือเจริญสมาธิแล้ว หลงเพลิน ติดหมกมุ่น ตลอดจนนำไปใช้ผิดทาง ไม่เป็นไปเพื่อ ญาณทัสสนะ และความหลุดพ้น) ๙. มิจฉาญาณ (รูผิด ได้แก่ ความหลงผิดที่แสดงออกในการคิดอุบายทำความ ชั่วและในการพิจารณาทบทวน ว่าความชั่วนั้น ๆ ตนกระทำได้อย่างไรแล้ว เป็นต้น) ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (พ้นผิด ได้แก่ ยังไม่ถึงวิมุตติ สำคัญว่าถึงวิมุตติ หรือสำคัญผิดในสิ่งที่มีไขวิมุตติ)

มิตรปฏิรูป

คนเทียมมิตร มิตรเทียม มิใช่มิตรแท้ มี ๔ พวก ได้แก่

๑. คนปกอลอก มีลักษณะ ๔ คือ ๑.๑ คิดเอาได้ฝ่ายเดียว ๑.๒ ยอมเสียแต่น้อย โดยหวังจะเอาให้มาก ๑.๓ ตัวเองมีภัย จึงมาทำกิจของเพื่อน ๑.๔ คบเพื่อนเพราะ เห็นแก่ประโยชน์ของตน

๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ คือ ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่ผานมาแล้วมาปราศรัย ๒.๒ ดีแต่ อ้างสิ่งที่ยังมีดี แต่อ้างสิ่งที่ยังไม่มีมาปราศรัย ๒.๓ สงเคราะห์ช่วยเหลือที่ไร้ประโยชน์ ๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอาจแต่เหตุขัดข้อง

๓. คนหัวประจบมีลักษณะ ๔ คือ ๓.๑ จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๓.๒ จะทำดีก็คล้อยตาม ๓.๓ ต่อหน้า สรรเสริญ ๓.๔ ลับหลังนินทา

๔. คนชวนฉิบหายมีลักษณะ ๔ คือ ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน ๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเลน ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน

มิตรน้ำใจ

๑. เพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย ๒. เพื่อนมีสุขพลอยดีใจ ๓. เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้ง แก้ไขให้ ๔. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน (พ.ศ. หน้า ๒๓๔)

รูป ๑

สิ่งที่ต้องสลายไปเพราะปัจจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง สิ่งที่เป็นรูปร่างพร้อมทั้งลักษณะอาการของมัน สนวน ร่างกาย จำแนกเป็น ๒๘ คือ มหาภูตรูป หรือธาตุ ๔ และอุปาหยากรูป ๒. อารมณที่รู้ได้ด้วยจักขุ สิ่งที่ปรากฏ แกดตา ขอ ๑ ในอามณ ๖ หรืออายตนะภายนอก ๓. ลักษณะนามไซเรียภพระภิกษุ สามเณร เช่น ภิกษุรูปหนึ่ง

วิญญู ๓ หรือ ไตรวิญญู

การวนเวียน การเวียนเกิด เวียนตาย การเวียนวายตายเกิด ความเวียนเกิด หรือวนเวียนด้วยอำนาจ กิเลส กรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วยอมได้ผลของกรรม เมื่อได้รับผล ของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรมแล้วเสวยผลกรรมหมุนเวียนต่อไป

วาสนา

อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคล ซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานจนเคยชินติดเป็นพื้นประจำตัว แม้จะละกิเลสได้แล้ว แต่ก็อาจจะละอาการกายวาจาที่เคยชินไม่ได้ เช่น คำพูดติดปาก อาการเดินที่เร็วหรือเดินตวมเตี้ยม เป็นต้น ทานขยายความว่า วาสนา ที่เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอภัยกฤต คือ เป็นกลาง ๆ ไม่ได้ไม่ชั่วก็มี ที่เป็นกุศลกับอภัยกฤตนั้นไม่ต้องละ แต่ที่เป็นอกุศลซึ่งควรจะละนั้น แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เขาถึงอภัยกับส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดอาการแสดงออกทางกายวาจาแปลก ๆ ต่าง ๆ ส่วนแรก พระอรหันต์ทุกอย่างคละได้ แต่ส่วนหลังพระพุทธเจ้าเท่านั้นละได้ พระอรหันต์อื่นละไม่ได้ จึงมีคำกล่าววาพระพุทธเจ้าเท่านั้นละกิเลสทั้งหมดได้ พร้อมทั้งวาสนา; ในภาษาไทย คำว่าวาสนามีความหมายเพี้ยนไป กลายเป็นอำนาจบุญเก่า หรือกุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ

วิตก

ความตรึก ตรี กายยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ การคิด ความดำริ “ไทยโซ่วาเป็นหวังกังวล” แบ่งออกเป็นกุศลวิตก ๓ และอกุศลวิตก ๓

วิบัติ ๔

ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พุดสั้น ๆ วาสนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ววิบัติมี ๔ คือ ๑. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติหรือคติเสีย คือเกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะ ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไปไม่อำนวย ๒. อุปธิวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือ รูปร่างเสีย เช่น ร่างกายพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาทางนาเกลียด ไม่ชวนชมตลอดจนสุขภาพที่ไม่ดี เจ็บป่วย มีโรครุม ๓. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาลหรือหรือกาลเสีย คือเกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติไม่สงบเรียบร้อย ผูกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว บีบคั้นคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ ๔. ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ผกไฟในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงตามความถนัด ความสามารถ ไขความเพียรไม่ถูกต้อง ทำการครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นต้น

วิปัสสนาญาณ ๘

ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเขาในวิปัสสนา เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เขาใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ได้แก่ ๑. อุทัพพยานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความเกิดและดับของเบญจขันธ์ ๒. กังคานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความสลาย เมื่อเกิดดับก็ค้ำนึ่งเด่นชัด ในสวันดับของสังขารทั้งหลาย ต้องแตกสลายทั้งหมด ๓. ภาตุปฐฐานญาณ คือ ญาณอันมองเห็นสังขาร ปรากฏเป็นของนากแล้ว ๔. อาทีนวานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งเห็นโทษของสังขารทั้งหลาย ว่าเป็นโทษบกพร่องเป็นทุกข์ ๕. นิพพิทานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งเห็นความหนายของสังขาร ไม่เพลินเพลิน ติดใจ ๖. มุญจितุกัมยตาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งด้วย ใครพนไปเสีย คือ หนายสังขารทั้งหลาย ปรารถนาที่จะพนไปเสีย ๗. ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งพิจารณาหาทาง เมื่อต้องการจะพนไปเสีย เพื่อมองหาอุบายจะปลดเปลื้องออกไป ๘. สังขารูปেকขณญาณ คือ ญาณอันพนไปโดยความปานกลางต่อสังขาร คือ พิจารณาสังขารไม่ยินดียิน

ร้ายในสังขารทั้งหลาย ๙. สัจจานุโลมิกญาณ หรือ อนุโลมญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลกแก่การหยั่งรู้อริยสัจ แลวแลวมรรคญาณให้สำเร็จความเพียรอริยบุคคลต่อไป

วิมุตติ ๕

ความหลุดพ้น ภาวะไรกิเลส และไม่มีทุกข์ มี ๕ ประการ คือ ๑. วิกัมภณวิมุตติ ดับโดยขมไว้ คือ ดับกิเลส ๒. ตัทธกวิมุตติ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับธรรมที่ตรงกันข้าม ๓. สมุจเฉทวิมุตติ ดับด้วยตัดขาด ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ โดยอาศัยโลกุตตรมรรคดับกิเลส ๕. นิสรณวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัยโลกุตตรธรรมดับกิเลสเด็ดขาดเสร็จสิ้น

โลกบาลธรรม

ธรรมคุ้มครองโลก ไตแก ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มีให้ละเมียดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย มี ๒ อย่างได้แก่ ๑. หิริ ความอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว ๒. โอตตัปปะ ความกลัวบาปเกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรมชั่ว

ฤๅษี

หมายถึง ผู้แสวงธรรม ไตแก นักบวชนอกพระศาสนาซึ่งอยู่ในป่า ซีไพร ผู้แต่งคัมภีร์พระเวท

สติปฏิฐาน ๔

ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่ง นั้น ๆ มันเป็นของมันเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปฏิฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา) ทานจำแนกวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ ๑ อิริยาบถ กำหนดรูทันอิริยาบถ ๑) สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำเคลื่อนไหวทุกอย่าง ๑) ปฏิกุลมสนิการ พิจารณาสวนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ ๑) ธาตุมนสิการ พิจารณาเห็นร่างกายของตน โดยสักวาเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ

๒. เวทนานุปัสสนาสติปฏิฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดีทั้งที่เป็นสามีสและเป็นที่นิรามิสตามที่ไปอยู่ขณะนั้น ๆ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปฏิฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศราหมองหรือผองแผว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ๆ ตามที่ไปอยู่ในขณะนั้น ๆ

๔. ัมมานุปัสสนาสติปฏิฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของเรา) คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ไตแก นีวรณ ๕ ชั้นธ ๕ อายุตนะ ๑๒ โพขฃงค ๗ อริยสัจ ๔ วาคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์และดับได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ

สมณะ

หมายถึง ผู้สงบ หมายถึงนักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ทานให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้ระดับบัพ ไตถะ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบัพ ไตถะ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็น พระอริยบุคคล

สมบัติ ๔

คือ ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ ๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติหรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้นคือ ดำเนินชีวิตหรือไปในถิ่นที่อำนวย ๒. อุปธิสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย คือมีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หนาตาทาทางดี นารัก นานิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง ๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาลหรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีคุณธรรมยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะเวลานั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ ๔. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความสามารถ ความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วน ตามเกณฑ์หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหยาะแหยะ หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ

สมบัติ

ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมบัติมีหลายอย่าง เช่น ฌานสมบัติ ผลสมบัติ อนุปปพวิหารสมบัติ

สติ

ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เพลา การคุมใจได้กับกิจ หรือคุมจิตใจไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำ และคำพูดแม่นยำได้

สังฆคุณ ๙

คุณของพระสงฆ์ ๑. พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ๒. เป็นผู้ปฏิบัติตรง ๓. เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง ๔. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ๕. เป็นผู้ควรแก่การค้ำับ คือ ควรกับของที่เขานำมาถวาย ๖. เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ ๗. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ควรแก่ของทำบุญ ๘. เป็นผู้ควรแก่การกระทำอัญชลี ควรแก่การกราบไหว้ ๙. เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพร่ความดีที่ยอดเยี่ยมของโลก

สังเวชนียสถาน

สถานที่ตั้งแห่งความสังเวช ที่ทำให้เกิดความสังเวช มี ๔ คือ ๑. ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ อุทยานลุมพินี ปัจจุบันเรียกลุมพินีหรือรัมมินเด (Lumbini หรือ Rummindai) ๒. ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ควงโพธิ์ ที่ตำบลพุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodh – Gaya) ๓. ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา คือป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ ๔. ที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คือที่สาละวันทยาน เมืองกุสินารา หรือกุสินคร บัดนี้เรียกกาเซีย (Kasia หรือ Kusinagara)

สันโดษ

ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ผ่านุญม อาหารที่นอนที่นั่ง และยาตามมีตามได้ ยินดีของของตน การมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร

สันโดษ ๓

๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ได้เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นไม่ริษยาเขา ๒. ยถาพลสันโดษ คือ ยินดีตามกำลัง คือ พอใจเพียงแค่ว่าพอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่ห่วงแหน เสียขายไม่เก็บไวให้เสียเปล่า หรือฝันไขให้เป็นโทษแก่ตน ๓. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ พอใจตามที่สมควร คือ พอใจตามที่สมควรแก่ภาวะฐานะแนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุพอใจแต่พออันเหมาะสมกับสมณภาวะ หรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตนแต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น

สัทธรรม ๓

ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หลักหรือแก่นศาสนา มี ๓ ประการ ได้แก่

๑. ปริยัติสัทธรรม (สัทธรรมคือคำสั่งสอนอันจะตองเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน)

๒. ปฏิบัติสัทธรรม (สัทธรรมคือสิ่งพึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)

๓. ปฏิเวธสัทธรรม (สัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึง หรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และ

นิพพาน

สัพปริสธรรม ๗

ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ๑. รัมมัญญูตา คือ ความรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง ๒. อัถถัญญูตา คือ ความรู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย ๓. อัถตัญญูตา คือ ความรู้จักตน คือ รูวเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น ๔. มัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี ๕. กาลัญญูตา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ๖. ปริสัญญูตา คือ ความรู้จักบริษัทคือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม ๗. ปุคคัลัญญูตา หรือ ปุคคัลปโรปริญญูตา คือ ความรู้จักบุคคล คือความแตกต่างแห่งบุคคล

สัมปชัญญะ

ความรู้ทั่วพร้อม ความรู้ตระหนัก ความรู้ชัดเข้าใจชัด ซึ่งสิ่งนี้ก็ได้ มักมากุกับสติ

สาราณียธรรม ๖

ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไว้หระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุไว้หระลึกถึงกัน หลักการอยู่รวมกัน เรียกอีกอย่างว่า “สาราณียธรรม” ๑. เมตตากายกรรม มีเมตตากายกรรมทั้งต่อนานาและลับหลัง ๒. เมตตาวาจิกรรม มีเมตตาวาจิกรรมทั้งต่อนานาและลับหลัง ๓. เมตตาคามโนกรรม มีเมตตามโนกรรมทั้งต่อนานาและลับหลัง ๔. สาธารณโภคี แบ่งปันสิ่งของที่ได้มาไม่หวง แหน ใช้ผู้เดียว ๕. สีลสามัญญูตา มีความประพฤติรวมกันในข้อที่เป็นหลักการ

สำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ๖.ทิวฐีสัมมัญญตา มีความเห็นชอบดีงาม เช่นเดียวกับ หมูคณะ

สุข ๒

ความสบาย ความสำราญ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. กายิกสุข สุขทางกาย ๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ อีกหมวดหนึ่งมี ๒ คือ ๑. สามิสสุข สุขอิงามิส คือ อาศัยกามคุณ ๒. นiramิสสุข สุขไม่อิงามิส คือ อิงเนกขัมมะ

ศรัทธา

ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม

ศรัทธา ๔

ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการคือ ๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม เชื่อวากรรม มีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งที่รู้ ยอมปนกรรม คือ เป็นความชั่ว ความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่วางเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มีชดวยอนวอนหรืออนนคยโชค เป็นต้น ๒. วิปากสัทธา (เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่สำเร็จต้องมีผล และผลต้อง มีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี และผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกาตาสัทธา (ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบ เสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน ๔. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นความนุชย คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้

สงเคราะห์

การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล

สังคหัตถ์ ๔

เรื่องสงเคราะห์กัน คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก ได้แก่ สังคมแห่งหมู่มสัตว์ ดุจสลักเกาะยึดรถที่กำลังแล่นไปไหนๆเปนนรถ และวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปยวาจา พูดจา น่ารัก นานิยมนับถือ ๓. อัถถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ๔. สมานัตตนา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว รวมสุข รวมทุกข์กัน เป็นต้น

สัมมัตตะ

ความเป็นถูก ภาวะที่ถูก มี ๑๐ อย่าง ๘ ข้อต้น ตรงกับองค์มรรคทั้ง ๘ ข้อ เพิ่ม ๒ ข้อท้าย คือ ๙. สัมมาญาณ รู้ชอบได้แก่ผลญาณ และปัจจเวกขณญาณ ๑๐. สัมมาวิมุตติ พ้นชอบได้แก่ อรหัตตผลวิมุตติ ; เรียกอีกอย่าง อเสขธรรม ๑๐

สุจริต ๓

ความประพฤติดี ประพฤติชอบตามคลองธรรม มี ๓ คือ ๑. กายสุจริต ประพฤติชอบ ทางกาย ๒. วาจาสุจริต ประพฤติชอบทางวาจา ๓. มโนสุจริต ประพฤติชอบทางใจ (พ.ศ. หน้า ๓๔๕) หิริ ความละอายต่อการทำชั่ว

อกุศลกรรมบถ ๑๐

ทางแห่งอกุศลกรรม ทางความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์ ๑. ปาณาติบาต การทำชีวิตให้ตกลง ๒. อทินนาทาน การถือเอาของที่เขามิได้ให้ โดยอาการขโมย ลักทรัพย์ ๓. กาเมสุมิฉฉาจาร ความประพฤติผิดทางกาม ๔. มุสาวาท การพูดเท็จ ๕. ปสุณวาจา วาจาส่อเสียด ๖. ผรุสวาจา วาจาหยาบ ๗. สัมผัสปลลาปะ พูดเพ้อเจ้อ ๘. อภิขมา เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ๙. พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น ๑๐. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม

อกุศลมูล ๓

รากเหง้าของอกุศล ต้นตอของความชั่ว มี ๓ คือ ๑. โลภะ (ความอยากได้) ๒. โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) ๓. โมหะ (ความหลง) ๘

อคติ ๔

ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง มี ๔ อย่างคือ ๑. ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิดเพราะเขลา) ๔. ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว)

อนัตตา

ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน

อบายมุข

ช่องทางของความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุยอยยับแห่งโรคทรัพย์ ทางแห่งความพินาศ

อบายมุข ๔

๑. อิตถิธุดตะ (เป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง) ๒. สุราธุดตะ (เป็นนักเลงสุรา นักดื่ม) ๓. อักขธุดตะ (เป็นนักการพนัน) ๔. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว)

อบายมุข ๖

๑. ดิตสุราและของมีนเมา ๑.๑ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชด ๆ ๑.๒ กอการทะเลาะวิวาท ๑.๓ เป็นบอเกิดแห่งโรค ๑.๔ เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง ๑.๕ ทำให้ไม่รู้อายุ ๑.๖ ทอนกำลังปัญญา ๒. ชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่างคือ ๒.๑ ชื่อว่าไม่รักษาตน ๒.๒ ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๒.๓ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๒.๔ เป็นที่ระแวงสงสัย ๒.๕ เป็นเป้าโทษความหรือขาวลือ ๒.๖ เป็นที่มาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก ๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการงานเสื่อมเสียเพราะมีใจกังวลลอคอยคิดจ้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖ กรณีคือ ๓.๑ รำที่ไหนไปที่นั่น ๓.๒ - ๓.๓ ขับร้อง ดนตรี เสภา เพลงเถิงที่ไหนไปที่นั่น ๔. ดิตการพนัน มีโทษ ๖ คือ ๔.๑ เมื่อชนะยอมกอเวร ๔.๒ เมื่อแพ้ก็เสียตายทรัพย์ที่เสียไป ๔.๓ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชด ๆ ๔.๔ เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถือถ้อยคำ ๔.๕ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ๔.๖ ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคุณ

ครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ได้ ๕. คบคนชั่ว มีโทษโดยนำให้กลายเป็นคนชั่วอย่างที่ตน คบทั้ง ๖ ประเภท คือ ไต่เพื่อนที่จะนำให้กลายเป็น ๕.๑ นักการพนัน ๕.๒ นักเลงหญิง ๕.๓ นักเลงเหล้า ๕.๔ นักลวงของปลอม ๕.๕ นักหลอกลวง ๕.๖ นักเลงหัวไม้ ๖. เกียรติคุณการทำงาน มีโทษโดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นขอร้องผิดเพี้ยน ไม่ทำงานโง่กะใหม่ก็ไม่เกิด โง่กะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือ ไหวงไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๖.๑- ๖.๖ หนาวนัก ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก หิวนัก อิ่มนัก แล้วยังไม่ทำงาน

อภิธานิยธรรม ๗

ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. หมั่น ประชุมกันเนื่องนิตย ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมที่พึง ทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ๔. ทานเหล่าใดเป็นบุญใหญ่ ควรเคารพนับถือทาน เหล่านั้น ๕. บรรดาบุคคลตรี กุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมีอุกขมเหง หรืออุตุครา ขึ้นใจ ๖. เคารพสักการบูชา เจดียหรืออนุสาวรีย์ประจำชาติ ๗. จัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ปองกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (รวมถึงพระภิกษุ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบด้วย)

อธิปไตย ๓

ความเป็นใหญ่ มี ๓ อย่าง คือ ๑. อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วย ปราภวตนเป็นประมาณ ๒. โลกอธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปราภวนิยมของ โลกเป็นประมาณ ๓. อัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปราภวความ ถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ

อริยสัง ๔

ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เขาถึงกลายเป็นอริยะ มี ๔ คือ

๑. ทุกข (ความทุกข์ สภาพที่ทนโดยยาก สภาวะที่บีบคั้น ชัดแย้ง บกพรอง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่ง ที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข

๒. ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข สาเหตุให้ทุกขเกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และ วิภวตัณหา) กำจัดอวิชชา สำรอกตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือ นิพพาน

๓. ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เขาถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอก ตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัดของ หลุดพ้น สงบ เป็นอิสระ คือ นิพพาน)

๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข ขอบปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมืองค ๘ นี้ สรุปลงใน ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)

อริยอัฏฐังคิกมรรค

ทางสายกลาง มรรคมืองค ๘ (ศีล สมาธิ ปัญญา)

อัญญาณเบกขา

เพนอุเบกขาฝายวิบัติ หมายถึง ความไม่รู้เรื่อง เคยไม่รู้เรื่อง เคยโง่ เคยเมม

อตตะ

ตัวตน อาตมัน ปุถุชนยอมยิตมั้นมองเห็นขันธ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเพนอตตะ หรือยิตถือว่ามีอตตะ เนื่องด้วยขันธ

อตตะ

เรื่องราว ความหมาย ความมุ่งหมาย ประโยชน มี ๒ ระดับ คือ ๑. ทิฏฐิธัมมิกัตถะ ประโยชนในชีวิตนี้ หรือประโยชน์ในปัจจุบัน เปนที่มุ่งหมายกันในโลกลนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้มาโดยทางที่ชอบธรรม ๒. สัมปรายิกัตถะ ประโยชนเบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ล้ำลึกกว่าที่จะมองเห็นกัน เฉพาะหน้า เปนจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป เปนหลักประกันชีวิตเมื่อละจากโลกลนี้ไป ๓. ปรมัตถะ ประโยชนสูงสุด หรือประโยชน์ที่เปนสาระแท้จริงของชีวิตเปนจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย คือ พระนิพพาน อีกประการหนึ่ง หมายถึง ๑. อตตัตถะ ประโยชนตน ๒. ปรัตถะ ประโยชนผู้อื่น ๓. อุภยัตถะ ประโยชนทั้งสองฝาย

อายตนะ

ที่ตอ เครื่องติดตอ แตนตอความรู้ เครื่องรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ เช่น ตาเปนเครื่องรู้ รูปเปน สิ่งที่รู้ หูเปน เครื่องรู้ เสียงเปนสิ่งที่รู้ เปนตน จัดเปน ๒ ประเภท ได้แก่

๑. อาตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖

๒. อายตนะภายนอก หมายถึง เครื่องตอภายนอก สิ่งที่ถูกรู้ มี ๖ คือ ๒.๑ รูป คือ รูป ๒.๒ สัททะ คือ เสียง ๒.๓ คันธะ คือ กลิ่น ๒.๔ รส คือ รส ๒.๕ โผฏฐัพพะ คือ สิ่งตอองกาย ๒.๖ ธรรมะ หมายถึง ธรรมารมย คือ อารมณที่เกิดกับใจ หรือสิ่งที่ใจรู้ อารมณ ๖ ก็เรียก

อายตนะภายใน

เครื่องตอภายใน เครื่องรับรู้ มี ๖ คือ ๑. จักขุ คือ ตา ๒. โสตะ คือ หู ๓. ชานะ คือ จมูก ๔. ชิวหา คือ ลิ้น ๕. กาย คือ กาย ๖. มโน คือ อินทริย ๖ ก็เรียก

อริยวัฑฒิ ๕

ความเจริญอย่างประเสริฐ หลักความเจริญของอารยชน มี ๕ คือ ๑. ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดีอันมีเหตุผล ๒. ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต ๓. สุตะ การเลาเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ ๔. จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟือ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังและร่วมมือ ไมค์บแคบ เอาแต่ตัว ๕. ปัญญา ความรอบรู้รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง

อิทธิบาท ๔

คุณเครื่องไถถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความตอองการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอแล้วปรารถนาจะทำได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดลอย

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตผูกใจไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบขอยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์คนวิธีแก้ไขปรับปรุง

ตัวอย่างเช่น ผู้ทำงานทั่ว ๆ ไปอาจจำสั้น ๆ ว่า รักรงาน สูงงาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา

อุบาสกธรรม ๗

ธรรมที่นำไปเพื่อความเจริญของอุบาสก ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ ๔. มีความเลื่อมใสอย่างมากในพระภิกษุทุกระดับ ๕. ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยโทษติเตียน ๖. ไม่แสวงหาบุญนอกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ๗. กระทำการสนับสนุน คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

อุบาสกธรรม ๕

สมบัติของอุบาสก ๕ คือ ๑. มีศรัทธา ๒. มีศีลบริสุทธ์ ๓. ไม่ถ่อมลงคนดีน่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคลคือมุ่งหวังผลจากการกระทำ และการงานมิใช่จากโชคกลาง และสิ่งที่ตื่นกันวาลงศักดิ์สิทธิ์ ๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๕. ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

อุบาสกธรรม ๗

ผู้ไกลชิดพระศาสนาอย่างแท้จริง ควรตั้งตนอยู่ในธรรมที่นำไปเพื่อความเจริญของอุบาสก มี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ คือ ฝกอบรมตนในกาวหนาในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้นไป ๔. พรั่งพร้อมด้วยความเลื่อมใส ในพระภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุณกลาง ๕. ฟังธรรมด้วยความตั้งใจ มิใช่ มาจับผิด ๖. ไม่แสวงหาทักษิณภายนอก หลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๗. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนา คือ เอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจการ

อุเบกขา

มี ๒ ความหมายคือ ๑. ความวางใจเป็นกลาง ไม่เองเอียงด้วยชอบหรือชัง ความวางใจ เฉยได้ ไม่ยินดี ยินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุ นั้น ๒. ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์ เรียกเต็มวาอุเบกขาเวทนา (อทุกขมสุข)

อุปาทาน ๔

ความยึดมั่น ความถ้อยมั่นด้วยอำนาจกิเลส ความยึดติดอันเนื่องมาแต่ตัณหา ผูกพันเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง ๑. กามอุปาทาน ความยึดมั่นในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณวัตถุที่นาใคร นานพอใจ ๒. ทิณอุปาทาน ความยึดมั่นในทิณหรือทฤษฏี คือ ความเห็น ลัทธิ หรือหลักคำสอนต่าง ๆ ๓. สิลัพพอุปาทาน ความยึดมั่นในศีลและพรต คือ หลักความประพฤติ ข้อปฏิบัติ แบบแผน ระเบียบวิธี ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิพิธีต่าง ๆ กัน ไปอย่างงมยหรือโดยนิมวาลง วาศักดิ์สิทธิ์ มิได้เป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจตามหลักความสัมพันธแห่ง

เหตุและผล ๔. อัตตาวาทุปาทาน ความยึดมั่นในวาทะวาตัวตน คือ ความถือหรือสำคัญ หมายอยู่ในภายในว่ามี ตัวตน ที่จะได้ จะมี จะเป็น จะสูญสลาย ถูกบีบคั้น ทำลายหรือเป็นเจ้าของ เป็นนายบังคับบัญชาสิ่งต่าง ๆ ได ไม่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งปวง อันรวมทั้งตัวตนวาเป็นแต่เพียงสิ่งที่ประชุมประกอบกันเข้า เป็นไปตามเหตุ ปัจจัยทั้งหลายที่มาสัมพันธ์กันลวน ๆ

อุปนิสัย ๔

ธรรมที่พึงฟัง หรือธรรมช่วยอุดหนุน ๑. สงฆาเยกัม ปฏิเสวติ พิจารณาแล้วจึงใช้สอยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เป็นต้น ที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ ๒. สงฆาเยกัม อธิวาเสติ พิจารณาแล้วอดกลั้นได้แก่ อนิฏฐารมณ ต่าง ๆ มีหนาวรอน และทุกขเวทนา เป็นต้น ๓. สงฆาเยกัม ปรีวชเชติ พิจารณาสิ่งที่เป้นโทษ กออันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจแล้ว หลีกเว้น ๔. สงฆาเยกัม ปฏิวิโนเทติ พิจารณาสิ่งที่ เป้นโทษ กออันตรายเกิดขึ้นแล้ว เช่น อุกุศลวิตก มีกามวิตก พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก และความชั่วร้าย ทั้งหลายแล้วพิจารณาแก้ไข บำบัดหรือขจัดให้สิ้นไป

โอดตัมปะ

ความเกรงกลัวต่อความชั่ว

โธวาท

คำกล่าวสอน คำแนะนำ คำตักเตือน โธวาทของพระพุทธเจ้า ๓ คือ ๑. เวณจากทุจจริต คือ ประพฤติ ชั่วด้วยกาย วาจา ใจ (ไม่ทำชั่วทั้งปวง) ๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (ทำแต่ความดี) ๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง โลก โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์)

สังคมาศตร

การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้อยู่รวมในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

คุณธรรม(virtue) และจริยธรรม(moral or morality or ethics)

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี จริยธรรมมีความหมายเช่นเดียวกับศีลธรรม หมายถึง ธรรม ที่เป็นข้อประพฤติกรรมปฏิบัติความประพฤติหรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต ดังนั้นคุณธรรม จริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต หรือ คุณธรรมตามกรอบจริยธรรม สอนศีลธรรมและจริยธรรม มีความหมายใกล้เคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่ เน้นสภาพ ลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกถึงความดีงาม สอนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ความประพฤติ หรือการปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายนี้เดียวกันและ มักใช้คำสองคำดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า คุณธรรมจริยธรรมซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและ จริยธรรม นั่นคือมีความหมายเน้นทั้งสภาพ ลักษณะหรือคุณสมบัติ และความประพฤติอันดีงาม เป็นที่ยอมรับ ของสังคม

การเมือง

ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจในการจัดระเบียบสังคมเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยรวมทั้งหมดในสวนหนึ่งของชีวิตในพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ อำนาจชอบธรรม หรืออิทธิพล และมีความสามารถในการดำเนินการใด

ข้อมูล

สิ่งที่ได้รับรู้และยังไม่มีการจัดประมวลให้เป็นระบบ เมื่อจัดระบบแล้วเรียกว่า สารสนเทศ

คานิยม

การกำหนดคุณค่าและพัฒนาจนเป็นบุคลิกภาพประจำตัว

คุณค่า

ลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการใดเป็นสิ่งที่มีความคุณค่า คุณค่าเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ คุณค่าเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา และคุณค่านั้นเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของ ความเจริญ

บทบาท

การกระทำที่สังคมคาดหวังตามสถานภาพที่บุคคลครองอยู่

หน้าที่

เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สถานภาพ

ตำแหน่งที่แต่ละคนครองอยู่ในสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาหนึ่ง

บรรทัดฐาน

ข้อตกลงของสังคมที่กำหนดให้สมาชิกประพฤติ ปฏิบัติ บางที่เรียกปทัสถาน สามารถใช้บรรทัดฐานของสังคม (social norms) เป็นมาตรฐานความประพฤติในทางจริยธรรมได้ ซึ่งแยกออกเป็น

ก. วิถีประชา (folkways) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งสังคมยอมรับ และได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา มักเกี่ยวข้องกับเรื่องการดำเนินชีวิต และในสวนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดแน่นอนตายตัว

ข. กฎศีลธรรมหรือจารีต (mores) เป็นมาตรฐานความประพฤติของสังคมที่มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมที่เข้มข้น ในกรณีมีผู้ฝ่าฝืนอาจมีการลงโทษ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่มีเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม เช่น การลวนลามสตรีในชนบท ตองลงโทษด้วยการเสียผี

ค. กฎหมาย (law) เป็นมาตรฐานความประพฤติที่รัฐกำหนดให้สมาชิกของรัฐพึงปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ และกำหนดวิธีการปฏิบัติการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

สิทธิ

ขอเรียกร้องของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สิทธิทางศีลธรรม

เป็นขอเรียกร้องทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

ประเพณี

เป็นความประเพณีของคนหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบกันมานาน ประเพณี คือ กิจกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนหรือสังคมหนึ่งที่จัดขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง และกำหนดการจัดกิจกรรมในระยะเวลาแน่นอนสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เป็นประเพณีอาจมองได้อีกประการหนึ่งว่าเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มเฉพาะหรือทางศาสนา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

คือการประกาศเจตนารมณ์ ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรองตามข้อมติที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ โดยประเทศไทยออกเสียงสนับสนุน

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

เป็นการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับความเปราะบาง ปัจจัยพื้นฐาน และผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษยชาติโลก ความสำคัญ และผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สัมมาชีพ

การประกอบอาชีพสุจริตและเหมาะสมในสังคม

ประสิทธิภาพ

ความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ หรือผลการกระทำที่ได้ผลออกมาดีกว่าเดิม รวมทั้งการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดความสูญเปล่าหรือความสูญเสีย ทรัพยากรต่าง ๆ พิจารณาได้จาก เวลา แรงงาน วัตถุดิบ เครื่องจักร ปริมาณและคุณภาพ ฯลฯ

ประสิทธิผล

ระดับความสำเร็จของวัตถุประสงค์ หรือ ความสำเร็จของงาน

สินค้า

หมายความวาสิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่วาจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

ภูมิปัญญา

ส่วนหนึ่งของประเพณี หรือเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวก็ได้ เช่น พิธีถวายสังฆทาน พิธีบวชนาค พิธีบวชลูกแก้ว พิธีขอฝน พิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน

มนุษยชาติ

การเกิดเป็นมนุษย์มาจาก มนุษย์ = ผู้มีจิตใจสูง กับชาติ = เกิด โดยปกติหมายถึง มนุษย์ ทั่ว ๆ ไป

มรรยาท

พฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าควรประพฤติเป็นวัฒนธรรม วัตจากความเหมาะสมและ ไม่เหมาะสม

ระบบ

การนำสวนต่าง ๆ มาปรับเรียงต่อให้ทำงานประสานต่อเนื่องกันจนดูเป็นสิ่งเดียวกัน

กระบวนการ

กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง

วิเคราะห์

การแยกแยะให้เห็นคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ

เศรษฐกิจ

ความรู้เกี่ยวกับการกิน การอยู่ของมนุษย์ในสังคม วาดด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดการผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภค

สหกรณ์

แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะวาดต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖)

ทรัพย์สินทางปัญญา

หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิด ของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่นสินค้า ต่าง ๆ หรือ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวความคิด กรรมวิธีและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญามี ๒ ประเภท ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และลิขสิทธิ์ (Copyright)

๑. ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม มีสิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรรวม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกวาสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็น สินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

๒. ลิขสิทธิ์ คือ งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม งานภาพยนตร์ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี หรือแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ ลิขสิทธิ์ยังรวมทั้งสิทธิข้างเคียง

เหตุ

ภาวะเงื่อนไขที่จำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตามมา เรียกว่า ผล

เหตุการณ์

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

อำนาจ

ความสามารถในการบีบบังคับให้สิ่งหนึ่ง (คนหนึ่ง...) กระทำตามที่ปรารถนา

อิทธิพล

อำนาจบังคับที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เอกลักษณ์

ลักษณะที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีที่ใดเหมือน

ตำนาน

เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและถูกบันทึกขึ้นภายหลัง

พงศาวดาร

คือ การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่กัปพระมหากษัตริย์และราชสำนัก

อดีต

คือ เวลาที่ล่วงมาแล้ว ความสำคัญของอดีต คือ อดีตจะครอบงำความคิดและความรู้ของเราอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง อดีตที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน/ความสำคัญที่มีต่อเหตุการณ์และกลุ่มคนจะถูกนำมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

นักประวัติศาสตร์

เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นจากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายและวิธีการคิด ซึ่งงานเขียนอาจนำไปสู่การเป็นวิชาประวัติศาสตร์ได้ในที่สุด

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การรวมชาติ/รับใช้การเมือง
- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความโดยปราศจากอคติ (bias)

หลักฐานประเภท ต่าง ๆ

จะให้ข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งจะนำไปสู่ความจริงในที่สุดโดยมีวิธีการแบ่งประเภทของหลักฐานหลายแบบ เช่น หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแบบหนึ่ง หรือหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง (หรือหลักฐานชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สอง ชั้นที่สาม) อีกแบบหนึ่ง หลักฐานที่จะถูกประเมินว่าน่าเชื่อถือที่สุด คือ หลักฐานที่เกิดรวมสมัยหรือเกิดโดยผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์นั้น ๆ แต่กระนั้นนักประวัติศาสตร์ก็ต้องวิเคราะห์ทั้งภายในและภายนอกก่อนด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้ที่อยู่ร่วมสมัยก็ย่อมมีจุดมุ่งหมายส่วนตัวในการบันทึก ซึ่งอาจทำให้เลือกบันทึกเฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น

อคติ

คือ ความลำเอียง ไม่ตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้ที่เป็นักประวัติศาสตร์จะต้องตระหนักและควบคุมให้ได้

ความเป็นกลาง

คือ การมองดวยปราศจากความรู้สึกอคติจะเกิดขึ้นได้หากเขาใจธรรมชาติของหลักฐาน แต่ละประเภท เข้าใจปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เรียน ผู้บันทึกประวัติศาสตร์ (นั่นคือ เขาใจว่าบันทึกเพื่ออะไร เพราะเหตุใด)

ความจริงแท้ (real truth)

คือ ความจริงที่คงอยู่แน่นอนนิรันดร เป็นจุดหมายสูงสุดที่นักประวัติศาสตร์มุ่งแสวงหา ซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจและความจริงที่อยู่เบื้องหลังการเกิดพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ (ที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง) ซึ่งการแสวงหาความจริงแท้ ต้องอาศัยความสมบูรณ์ของหลักฐานและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ละเอียดถี่ถ้วน กินเวลายาวนาน แต่ก็คือ ภาระหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์

การสอนวิชาประวัติศาสตร์

คือ ผู้นำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติและทักษะในการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริงและความจริงแท้จะต้องศึกษาผลงานของนักประวัติศาสตร์ และเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องคุณธรรมชาติของประวัติศาสตร์

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

เป็นการศึกษาเรื่องการนับเวลา และการแบ่งช่วงเวลาตามระบบต่าง ๆ ทั้งแบบไทยสากล ศักราชที่สำคัญ ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานสำหรับการศึกษาลักษณะทางประวัติศาสตร์ สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตระหนักถึงความสำคัญในความต่อเนื่องของเวลา อิทธิพลและความสำคัญของเวลาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

วิธีการทางประวัติศาสตร์

หมายถึงกระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

หนึ่ง การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุ และผล (ศึกษาอะไร ช่วงเวลาไหน สมัยใด และเพราะเหตุใด)

สอง การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่ลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่ วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต

สาม การวิเคราะห์หลักฐาน (การตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน) การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเป็นกลาง และปราศจากอคติ

สี่ การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถาม ดวยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัดโดยไม่ใช้ค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของคนในอดีต โดยพยายามเข้าใจความคิดของคนในยุคนั้นหรือนำตัวเขาไปอยู่ในยุคสมัยที่ตนศึกษา

ท่า การนำเสนอเรื่องการศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต
อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ไดงานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีความหมาย
พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน

เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคม มนุษย์ในบริบทของเวลาและสถานที่ โดยทั่วไปจะแยกเรื่องศึกษา
ออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความสัมพันธ
ระหว่างประเทศ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในกลุ่มสังคม มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ในท้องถิ่น/ประเทศ/
ภูมิภาค/โลก โดยมุ่งศึกษาว่าสังคมนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึง
เกิดความเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใดบ้าง ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการ
หรือการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และผลกระทบของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อ
ให้เข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาและความต่อเนื่อง

ภูมิศาสตร์

เป็นคำที่มาจากภาษากรีก (Geography) หมายถึงการพรรณนาลักษณะของโลกเป็นศาสตร์ทางพื้นที่
เป็นความรู้ที่วาดด้วยปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตหนึ่ง

ลักษณะทางกายภาพของภูมิศาสตร์

หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง โดยสามารถมองเห็นและวิเคราะห์ไปถึงกระบวนการ
เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะของธรณีสัณฐานวิทยาภูมิอากาศ
วิทยา ภูมิศาสตร์ดิน ชีวภูมิศาสตร์พืช ภูมิศาสตร์สัตว์ ภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

หมายถึง วิธีการศึกษา หรือวิธีการวิเคราะห์ พิจารณาสำหรับศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ได้ใช้สำหรับ
การศึกษาพิจารณา คติวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์
(Environment) ทางกายภาพ ด้วยวิธีการศึกษาพิจารณาถึง

ความแตกต่าง

ความเหมือนระหว่างพื้นที่หนึ่งๆ กับอีกพื้นที่หนึ่ง หรือระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับภูมิภาคหนึ่ง โดย
พยายามอธิบายถึงความแตกต่าง ความเหมือน รูปแบบของภูมิภาค และพยายามชี้ให้เห็นสมมุติ แบ่งภูมิภาค
เพื่อพิจารณาวิเคราะห์ ดูสัมพันธ์ภาพของภูมิภาคเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไ

ภูมิศาสตร์

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์ และวัฒนธรรม รูปแบบต่าง ๆ ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยทาง
ธรรมชาติ จะเป็นภูมิศาสตร์กายภาพ (Physical Geography) ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์
เช่น ประชากร วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ การเดินทาง การอพยพจะเป็น ภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human
Geography) ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม การค้า
การเมือง จะเป็นภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural Geography)

ภูมิอากาศ

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบอุตุนิยมวิทยา รูปแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิอากาศ แบบร้อนชื้น ภูมิอากาศแบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง ฯลฯ

ภูมิประเทศ

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผ่นดิน เช่น หิน ดิน ความต่างระดับทำให้เกิดภาพลักษณะรูปแบบต่าง ๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ระบบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม ฯลฯ

ภูมิพฤกษ

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของพืชพรรณ อากาศ ภูมิประเทศ ดิน สัตว์ป่า ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ป่าดิบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าทุ่งหญ้า ฯลฯ

ภูมิธรณี

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน โครงสร้างทางธรณี ทำให้เกิดรูปแบบทางธรณีชนิดต่าง ๆ เช่น ภูเขา แบบทิว ภูเขาแบบยกตัว ที่ราบน้ำท่วมถึง ชายฝั่งแบบยุบตัว ฯลฯ

ภูมิปฐพี

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน ภูมิประเทศลักษณะอากาศ พืชพรรณ ทำให้เกิดดินรูปแบบต่าง ๆ เช่น แตนดินดำ มอดินแดง ดินทรายจัด ดินกรด ดินเค็ม ดินพรุ ฯลฯ

ภูมิอุทก

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแผ่นดิน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิธรณี พืชพรรณ ทำให้เกิดรูปแบบแหล่งน้ำชนิดต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร น้ำใต้ดิน น้ำบาดาล ฯลฯ

ภูมิดาร

คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของดวงดาว กลุ่มดาว เวลา การเคลื่อนที่โคจรของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ ทำให้เกิดรูปแบบปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การเกิดกลางวันกลางคืน ขั้วขึ้น-ขั้วแรม สุริยุปราคา ตะวันอ้อมเหนือ ตะวันอ้อมใต้ ฯลฯ

ภัยพิบัติ

เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและกระทำของมนุษย์ จนชุมชนหรือสังคมที่เผชิญปัญหาไม่อาจรับมือ เช่น ดินถล่ม สึนามิ ไฟป่า ฯลฯ

แหล่งภูมิศาสตร์

หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

เทคนิคทางภูมิศาสตร์

หมายถึง แผนที่ แผนที่ภูมิ แผนที่ภาพถ่าย และกราฟ ภาพถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายจากดาวเทียม เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อที่สามารถคนขอมูลทางภูมิศาสตร์ได้

มิติทางพื้นที่

หมายถึง การวิเคราะห์ พิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ ปัจจัยแวดล้อม และการกระจายของพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความกว้าง ยาว สูง ตามขอบเขตที่กำหนด หรือ สมมุติพื้นที่ขึ้นมาพิจารณา

การศึกษาแบบทางพื้นที่

หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่หรือมิติทางพื้นที่ของ สังคมมนุษย์ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ มีการใช้ และกำหนดหน่วยเชิงพื้นที่ ที่ชัดเจน มีการอาศัยเส้นที่เราสมมุติขึ้น อาศัยหน่วยต่าง ๆ ขึ้นมากำหนดขอบเขต ซึ่งมีองค์ประกอบลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และลักษณะทางพัฒนาการ ของมนุษย์ที่เด่นชัด สอดคล้องกันเป็นพื้นฐานในการศึกษา แสวงหาข้อมูล

ภูมิศาสตร์กายภาพ

หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับระบบธรรมชาติ ถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และ พัฒนาการไปตามยุคสมัย โดยมีขอบเขตที่กล่าวถึง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิப்பு (ดิน) ภูมิอากาศ (ลมฟ้าอากาศ บรรยากาศ) และภูมิพฤกษ (พืชพรรณ ป่าไม้ ธรรมชาติ) รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์

สิ่งแวดล้อม

สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น อาทิ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สัตว์ ซึ่งสามารถถูก ทำลายได้โดยการขาดความระมัดระวัง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นตัวมนุษย์และผลงาน และมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ภูมิอากาศ ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า ธรณีสัณฐาน (ภูเขาและที่ราบ) บรรยากาศ มหาสมุทร แร่ธาตุ และน้ำ

อนุรักษ์

การรักษา จัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือการรักษาป้องกันบางสิ่งไม่ให้ เปลี่ยนแปลง สูญหายหรือถูกทำลาย

ภูมิศาสตร์มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม

หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและ สังคม สิ่งแวดล้อมด้านสังคมทั้งในเมืองและท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม สาเหตุและผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม

กรอบทางพื้นที่ (Spatial Framework)

หมายถึง การวางข้อกำหนดหรือขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือแบบรูปแบบ กระจายของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกส่วนใดส่วนหนึ่ง เพื่อให้เราเข้าใจลักษณะโลกของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนด ใหม่มนุษย์ และวัฒนธรรมของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดใหม่มนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์กรอบพื้นที่ของ โลกที่มีลักษณะเป็นภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ สำหรับการวิเคราะห์ หรือศึกษาองค์ ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เฉพาะเรื่อง

รูปแบบทางพื้นที่ (Spatial Form)

หมายถึง ขอบเขตจริง เครื่องมือ หรือวิธีการ โดยเฉพาะกลุ่มของข้อมูลที่ได้มา เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางพื้นที่แบบรูปแบบของการกระจาย การกระทำระหว่างกัน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ

พื้นที่หรือระยะทางที่(Space)

หมายถึง ขอบเขตทางพื้นที่ในการวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ตามระวางที่ (Spatial study) ที่กำหนดขึ้นมีขอบเขตชัดเจน อาจจะมีการกำหนดเป็นเขตบริเวณ สถานที่ นำมิติของความกว้าง ความลึก ความสูง ความยาว รวมทั้งมิติทางเวลา ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่เรากำหนด ขอบเขตระหว่างที่ ด้วยเครื่องมือ เส้นสมมติและเทคนิคทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ อาจจะทำเป็นเขต ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ ที่เฉพาะเจาะจงไป มีการพิจารณา วิเคราะห์ถึงการกระจายและสัมพันธ์ภาพของมนุษย์บนผิวโลก และลักษณะทางพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ไซประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์จากถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ไซประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์ภาพระหว่างสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Area difference)

มิติสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง

หมายถึง การศึกษาความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมมนุษย์ในแต่ละสถานที่ ในฐานะที่ความแตกต่างและเหมือนกันนั้นอาจมีความเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างและความเหมือนกันในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และการศึกษาภูมิทัศน์ที่ต่างกันในเรื่ององค์ประกอบ ปัจจัย ตลอดจนแบบรูปการกระจายของมนุษย์บนพื้นโลก และการที่มนุษย์ไซประโยชน์จากพื้นโลก เหตุไรมนุษย์จึงไซประโยชน์จากพื้นโลก แตกต่างกันในสถานที่ต่างกัน และในเวลาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบอย่างไร

ภาวะประชากร

รายละเอียดขอเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรในเรื่องสำคัญ 3 ด้าน คือขนาดประชากร การกระจายตัวเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบของประชากร

ขนาดของประชากร

จำนวนประชากรทั้งหมดของเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

การกระจายตัวเชิงพื้นที่

การที่ประชากรกระจายตัวกันอยู่ในสวนต่าง ๆ ของพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

องค์ประกอบของประชากร

ลักษณะต่าง ๆ ที่มีสวนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากร องค์ประกอบของประชากรเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของประชากร องค์ประกอบประชากรที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ การสมรส

การเปลี่ยนแปลงประชากร

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประชากร คือ การเกิด การตาย และ การย้ายถิ่น